

T.C
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DE YOKSULLUK KÜLTÜRÜ VE SOSYAL
YARDIMLAR:
SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

ARZU YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK

ISPARTA – 2015

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ
SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Tez Savunması 1

Tarih: 2/12/2015

Enstitü Yönetim Kurulunun 18/II/2015 tarih ve 08-fsayılı kararıyla oluşturulan jürimiz Sosyoloji Anabilim Dalı Sosyoloji Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS öğrencisi Arzu YILMAZ'nın "Türkiye'de Yoksulluk Kültürü ve Sosyal Yardımlar: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Üzerine Bir Araştırma" başlıklı tezini incelemek ve değerlendirmek üzere 2/12/2015 tarihinde saat 10.00'da toplanmış ve aday tez savunmasına almıştır.

Lisansüstü Yönetmeliği Madde 25 uyarınca adaya 90 dakika süreyle teziyle ilgili Ek'te sunulan sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tezinin aşağıda belirtilen sebeplerle,

Tezin kabul edilmesine

(Öğrenci, varsa jüri tarafından gerekli görülen düzeltmeleri yaparak, tezinin onaylı son şeklini bir (1) ay içinde Enstitü'ye teslim etmelidir.)

Tezde düzeltme verilmesine

(Öğrenci, tezde gerekli görülen düzeltmeleri yaptıktan sonra üç (3) ay içinde savunmasını yineleyecektir.)

Tezin reddedilmesine

(Öğrenci, yeni tez konusu belirlemelidir.)

***Tez adı değişikliği yapıldı/yapılmadı.**

oy birliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.
Gereği için arz olunur.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	:Prof.Dr.Suat KOLUKIRIK	
Üye	:Doç.Dr. Ümit AKÇA	
Üye	:Yrd.Doç.Dr. Meyrem TUNA UYSAL	

Ek : Herbir jüriye ait tez değerlendirme jüri raporları

Enstitü Yönetim Kurulu Kararı	Tarih:	Karar No:
Bu form danışman tarafından düzenlenerek 3 gün içerisinde ilgili Anabilim Dalı aracılığı ile Enstitüye teslim edilir.		

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "**Türkiye'de Yoksulluk Kültürü ve Sosyal Yardımlar: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Üzerine Bir Araştırma**" adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Arzu YILMAZ

10.12.2015

ÖNSÖZ

Yoksulluk, küreselleşen günümüz dünyasında insanlığın en büyük sorunları arasında yer almaktadır. Yoksulluğun azaltılabilmesi ve önlenbilmesine yönelik sosyal alanda devletin uyguladığı kamusal sosyal yardım programları bu bağlamda önem arz etmektedir. Bu çalışma ile insanlık tarihi kadar geçmişe uzanan yoksulluk sorununun ve yoksullukla mücadelede uygulanan kamusal sosyal yardımların değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada yoksulluk kavramının tanımları, türleri, kavrama yönelik yaklaşımlar, nedenleri ve yoksulluğun toplumdaki ekonomik ve sosyal görünümü yer almaktadır. Türkiye’deki sosyal yardımların yoksulluk sorununa etkisini ortaya koymak, yardımlaşmanın Türk toplumundaki yerini, yoksullukla mücadele politika uygulamaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının çalışmaları incelenmiştir. Bu kapsamda Alanya özelinde yaşanan yoksullukla mücadelede kamu kurumlarından olan ve çalışmanın örneklemini oluşturan Alanya SYD Vakfının yoksullukla mücadeledeki yeri araştırılmıştır. Ele alınan bu çalışmanın Türkiye’de sosyal yardımlar üzerine yapılan yoksulluk çalışmalarına bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Her şeyden önce danışmanlığımı üstlenen ve araştırmam boyunca yardımını esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK’a en içten teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca araştırmacı olarak bizi evlerine davet eden görüşülenlerimize teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak aileme, dostlarıma ve arkadaşlarıma şükranlarımı sunarım. Hepsinin emeği bende saklı.

Arzu YILMAZ

Aralık-2015

Bu çalışmayı, tez döneminde kaybettiğim merhum babam HASAN YILMAZ'a ithaf ediyorum...

ÖZET

TÜRKİYE’DE YOKSULLUK KÜLTÜRÜ VE SOSYAL YARDIMLAR: SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Arzu YILMAZ

Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü,

Yüksek Lisans Tezi, xvi + 146 Sayfa, Isparta, Aralık-2015

Danışman: Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK

Yoksulluk kavramı, ekonomik olarak bir gelir azlığının yanında siyasal, kültürel ve toplumsal belirleyicileri olan bir sürece karşılık gelmektedir. Son yıllarda, toplumda yardıma muhtaç kesimde artış olduğu, toplumun önemli bir kesiminin sosyal yardımlara gün geçtikçe daha çok ihtiyaç duyar hale gelmektedir. Türkiye’deki yoksulluk sorunun üzerine kurgulanan bu çalışma Alanya ilçesi örneğinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının yoksullukla mücadeledeki etkinliğini ve sosyal yardım uygulayıcıları arasındaki etkinliğini sorgulamaya yöneliktir.

Bu çalışma yoksulluk sorununa ekonomik boyutunun yanında sosyal ve kültürel boyutları ile kamusal sosyal yardım alanların yardım algısını ölçmeye yöneliktir. Çalışma alanı, Alanya’nın birçok mahallesinde geniş çaplı bir alan araştırmasıdır. Alan araştırması Kasım 2014- Mayıs 2015 tarihleri arasında tamamlanmıştır. Çalışma’da; anket ve derinlemesine mülakat teknikleri kullanılmıştır. Ayrıca yoksul haneler yerinde görülerek araştırmanın bulguları derinlemesine analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk Kültürü ve Kimliği, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Sosyal Yardımlar, Alanya.

ABSTRACT

THE CULTURE OF POVERTY AND SOCIAL BENEFITS IN TURKEY: A SURVEY UPON SOCIAL ASSISTANCE AND SOLIDARITY FOUNDATIONS

Arzu YILMAZ

Süleyman Demirel University, Institute of Social Sciences, Department of Sociology
Post Graduate Thesis, xvi+ 146 Pages, Isparta, December-2015

Supervisor: Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK

Besides the scarcity of income economically, the notion of poverty corresponds to a process which has political, cultural and social determinatives. In recent years, the number of the helpless people in society has increased and day by day, a very important part of the society has become dependant on the social benefits. Based on the poverty issue in Turkey, this study aimed at an examination both in the social assistance and solidarity foundations' effectiveness on struggling against poverty and between the social aids implementors.

Along the economical extent, this study aimed at the evaluation of the perception of the public fields of social benefits in the social and cultural contexts. The field of this study has been carried out on the large-scaled regions in Alanya. The researches were completed the dates between November,2014-May,2015. It was applied questionnaire and in-depth interviewing techniques. Moreover, the findings of the survey were analyzed in the needy regions by seeing on sites.

Keywords: Culture and Identity of Poverty, Social Assistance and Solidarity Foundation. Social Benefits. Alanya.

KISALTMALAR

<u>Kısaltma</u>	<u>Açıklama</u>
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
akt.	Aktaran
BETAM	Bahçeşehir Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi
BİB	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
Çev.	Çeviren
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
Drl.	Derleyen
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
ed.	Editör/editörler
GSS	Genel Sağlık Sigortası
GSYİH	Gayrisafi yurt içi hâsıla
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
s.	Sayfa
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
SDÜ	Süleyman Demirel Üniversitesi
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SHM	Sosyal Hizmet Merkezi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SYDGM	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
SYDTF	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu
ŞNT	Şartlı Nakit Transferi
ŞSY	Şartlı Sağlık Yardımı

TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TESEV	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
vb.	Ve benzeri/benzerleri
VGM	Vakıflar Genel Müdürlüğü

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ SAYFASI	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR	vii
İÇİNDEKİLER TABLOSU	ix
TABLolar LİSTESİ	xiv
GRAFİKLER LİSTESİ	xvi
HARİTALAR LİSTESİ	xvi
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1. YOKSULLUK KAVRAMI, TÜRLERİ VE YAKLAŞIMLAR	3
1.1. Yoksulluk Kavramı	3
1.2. Yoksulluk Türleri	6
1.2.1. Mutlak Yoksulluk- Göreli Yoksulluk	7
1.2.2. Objektif Yoksulluk- Sübjektif Yoksulluk	8
1.2.3. Gelir Yoksulluğu- İnsani Yoksulluk	8
1.3. Yoksullukla İlgili Yaklaşımlar	9
1.3.1. Klasik Görüşün Yoksulluğa Bakışı	9
1.3.2. Neo- Klasik Görüşün Yoksulluğa Bakışı.....	10
1.3.3. Marksist Görüşün Yoksulluğa Bakışı.....	10
2. YOKSULLUK KİMLİĞİ VE KÜLTÜRÜ TARİŞMALARI.....	11
2.1. Kimlik, Marjinalleşme, Ötekiler	11
2.2. Evsizler, Köstebek İnsanlar, Sınıf-altı	13
2.3. Dezavantajlı Grupların Yoksulluğu	15

2.4. Dilenme ve Dilencilik	19
2.5. Yoksulluk Kültürü Tartışmaları.....	22
3. YOKSULLUĞUN KIRSAL VE KENTSEL YANSIMASI.....	24
3.1. Gecekondulaşma ve Getto Yoksulluğu.....	24
3.2. Kırsal Yoksulluk.....	26
3.3. Kentsel Yoksulluk.....	28
4. YOKSULLUĞUN SOSYOLOJİK DİNAMİKLERİ VE BELİRLEYİCİLERİ.....	30
4.1. Ekonomik Nedenler.....	31
4.1.1. Büyüme ve Gelir Dağılımı.....	31
4.1.2. Ekonomik Krizler.....	32
4.1.3. Enflasyon.....	33
4.2. İşgücü Piyasalarından Kaynaklanan Nedenler.....	35
4.2.1. İşsizlik ve İstihdam.....	35
4.3. Demografik Nedenler.....	37
4.3.1. Hızlı Nüfus Artışı.....	37
4.3.2. Hane Halkı Özellikleri.....	37
4.3.3. Göç.....	38
4.4. Toplumsal Nedenler.....	40
4.5. Coğrafi Nedenler.....	40
4.6. Siyasi Nedenler.....	41
4.7. Kültürel Nedenler.....	41

II. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YOKSULLUK VE SOSYAL YARDIMLAR

1. TÜRK TOPLUMUNDA YOKSULLUK OLGUSU.....	43
1.1. Osmanlı'da Vakıf Kültürü.....	43
1.2. Türkiye'de Yoksulluk.....	46
2. YOKSULLUKLA MÜCADELEDE SOSYAL YARDIMLAR.....	50
2.1. Sosyal Yardım Kavramı.....	52
2.2. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı.....	53

2.2.1. Organizasyon Yapısı.....	54
2.2.2. Vakıfların Gelirleri.....	56
2.2.3. Sosyal Yardım Programları.....	56
2.2.3.1. Aile Yardımları.....	57
2.2.3.2. Eğitim Yardımları.....	59
2.2.3.3. Sağlık Yardımları.....	60
2.2.3.4. Özel Amaçlı Yardımları.....	62
2.2.3.5. Yaşlı ve Engelli Yardımları.....	63
2.2.3.6. Proje Destekleri.....	64
2.2.3.7. İstihdam Yardımları.....	67

III. BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANI VE YÖNTEM

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	68
2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	69
3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	69
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİĞİ.....	70
5. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	72
5.1. Genel Bakış.....	72
5.1.1. Tarihi Yapı.....	73
5.1.2. Coğrafi Yapı ve İklim.....	74
5.1.3. Mahalle Yapısı.....	75
5.1.4. Nüfus ve Demografik Yapısı.....	77
5.1.5. Ekonomik Özellikleri.....	77
5.2. Alanya SYDV Organizasyon Yapısı.....	78
5.2.1. Yapılan Yardımlar.....	78
5.2.2. Projeler.....	81

IV. BÖLÜM

ALANYA'DA YOKSULLUĞUN SOSYOLOJİK ANALİZİ

(ALAN VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ)

1. YOKSULLARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ.....	84
1.1. Yaş ve Cinsiyet.....	84
1.2. Medeni Durum ve Cinsiyet.....	85
1.3. Eğitim Durumu.....	86
1.4. Hanedeki Çocuk Sayısı(18 yaş altı).....	86
1.5. Hanede Okula Giden Çocuk Sayısı.....	87
2. MEKAN, KÜLTÜR VE YAŞAM BİÇİMİ	88
2.1.Yoksulluk Kültürü.....	88
2.2. Yoğun Yoksulluk Yerleşim Yerleri.....	91
3. SOSYO-EKONOMİK BÖLÜNME: YOKSULLUK.....	93
3.1. Çocuk İşçiliği.....	93
3.2. İşgücüne Katılım ve Mesleksizlik.....	93
3.3. İşsizlik ve Vasıfsız İşgücü.....	95
3.4. Çalışmaya Karşı İsteksizlik Nedenleri.....	98
3.5. Sosyal Güvenlik ve Yeşil Kart.....	99
4. YOKSULLUK SONUCU OLUŞAN SOSYAL PROBLEMLER.....	100
4.1. Madde Bağımlılığı.....	100
4.2. Aile içi Şiddet ve İntihar Girişimi.....	101
4.3. Suç İşleyen Altkültürler.....	102
4.4. Afet ve Doğal Yaşam.....	102
5. YOKSULLUK SÖYLEMİ VE SOSYAL YARDIMLAR.....	103
5.1. Maddi Yoksunluk Olarak Sağlık Eşitsizliği.....	103
5.2. Sosyal Dayanışma Sistemleri.....	103
5.3. Nakit Gelir Desteği ve Tüketim Toplumu.....	104
5.4. Kronik ve Geçici Yoksulluk.....	105
5.5. Öğrenilmiş Çaresizlik.....	107

6. YOKSULLAR ARASI ETKİLEŞİM VE ÇEVRE OLUŞUMU.....	109
6.1. Beklenti, Bağımlılık ve Fırsat Eşitliği.....	109
6.2. Yoksulluğun Dili: "Mağduruz"	111
7. DİN, DEVLET VE SINIF MÜCADELESİ.....	112
7.1. Kader Mahkumları ve Din	112
7.2. Kimsesizlerin Kimsesi: Devlet “Baba”.....	114
7.3. Yoksullukla Savaşım: Sorunlar ve Çözüm Arayışı	116
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	118
KAYNAKÇA.....	121
EK: Yoksulluğun Sosyolojik Görünümü Anket Örneği.....	126
ÖZGEÇMİŞ.....	129

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Kırsal Kalkınmada ve Yoksulluğun Giderilmesinde Temel Konular.....	26
Tablo 2: Kentsel Yoksulluğun Nedenleri ve Sonuçları.....	29
Tablo 3: Türkiye'de Büyüme ve İstihdam.....	32
Tablo 4: Hanehalkı Bireylerinin İşteki Durumuna Göre Yoksulluk Oranları (Yüzde).....	36
Tablo 5: Çeşitli Kriterlere Göre Türkiye'deki En Yoksul Kesimler (2006).....	37
Tablo 6: Mevsim Etkilerinden Arındırılmamış Temel İşgücü Göstergeleri (Ekim 2012-2013).....	47
Tablo 7: Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları (2002-2012).....	48
Tablo 8: Vakıf Mütevelli Heyet Üyeleri.....	55
Tablo 9: Niteliklerine Göre Sosyal Yardım Programları.....	56
Tablo 10: Ana Gruplar Bazında Sosyal Yardım Programları.....	57
Tablo 11: Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardımlara Aktarılan Kaynak.....	58
Tablo 12: 2015 Yılı'nın Birinci Altı Ayında Kullanılacak Gelir Testi Sınıflandırması.....	62
Tablo 13: Aylık Türleri ve Kullanıcı Sayıları, 2013 Temmuz-Aralık Dönemi.....	64
Tablo 14: 2011-2013 Yılları Arası İstihdam Edilen Kişi Sayıları.....	67
Tablo 15: Alanya Mahalle Nüfusları (2014).....	76
Tablo 16: 2007-2014 Arası Alanya Nüfusu.....	77
Tablo 17: Alanya Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının Özkaynaklarından Yapılan Yardımlar (TL).....	79
Tablo 18: Alanya Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının Merkezi Olarak Yapılan Yardımlar (TL).....	80
Tablo 19: Alanya SYD Vakfının Yaptığı Projeler.....	80
Tablo 20: Yaş ve Cinsiyet Gruplarına Göre Dağılımı	84
Tablo 21: Medeni Durum ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	85
Tablo 22: Sosyal Yardım Alan Kişilerin Eğitim Durumu	86
Tablo 23: Sosyal Yardım Alan Hanelerin Çocuk Sayısı (18 yaş altı).....	87
Tablo 24: Sosyal Yardım Alan Hanelerde Okula Giden Çocuk Sayısı.....	87
Tablo 25: Sosyal Yardım Alan Hanelerin Birlikte Yaşama Durumu.....	88
Tablo 26: Sosyal Yardım Alan Kişilerin Oturdıkları Konut Tipleri.....	89

Tablo 27: Sosyal Yardım Alan Kişilerin Evlerinin Mülkiyeti.....	90
Tablo 28: Sosyal Yardım Alan Kişilerin İkamet Ettikleri Yerin Niteliği.....	91
Tablo 29: Sosyal Yardım Alan Kişilerin Alanya'da İkamet Etme Süreleri.....	91
Tablo 30: Mülkiyet ve İkamet Edilen Yerin Niteliği İlişkisi.....	92
Tablo 31: Sosyal Yardım Alan Hanelerdeki Çalışan Çocuk Sayısı.....	92
Tablo 32: Sosyal Yardım Alan Hanelerde Potansiyel İşgücü Sayısı.....	93
Tablo 33: Sosyal Yardım Alan Hanelerde Aktif İşgücü Sayısı.....	94
Tablo 34: Sosyal Yardım Alan Kişilerin Mesleki Durumu.....	94
Tablo 35: Meslek Sahibi Olma Durumu ve İkamet Edilen Yerin Niteliği.....	95
Tablo 36: Sosyal Yardım Alan Kişilerin Gelir Getiren Bir İşte Çalışma Durumu.....	95
Tablo 37: Sosyal Yardım Alanların Çalıştıkları İşler.....	96
Tablo 38: Gelir Getiren Herhangi Bir İşte Çalışma Durumu ve İkamet Edilen Yerin Niteliği.....	97
Tablo 39: “Yoksulluğun Ana Sebebi İşsizliktir” İle İlişkin Görüşler.....	97
Tablo 40: “İyi Bir İş Bulursam Sosyal Yardım Almam” İle İlişkin Görüşler.....	98
Tablo 41: Sosyal Yardım Alanların İş Arama Durumu.....	98
Tablo 42: “Yoksulluğun Nedeni, Kişinin Tembel Olması veya Yeterince Çaba Göstermemesidir” İle İlişkin Görüşler.....	99
Tablo 43: Sosyal Yardım Alan Hanelerin Bağlı Oldukları Sosyal Güvenlik Durumu.....	99
Tablo 44: Sosyal Yardım Alanların Sigara, Alkol Gibi Alışkanlıkları Kullanma Durumu...	100
Tablo 45: Hanede Aileiçi Şiddet Uygulanıp Uygulanmadığı.....	101
Tablo 46: Aile Bireylerinin Herhangi Birinin İntihar Girişiminde Bulunup Bulunmadığı.....	101
Tablo 47: Aile Üyelerinin Önceden veya Şuan Cezaevinde Bulunup Bulunmadığı Durumu.....	102
Tablo 48: Sosyal Yardım Alanların Afet Yaşayıp Yaşamadıkları.....	102
Tablo 49: Sosyal Yardım Alan Hanelerde Engelli Birey Bulunma Durumu.....	103
Tablo 50: Katılımcıların Yardım Aldıkları Kişi, Kurum ve Kuruluşlar.....	103
Tablo 51: Sosyal Yardım Alanların En Fazla İhtiyaç Duydukları Yardım Türü.....	104
Tablo 52: Sosyal Yardım Kullanıcıların Yardım Alma Nedenlerine İlişkin Görüşler.....	105

Tablo 53: Sosyal Yardım Alanların Geçmişteki ve Bugünkü Ekonomik Durumlarının Karşılaştırılması.....	106
Tablo 54: Bugünkü Ekonomik Durumlarının Geçmişle Karşılaştırılmasının Değerlendirilmesi ve İkamet Edilen Yerin Niteliği.....	106
Tablo 55: Yardım Alanların Yaşamlarını Ne Kadar Daha Sosyal Yardımlarla Sürdürecekleri.....	107
Tablo 56: Sosyal Yardım Alanların Ekonomik Durumunun Ne Kadar Sonra Düzelebileceği ve Yardım Almaksızın Yaşamlarını Sürdürebilecekleri Hakkındaki Düşünceleri...107	
Tablo 57: “Sosyal Yardımların Kesilebileceğini Düşünmek Bizi Endişelendiriyor” İle İlişkin Görüşler.....	108
Tablo 58: Sosyal Yardımlardan Memnuniyet Durumu.....	109
Tablo 59: Yardımların Kesintiye Uğraması Durumunda Yaşamlarının Nasıl Etkileyeceğine İlişkin Görüşler.....	110
Tablo 60: Çevrenizdekilerin Sosyal Yardımlardan Yararlanabilme Durumu.....	110
Tablo 61: Kendilerinin Aldıkları Yardımlarla Başkalarının Aldıkları Yardımların Karşılaştırılması.....	111
Tablo 62: Başkalarına Göre Sosyal Yardım Alma Durumları ve İkamet Edilen Yerin Niteliği.....	112
Tablo 63: “Yoksulluk Bazı Kişilerin Kaderidir” İle İlişkin Görüşler.....	112
Tablo 64: “Allah Bazı Kullarını Yoksullukla İmtihan Ettiği İçin Allah'tan Gelen Bir Şeydir” İle İlişkin Görüşler.....	113
Tablo 65: “Yoksullara ve İhtiyaç Sahiplerine Karşılıksız Yardım Dağıtmak Devletin Görevidir” İle İlişkin Görüşler.....	114
Tablo 66: “Devlet Sağ Olsun; Sosyal Yardımlar Olmasaydı Çok Büyük Zorluklar Yaşardık” İle İlişkin Görüşler.....	114
Tablo 67: Sosyal Yardım Alanların Son Yıllarda Yaşadıkları Sorunların Analizi.....	116
Tablo 68: Sosyal Yardım Alanların Yoksulluğun Çözümü İle İlgili Görüşleri.....	117

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Harcama Gruplarına Göre Enflasyon (2003=100).....	34
--	----

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Antalya İli Ülke Konumu.....	72
Harita 2: Antalya İlinin İlçeleri	73

GİRİŞ

Yoksulluk tüm dünyanın ve özellikle de Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin temel sorunsalından biridir. Yoksulluk insanlık tarihi kadar eski bir kavram olmasına rağmen günümüzde geldiği noktada çeşitli görünümlere bürünmüştür. Yoksulluk hem araştırılması hem de ölçülmesi konusunda çok fazla zorluğu olan bir çalışma alanıdır.

Yoksulluk sadece bir gelir azlığı, temel kentsel hizmetlerden mahrum olma değildir, aynı zamanda alt sosyal statülü mahallelerde yaşama, kent mekânında marjinalleşme, sağlıklı çevre koşullarında yaşamını sürdürme, adalet, eğitimden, sağlık hizmetlerinden daha az yararlanabilme, şiddete daha açık olma, yeterli güvenliğe sahip olmamaktır (Tekeli, 2000: 145).

Toplumda, muhtaç durumda bulunan insanlara devlet tarafından karşılıksız olarak yapılan ayni ve nakdi yardımlardan oluşan sosyal yardımlar, yoksulluğun önlenmesine önemli katkılar sağlamaktadır. Kamusal sosyal yardım, sosyal yardım faaliyetlerinin önemli bir bölümünü ülke genelindeki tüm il ve ilçelerde bulunan 973 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı aracılığıyla yürütmektedir. Çok geniş sosyal yardım programlarına ve proje destek faaliyetlerine sahip olan vakıflar kanalıyla, muhtaç bireylerin her türlü ihtiyaçları giderilmeye çalışılmakta ve çeşitli projeler ile de sürdürülebilir bir gelire kavuşabilmelerine fırsat verilebilmektedir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından aile yardımları adı altında; gıda, barınma, yakacak yardımları, sosyal konut projesi, eşi vefat etmiş kadınlara yapılan yardımlar, muhtaç asker ailelerine yapılan yardımlar; eğitim yardımları adı altında; eğitim materyali yardımları, şartlı eğitim yardımları, öğle yemeği yardımı, ücretsiz ders kitabı, öğrenci taşıma, barınma ve iâşe yardımı, engelli öğrencilerin ücretsiz taşınması yardımı ve yurt yapımı yardımı; sağlık yardımları adı altında; şartlı sağlık yardımları, engelli ihtiyaç yardımları, tüp bebek projesi, GSS gelir tespiti ve prim desteği, özel amaçlı yardımlar adı altında; aşevleri ve afet (acil durum) yardımları, yaşlı ve engelli yardımları adı altında; 2022 yaşlılık aylığı, 2022 engelli aylığı, engelli yakını aylığı, silikozis hastalarına yapılan ödemeler gibi yardımlar sunulmaktadır. Proje destekleri adı altında; Gelir Getirici Proje Destekleri, Kırsal

Alanda Sosyal Destek Projesi (KASDEP), İstihdam Eğitimi Projesi, Sosyal Hizmet Projeleri yer almaktadır. Görüldüğü gibi, vakıflar çok geniş sosyal yardım programlarına ve proje desteklerine sahip bulunmaktadır. Ayrıca Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları sayesinde en ücra bölgelere ve bu bölgelerde yaşayan ihtiyaç sahibi hanelere veya kişilere yardımlar aktarılabilmektedir. Bu sebeple Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ihtiyaç sahibi kitlelere en yakın olanıdır.

Yoksulluk olgusuna sosyolojik bir perspektiften bakmayı amaçlayan bu çalışma 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde **kavramsal ve kuramsal çerçeve** oluşturularak yoksulluk kavramı, türleri ve yoksulla ilgili temel yaklaşımlar ele alınmıştır. Yoksulluk sorunsalını ele alırken öteki(ler), evsizler, sosyal dışlanma, yoksulluk kültürü, gecekondulaşma, dilenciler, yaşlılar, engelliler, çocuklar, kadınlar, göçmenler gibi dezavantajlı grupların yoksulluğu sorgulanmıştır. Yoksulluğun kırsal ve kentsel yansıması, yoksulluğun arka planındaki nedenleri; ekonomik, işgücü piyasalarından kaynaklanan nedenler, demografik, toplumsal, coğrafi, siyasi ve kültürel boyutları ile derinlemesine incelenmiştir.

Türkiye’de Yoksulluk ve Sosyal Yardımlar adlı ikinci bölümde ise Osmanlı’dan günümüze vakıflar ve yardımlaşmanın toplumuzdaki yeri, Türkiye’de yoksulluğun profili, Türkiye’de yoksullukla mücadelede uygulanan politikalar üzerinde durulmuştur. Özellikle Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının organizasyon yapısı, gelirleri, faaliyetleri ve yoksulluğun azaltılmasındaki önem ve rolü tartışılmıştır.

Araştırmanın 3. Bölümü **Araştırma Alanı ve Yöntem** olarak tasarlanmış olup araştırmanın alanı ve kapsamı ele alındı. Bununla birlikte araştırmanın kapsamı, yöntemi, problemleri, hipotezleri yer almıştır. Ve çalışma alanı olarak belirlediğimiz Alanya’nın tarihi, coğrafi, nüfus, demografik özellikleri ve ekonomik özellikleri de araştırmanın alanı içerisindedir. Örneklemini oluşturan Alanya SYD Vakfı’nın organizasyon yapısı, yapılan yardımlar ve projelere de yer verilmiştir.

Araştırmanın 4. ve Son bölümü olan **Alanya’da Yoksulluğun Sosyolojik Analizi** kapsamında alan verileri üzerinden değerlendirmeler yapılarak sosyolojik analizler oluşturulmuştur.

I.BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1. YOKSULLUK KAVRAMI, TÜRLERİ VE YAKLAŞIMLAR

Çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçeve bölümünde yoksulluk olgusu, türleri, yaklaşımları, ana gruplar bazında nedenleri ve yoksulluğun toplumdaki sosyolojik görüntüsü ve bunları anlayabilmek adına bazı kavramlara da yer verilmiştir.

1.1. Yoksulluk Kavramı

Yoksulluk çok yönlü ve karmaşık yapısı sebebiyle tanımlanması güç olan bir kavramdır. Yoksulluk nedir? sorusunda verebilecek birçok yanıt bulunabilir. Yoksulluk; “açlıktır”, “eğitimsizliktir”, “barınacak bir evinin olmamasıdır”, “hasta olmak ve tedavi olamamaktır”, “hiçbir işinin olmaması ya da iyi bir işe sahip olamamaktır”, “gelecek korkusuyla yaşamak ve çocuklarının geleceğinden endişe duymaktır”, “umutsuzluktur”, “eşitsizliktir”, “özgür olamamaktır”, “siyasal yaşama katılamamaktır” (Gündoğan, 2008: 42-43).

Yoksulluğun tanım ve ölçümlerine yönelik yaklaşımın kökenleri 19. Yüzyılın son çeyreğinde İngiltere’de yapılan çalışmalara dayanmaktadır. İngiltere’de, 1899 yılında ilk yoksulluk çalışmasını Charles Boot yapmıştır. Boot çalışmasında ailelerin geçimleri üzerine durmuş ve gelir düzeyini yoksulluğu belirlemede bir ölçüt olarak kullanmıştır. 1901 yılında ise Seebom Rowntree yoksulluğu, “ İnsanların toplam gelirlerinin biyolojik varlıklarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan asgari düzeydeki gıda, giyim ve benzeri ihtiyaçları karşılayamaması” olarak ifade eder (Samırkaş ve Bahar, 2013: 29).

Pozitivist yoksulluk araştırmalarının atası sayılan Rowntree’nin 19. yüzyıl sonu İngiltere’si üzerine yaptığı çalışmada öncelikle yetersiz gelirin nedenlerine odaklanır ve yoksul olarak seçilen grubun dörtte üçünün yetersiz ücret ve ağır aile yükleri yüzünden

yoksulluk çektiği belirtilmektedir. Geri kalanların çok büyük bir bölümü hastalık, ölüm, kısa ve düzensiz iş veya geçici işsizlik gibi nedenlerle yoksulluk çeken kesimlerdir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2013: 68).

1976 yılında Uluslar arası Çalışma Örgütünün küresel konferansında ayrıntılı olarak tanımlanan *basic needs (temel gereksinme)* kavramı yoksulluğun ne olduğunu da tanımlamaktadır. Temel gereksinimler;

- 1) *Bir ailenin (beslenme, barınma, giyim vb.) özel tüketimi için gerekli minimumlar,*
- 2) *İçinde yaşanan topluluk için topluluk tarafından sağlanan toplu tüketim konusu olan gerekli hizmetler (güvenli içme suyu, kanalizasyon, elektrik, kamu ulaşımı, sağlık ve eğitim vb.),*
- 3) *Kendilerini etkileyen kararların alınmasına katılma,*
- 4) *Mutlak düzeydeki temel gereksinimlerin, temel insan haklarının daha geniş bir çerçevesi içinde karşılanması,*
- 5) *İstihdama temel gereksinme stratejisinin hem amaç hem de araç olarak yaklaşılmasıdır (Tekeli, 2000: 143).*

Yoksulluk kavramı özellikle Dünya Bankası gibi kuruluşların kullanımında aritmetik boyutlarıyla gündeme gelen bir kavramdır. Yoksulluğu tanımlarken toplumsal ilişkilerin nasıl işlediği ve yoksulluk durumunu ne yollarla ortaya çıkardığı konusunda bilgi vermemektedir (Buğra ve Keyder, 2003: 19).

Yoksulluk, tarihsel bir olgu olduğu ve geçmişten günümüze farklı toplumlarda farklı şekillerde görüldüğü için, üzerinde herkesin uzlaştığı bir tanımının olmaması doğal karşılanmalıdır. Günümüzde görülen yoksulluk biçimleriyle geçmişteki yoksulluk arasında önemli farklılıkların bulunduğunu önemle belirtmek gerekmektedir. Yoksulluğun bir “durum” olmaktan çıkıp bir “sorun” haline gelmesi ve kitlesel bir görünüm kazanması modern dönemlere özgü bir durumdur (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 80-81).

Ne biçimde tanımlanırsa tanımlansın, yoksulluk kavramını modernite projesinin eşitsizlik konusundaki iç çelişkisinden bağımsız olarak ele almak imkânsızdır.

Yoksulluk hattı bu bakımdan razı olunabilecek eşitsizlik düzeyi olarak yorumlanabilir (Tekeli, 2000: 143).

Yoksulluğa ilişkin tanımlar arasında en dikkat çekici olan, 2000/2001 Dünya Kalkınma Raporları'nda yer alan Amartya Sen'nin yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre, insanların sahip oldukları maddi ve manevi varlıklar (eğitim, beceriler, sosyal, kapital vb.), toplumda var olan fırsatlar ve insanların yaşam kalitelerinden duydukları tatmin, yoksulluğu tanımlayan önemli öğelerden bir kaçını oluşturmaktadır. Böylece hem varlıklar, hem fırsatlar hem de bireylerin öznel değerlendirmeleri yoksulluğun temel belirleyicisi kabul edilmekte ve böylelikle yoksulluk kavramı, iktisadi boyutunun yanı sıra kültürel ve öznel boyutlarıyla da önem kazanmaktadır (Samırkaş ve Bahar, 2013: 30).

Yoksulluk kavramı beşeri ihtiyaçlar kavramıyla ilgilidir. İnsan toplumsal bir varlıktır. Fiziki varlığını sürdürebilmesi için beslenme ihtiyacının yanı sıra giyim, barınma, eğitim, sağlık, kültür, ortak yaşama, dinlenme, estetik gibi... sosyo-kültürel ihtiyaçları olan bir varlıktır. Beşeri ihtiyaçlar temelde ekonomik koşullara bağlı olarak karşılanabilen ihtiyaçlar ve manevi nitelikte yani maddi nitelikte olmayan ihtiyaçlar olarak iki ana grupta toplanabilir. Beşeri ihtiyaçlar zamanla değişebilir. Belirli bir geliri olan bekâr birisinin asgari yaşam standardı içinde yaşaması için yeterli olabilirken bu kişinin evlenmesi, çocuk sahibi olması durumunda bu kişi ya da hane yoksulluk riski altına girebilir. İnsanlar sakat kalabilir, hastalanabilir. İklim koşulları, hastalıklar, savaşlar ve doğal afetler nedeniyle de yoksulluk riski artabilir. Bu yüzden yoksulluk tanımı yalnızca beşeri ihtiyaçların yeterince karşılanması değil, bu ihtiyaçların yaşam boyunca tatmin edilmesi gerekmektedir (Aktan ve Vural, 2002: 2).

Yoksulluğun tanımında kullanılan çok boyutlu olma özellikleri ise şöyle sıralanabilir:

Maddi mahrumiyet: Kişi veya hane halkının yeterli geliri olmaması, kamusal mal ve hizmet sunumunun yetersiz olması;

Fiziki zafiyet: Yetersiz beslenme, hastalık, açlık, sakatlık gibi...

İzolasyon: Okur-yazarlığın olmaması, eğitim imkânlarından tam yararlanamama, kaynaklara erişememe, marjinalleşme, ayrımcılık;

Güçsüzlük: Yoksulluk durumunu değiştirme yeteneğinin olmaması, geçimi tehlike altında bırakan olaylara(iktisadi, sosyal) maruz kalma;

Katılımın yetersiz olması: İnsan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürememe, sesini duyuramama, siyasi yaşamda etkin olamama;

Zamanın yetersiz olması: Hane halkının veya kişilerin tüm zamanını gelir elde etmeye çalışarak geçirmeleri ve kültürel faaliyetler için boş zamanın kalmaması;

Çevre kirliliği ve çevrenin bozulması: Açlık ve maddi olanaksızlıklar nedeniyle ormanlar gibi doğal kaynakların hızla tüketilmesi gibi (Aktan ve Vural, 2002: 3-4).

Görüş birliğine varılmış bir yoksulluk tanımı olduğu söylenemez. Tanımlar, yoksullara bakış açılarına göre bir toplumsal yapıdan bir diğerine ve zaman içerisinde değişkenlik gösterdiği için yoksulluğa ilişkin birçok kavram ve buna bağlı birçok değişik tanım bulunmaktadır. Önemle durulması gereken nokta ise yoksulluk göstergesi olarak salt ekonomik kıstasların mı yoksa buna ek olarak sosyal ve siyasal kıstasların mı dikkate alınacağıdır (Şenses, 2013: 62).

1.2. YOKSULLUK TÜRLERİ

Yoksulluk tanımlarının ve değerlendirmelerinin çeşitliliği; yoksulların birbirine benzeyen bir yapı arz etmediklerini göstermektedir. Öyle ki yoksulluk kavramı kendi içinde, mutlak yoksulluktan görelî yoksulluğa, objektif yoksulluktan sübjektif yoksulluğuna, gelir yoksulluktan insani yoksulluğa kadar uzanan bir tanımlamalar zincirinden oluşmaktadır.

1.2.1. Mutlak Yoksulluk – Göreli Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, fertlerin ya da hane halkının biyolojik olarak kendilerini üretebilmek için ihtiyaç duydukları asgari gelir ve harcama düzeyini ifade eder. Ülkelerarası karşılaştırmaların yapılması amacıyla kullanılır. Bu yüzden ülkelerin bulundukları farklı koşulları ve gelir dağılımındaki farklılıkları dikkate almaksızın her ülkeye uygulanabilecek bir global yoksulluk sınırı belirlemeye çalışır. Göreli yoksulluk ise yoksulluk sadece kaynaklara erişememe durumu ya da yaşamı sürdürme meselesi değildir. Kişi ya da hane halkının içinde yaşadığı toplum tarafından kabul edilen asgari bir yaşam düzeyine sahip olup olmadığı ile ilgilidir (Aktan ve Vural, 2002: 5).

Gelir / Tüketim harcamaları kıstaslarına dayalı olan mutlak yoksulluk çizgisi yaşamda kalabilmek için gerekli en düşük maliyetli gıda harcamalarının parasal değeri bir yoksulluk çizgisi oluşturmakta ve bu gelir düzeyine ulaşamayanlar yoksul sayılmaktadır (Şenses, 2013: 62-63).

Bu yaklaşımın salt gıda harcamaları üzerinde odaklanan “dar” biçimi yanında gıda dışı harcamaları da hesaba katan “geniş” biçiminden de söz edilebilir. 1970’li yılların ilk yarısında Dünya Bankası ve Uluslararası Çalışma Örgütü’nün yoksulluğu gıda, sağlık, eğitim, barınma gibi ihtiyaçların karşılanması esasına göre tanımlayan Temel İhtiyaçlar Yaklaşımı da özünde bir mutlak yoksulluk yaklaşımıdır (Şenses, 2013: 64).

Ulusal bir yoksulluk sınırı belirleyen gelişmekte olan ülkeleri bunu belirlerken genellikle gıda yoksulluğu metodunu kullanırlar. Gıda yoksulluğunu ölçmede ise, temel ihtiyaçların maliyeti, gıda enerjisi ve gıda paylaşımı gibi üç farklı yaklaşımdan söz edilebilir. Ayrıca uluslar arası karşılaştırma yapabilmek amacıyla Dünya Bankası tarafından 1 ya da 2 dolarlık yoksulluk sınırından da yararlanılmaktadır (Gündoğan, 2008: 43).

Görelî yoksulluk, daha yaygın olarak maddî kaynakların, toplumda adet haline gelmiş veya en azından özendirilen ve onaylanan normal etkinliklere katılımın ve konfora ve yaşam koşullarına sahip olmanın olanaksız veya son derece kısıtlı hale gelecek kadar yetersiz kalması olarak tanımlanmaktadır (Şenses, 2013: 91).

Görelî yoksulluğun ölçümünde refah ölçüsü olarak gelir ya da tüketim düzeyi seçilebilir. Toplam geliri belirli bir miktarın altında olanlar yoksul olarak kabul edilir. Örneğin AB’de medyan gelirinin yüzde 60’ının altında bir gelire sahip olanlar görelî yoksul olarak kabul edilirler. Türkiye İstatistik Kurumu ise, harcama esaslı görelî yoksulluk sınırını, eşdeğer fert başına tüketim harcaması medyan değerinin yüzde %50’si olarak tanımlamaktadır (Gündoğan, 2008: 43).

Mutlak yoksulluk kavramına göre bir toplumda hiç kimse yoksul olmayabilir. Oysa görelî yoksulluk kavramına göre, toplumda her zaman yoksul kesim olacaktır (Samırkaş ve Bahar, 2013: 32).

1.2.2. Objektif (Nesnel) Yoksulluk – Sübjektif (Öznel) Yoksulluk

Objektif yoksulluk, yoksulluğu neyin meydana getirdiği ve kişileri ya da hane halkını yoksulluktan kurtarmak için nelerin gerektirdiği konusunda önceden belirlenen değerlendirmeleri içerir. Sübjektif yoksulluk ise yoksulluğun tanımlanmasında kişilerin ya da hane halkının tercihlerine önem verir (Aktan ve Vural, 2002: 6).

Öznel yoksulluk çizgisini belirlemenin bir yolu, büyük ölçekli anketler yaparak toplumun bu konudaki görüşünü belirlemektir. Yapılan anketlerde deneklere, yoksul olmamak, iyi bir gelire sahip olmak gibi bazı özel hedeflere ulaşabilmek için yeterli olduğunu düşündükleri gelir miktarı sorulur. Bu yöntem Leyden Yaklaşımı olarak bilinir. Anket sonuçlarından refah düzeyleri ile gelirleri arasında bağlantı kurularak, kritik bir refah düzeyi seçilip ona karşılık gelen gelir düzeyi yoksulluk çizgisi olarak kabul edilir (Samırkaş ve Bahar, 2013: 32).

1.2.3. Gelir Yoksulluğu – İnsani Yoksulluk

Gelir yoksulluğu kişi veya hane halkının yaşamlarını sürdürmek ya da asgari yaşam standardını karşılamak için ihtiyaç duyduğu temel gereksinimlerinin karşılanabilmesi bakımından yeterli miktarda gelirin elde edilememesi durumudur. Genellikle asgari bir yaşam düzeyini sağlamak için gerekli gelir yoksulluk sınırı olarak

tanımlanır ve bu yoksulluk sınırının altında bir gelir seviyesine sahip olan kişi ya da hane halkı yoksul olarak adlandırılır (Aktan ve Vural, 2002: 6).

İnsani yoksulluk, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından geliştirilmiş yeni bir yoksulluk ölçütüdür. İnsani yoksulluk bazı bireylerin insanca yaşam imkânlarına sahip olamaması anlamına gelmektedir. 3 kriterden yola çıkarak hesaplamaktadır: Yaşam süresi, eğitim ve ekonomik ve sosyal imkânlardır (Hız ve Hız, 2010: 147). Yani insani yoksulluğun ölçülmesi eğitim düzeyi, sağlık ve temiz su kaynaklarına erişebilme gibi konularda yoğunlaşmaktadır.

UNDP, uzun bir yaşamdan yoksun olma insani yoksulluğun ilk göstergesi olarak kabul ediyor. Hesaplamalarında 40 yaşı esas almakta ve bu yaştan altındaki yaşam süresini insani yoksulluk durumu olarak değerlendirmektedir. Eğitim imkânlarından yoksun olma, insani yoksulluğun ikinci göstergesini oluşturmaktadır. Hesaplamalarda yetişkinler arasındaki okuma yazma bilmeme oranı da bir diğer yoksulluk ölçütü olarak karşımıza çıkmaktadır. Üçüncü ölçüt ise bireylerin ekonomik ve sosyal imkânlardan yoksun olması durumudur. Bunu da 3 temel ölçüt çerçevesinde belirlemektedir. Bunlar; sağlıklı içme suyuna sahip olmayan nüfus yüzdesi, temel sağlık imkânlarından yoksun olan nüfus yüzdesi, 5 yaşın altında olan ve yeterli beslenemeyen nüfus yüzdesidir. Bu belirtilen üç kriterin (yaşam süresi, eğitim, ekonomik ve sosyal imkânlar) ortalaması alınarak “insani yoksulluk indeks değeri” tespit edilmektedir (Samırkaş ve Bahar, 2013: 33).

1.3. Yoksullukla İlgili Yaklaşımlar

1.3.1. Klasik Görüşün Yoksulluğa Bakışı

Modern iktisat biliminin kurucusu ve babası olarak kabul edilen Smith’e göre milletleri zenginliğe ve refaha götürecektir yol ekonomik özgürlüktür. Smith, bireylerin ekonomik faaliyetlerinde karar ve tercih özgürlüğüne sahip olmalarını savunmaktadır. Yine Smith, kendinden önce yaşamış olan büyük filozoflardan John Locke gibi, insanın emeğinin ve alınının teriyle ürettiği ve kazandığı şeylerin sahibinin yine kendisi olması gerektiğine inanmaktadır. Gerek Locke ve gerekse Smith, özgürlüğü insanın en temel ve

doğal haklarından biri olarak görüyorlardı. Smith ünlü “Milletlerin Zenginliği” adlı eserinde, insanların ekonomik faaliyetlerinde kendi özgür iradeleriyle ve tercihleriyle istedikleri üretim faaliyetlerinde bulunmalarını, serbestçe mübadele ve sözleşme yapabilmelerini, ürettikleri üzerinde mülkiyet ve miras özgürlüklerinin olması gerektiğini, insanların ürettiklerini dışarıdan bir engelleme olmaksızın uluslararası pazarlara sunabilme özgürlüklerinin mevcut olmasını savunmaktadır. Smith’e göre teşebbüs, mülkiyet, sözleşme, mübadele, uluslararası ticaret gibi ekonomik özgürlükler milletlerin zenginliği için yeterli bir reçeteydi (Aktan, 2002: 1).

1.3.2. Neo-Klasik Görüşün Yoksulluğa Bakışı

Neo-klasik bakış açısından bireysel ve ülke bazında yoksulluğun üç nedenle oluşabileceği ileri sürülmektedir. İlk olarak bireyin rasyonel karar almasını ve piyasanın serbestçe işlemlerini engelleyen, bir kısmı insanın zayıflığı ve doğasından kaynaklı, bir kısmı ise insan doğası dışındaki üretim teknolojilerinin özellikleri ile ilgili olan engeller söz konusudur. Bunlar bireylerin ve ülkelerin yoksul düşmesine yol açabilmektedir. İkincisi, yoksulluğun bazı insanların kendi seçimleri olduğudur. Bazı insanlar, ücret geliri elde etmekten ziyade boş zaman geçirmeyi seçerek, görece olarak fakir yaşamayı tercih etmektedirler. Üçüncüsü ise, verimlilikle ilgilidir. Bireyin üretime katkı yaptığı kaynak az ise, o bireyin söz konusu üretimden elde ettiği getiri de az olacaktır. Düşük verimliliğe sahip kaynakları üretim sürecine katan bireyler buna karşılık çıktının küçük bir kısmını elde edeceklerdir. Geliri de o nispette düşük olacaktır. Yoksulluğu önlemek amacıyla yapılması gereken şey, kapitalist piyasa kurumlarının tam ve etkin bir şekilde işlemlerini sağlamaktır. Böylelikle, sahip olduğu kaynakların belirlediği teknolojik verimlilik altında, her bir yurttaşın kendi kişisel tercihinine bağlı olarak zengin yâda fakir olma şansı eşitlenebilecektir (Wolff ve Resnick, 198: 248-249, akt: Gül, B. Zafer, 2008: 433).

1.3.3. Marksist Görüşün Yoksulluğa Bakışı

Marksist sosyolojiye göre, yoksulluğun oluşumunda kapitalizmin özel bir yeri vardır. Yoksulluk kapitalizmin varlığı için temel bir ön koşuldur. Kapitalist, en yüksek

kara ulaşmak istediğinden buna olanak sağlayan işçi ücretlerinin düşük tutulmasını sağlar. Bunun anlamı emeğin sömürüsüdür. Yoksulluk kapitalist ücretli emek piyasası süreci tarafından üretilir. Çünkü etkili olarak işlemesi için düşük emek gücü piyasasına ihtiyaç vardır. Yoksulluk, kapitalist toplumun bir ürünü olarak görülür (Erdem, 2009: 358).

Kapitalizmde yoksulluk kimliğinin sahipleri vardır: Emekleriyle geçinmeye çalışanlar, kentlerin varoşlarına yedeklenmiş işsizler ordusu, tarım emekçileri, mülksüz köylüler; yani yarattıklarından daha azını alanlar ve emekçi dahi olmaları mümkün olmayan dışlanmış kitleler. Söz konusu kitleler, kapitalizmin temel ilişkisine tâbi olarak, toplumların tarihinde belirlenirler. Bu belirlenimin sonucunda oluşan kitlelerin toplumsal kimlikleri “yoksullar” değil, ait oldukları sınıflardır. Çok farklı toplumsal konumlanışlara sahip bu kitlelerin “yoksullukta” ortaklaşmalarının nedeni, yarattıkları değere üretim araçlarının mülkiyetine sahip sınıfların doğrudan ya da dolaylı olarak el koymaları ya da onları değer sürecinin dışına itmeleridir (Köse ve Bahçe, 392).

2. YOKSULLUK KİMLİĞİ VE KÜLTÜRÜ TARTIŞMALARI

2.1. Kimlik, Marjinalleşme, Ötekiler

Ayrımcılık, değişik ülkelerde farklı biçimler alabilen ve farklı toplum kesimlerini etkileyen çok yönlü bir olgudur. Özellikle ırk, milliyet ve toplumsal cinsiyet gibi nedenlerden kaynaklanan ayrımcılığın bazı ülkelerde önemli boyutlara ulaştığı ve ciddi bir yoksulluk nedeni oluşturduğu görülmektedir. Bu konuda ABD’de Siyah Amerikalıların tarih boyunca toplum içinde dezavantajlı konuma itilmesi, yoksul nüfus içinde önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir (Şenses, 2013: 173).

Marshall (1999: 215), “etnik grup” ya da “etnisite” kavramlarını, “Ait oldukları ve içinde özgün kültürel davranışlar sergiledikleri bir toplumda kendilerini diğer kolektif yapılardan farklılaştıran ortak özelliklere sahip olduklarını düşünen ya da başkaları tarafından bu gözle bakılan kişileri tanımlayan bir terim” olarak açıklamaktadır.

Etnisite pek çok insanın ‘Ben kimim?’ sorusuna verdikleri cevabın bir parçasıdır. Bir etnik kimlik bir kişinin sübjektif ve objektif tanımlarının pek çok bileşenlerinden bir tanesidir; diğer bileşenler toplumsal cinsiyet, cinsel eğilimler, meslek, ikamet yeri, medeni ya da aile durumu ve politik eğilimlerini kapsar. Bazı insanlar için, etnisite kişisel yaşamlarını sarmalar. Etnik kimliğin göçün travmasını ortadan kaldıran bir ‘psşik barınak’ olduğu göçmenlerde durum genellikle böyledir. Diğer insanlar için, etnisiteleri kimliklerinin ikincil bir bileşenidir (Rosenberg ve Weinfeld, 1983: 543; akt. Boz, 2010: 6-7).

Etnik kimlik, azınlık statüsüne indirgenen grupların başvurdukları ya da refere ettikleri bir durumdur. Bu durum, sosyal olduğu gibi siyasi muhtevaya sahiptir. Özellikle azınlık statüsündeki grupların temel referans noktaları dilsel, dinsel, kültürel ve siyasal olduğu sürece etnik kimlik, toplumsal bir durum olmaktan daha çok siyasal bir içeriğe dönüşmektedir. Zira grup içi dayanışma süreci, siyasal bağlamı ile birlikte değerlendirildiği takdirde, etnik kimliği anlamlı kılmaktadır. Bunun yanı sıra etnik kimlik ulus kavramının ve aynı zamanda milliyetçilik kavrayışının şekillenmesinde ve oluşumunda önemli bir işlevi yerine getirir. Bu işlev ise etnik kimlik bağlamında milliyetçiliğin oluşumu tezidir. Çünkü öncelikli olarak bir ulus yaratılacak, bu ulus bağlamında bir etnik kimlik şekillendirilecektir. Bu nedenle kavram olarak etnik kimlik üzerinde durmak onun gerek toplumsal gerekse de siyasal içeriğini analiz etme olanağını tanımaktadır (Yanık, 2013: 229).

Toplumsal bölünme kavramı ise, sosyal gruplaşmanın üyeleri olarak ister bireysel isterse ortak olsun, kendi aramızdaki sosyal farklılıkları –beyaz ya da siyah, genç ya da yaşlı, vasıflı ya da vasıfsız, ‘havalı’ ya da ‘inek’ vb. olarak- inşa edilen biçimlere işaret eder. Sosyal bölünmeler insanlar arasındaki maddi olduğu kadar kültürel bir nitelik gösteren farklılıklarla ilgilidir. Zaman içinde sosyal bölünmeler sosyal hiyerarşileri –iktidar, ekonomik avantaj, statü vb. ile ilgili farklılıklar- yeniden üretmeye yarayan bölünmelerdir. Bu eşitsizlik kalıpları, toplumu farklı düzeylerde ya da sosyal katmanlarda yapılandırır. Bu süreç, sınıf, toplumsal cinsiyet, etnisite, yaş ve politik iktidar üzerine kurulan tüm eşitsizlik biçimlerini ifade eden *sosyal tabakalaşma* olarak bilinir. Sosyal gruplar arasındaki bu eşitsizlikler, sosyal değişme açısından yeni

olanaklar kadar sosyal üzen içinde yeni problemler ortaya çıkarmaktadır. Bu da temel sosyo- ekonomik bölünme olan zenginlik ve yoksulluk sorunsalını oluşturur (Bilton ve diğerleri, 2008: 68-69).

Sınıf temelli sosyal bölünmeler, zenginlik olarak mülkiyet sahipliğiyle ve farklı mesleki konumların maddi ve kültürel avantaj ve dezavantajlarıyla yakından ilgilidir. Bunların her ikisinden yoksun olanlar, yoksullar ve sosyal açıdan dışlananlar arasında olacaktır (Bilton ve diğerleri, 2008: 71).

2.2. Evsizler, Köstebek İnsanlar, Sınıf-altı

Yoksulluk ve yoksullar sosyal bilim literatüründe yeni kavramlarla ele alınmışlardır. Yoksulluk konusunda Antropolog Oscar Lewis'in "Yoksulluk Kültürü" kavramı, kronik yoksulları ifade etmek için kullanılan "dip sınıf" (underclass) kavramı, Avrupa'da ve ABD'de olan "evsiz insanlar" (homeless people) ve evsizler gibi marjinal yoksulların içinde bile marjinal olan "Köstebek insanlar" kavramları sosyal bilimcilerin kullandıkları kavramlar olarak dikkat çekmektedir (Erdem, 130).

Bazı sosyologlar, daha geniş sosyal hiyerarşiyle ilişkisi açısından yoksulların 'sınıf-altı' olarak görülebileceğini ileri sürmektedirler. Kökleri 1970'lerin Birleşik Krallık ve ABD sosyolojisinde olan bu kavram, en yoksul olanların normal toplumdan ve sosyal ilişkilerden gittikçe dışlandıkları ve sosyo- ekonomik ve kültürel bir yoksunluk döngüsü içine kilitlenen gittikçe artan bir şekilde benzer bir grubu oluşturduklarını belirtmektedirler. Onlar, kısıtıldıkları yoksulluktan kaçamadıkları, işsiz oldukları ve sıklıkla devletten yardım alamadıkları için şehrin en eski merkezindeki mahallelerde berbat koşullar altında yaşamaktadırlar (Bilton ve diğerleri, 2008: 77).

Bu sava göre bu yoksullar, sadece sosyal hiyerarşinin en altında değildirlere –bir bakıma o hiyerarşinin dışında, o hiyerarşinin sınırları ve dinamiklerinin dışındadırlar. Onlar, sınıfsal yapının 'altındadırlar'. Hiyerarşi tarafından belirlenmiyor olmalarına rağmen hiyerarşi tarafından dışarıda bırakılmaktadırlar (Bilton ve diğerleri, 2008: 78).

Sınıf-altı terimi, ilk kez ABD’de, yoksulluğa daimi biçimde yakalanmış grupları tanımlamak için kullanıldı, fakat şimdi ırksal dezavantaj tartışmalarında düzenli bir biçimde kullanılmaktadır. ‘Sınıf-altı’, yapısal olarak farklı bir grubu ya da kültürel olarak farklı bir grubu ifade edebilmektedir. Yapısal açıklamanın taraftarları, etnik azınlıkların konumlarına ilişkin önemli sorular ortaya atarlar. Yerli doğumlu etnik azınlıklara karşı ayrımcılıktan ve göçmen işçilerin marjinal statülerinden dolayı etnik azınlıkların, sosyal ve ekonomik olarak yurttaşlık haklarından yoksun olanlar arasında fazlaca temsil edildiklerini ve bundan dolayı da bir sınıf altını oluşturduklarını ileri sürerler. Kültürel bakış açısını benimseyen yorumcular, dezavantajlarının kökeninde bulunan fazla cömert bir refah devletinin bağlamı içinde ırksallaşmış bir sınıf-altı davranışının olduğunu ileri sürerler (Bilton ve diğerleri, 2008: 183).

Bireylerin iktisadi düzenin dışında kalması neticesinde meydana gelen aksamalar ve sosyal açıdan kenara itilmek gibi öteki yoksul gruplardan farklı özellikleri olan ve davranış biçimlerine sahip bireyler sınıf-altını oluşturmaktadır. Kapitalist düzenle bütünleşmeyi başaramamış, yeni kent yoksulları bu kapsamdadır. Bu durumu sadece ekonomik değil, psikolojik ve sosyal patoloji olarak tanımlayanlar da vardır. Görüldüğü gibi, ABD gibi gelişmiş ülkelerde ekonomik dışlanma ile karşılaşanlar bunun neticesinde siyasi ve sosyal alandan da kopmaktadır. Bu grubun artık sınıfı bile olmayan sınıf-altını ortaya çıkardığı söylenebilir (Şahin, 2009: 22).

Yoksullar arasında bile, mutlakten görece yoksullara kadar bir yaşam standardı hiyerarşisi vardır. Derin yoksulluk, yüksek bir gelir elde edebilecek bir işte çalışabilmesi için gereken vasıfları taşımayan, iş bulma ümidi olmayan, iş bulduğunda vasıfsız, düşük ücretli ve belirsiz aralıklarla çalışan, sağlık hizmetlerinden yararlandığı- eğer sahipse- ‘yeşil kart’ dışında hiçbir güvencesi olmayan, çok kötü barınma koşullarında yaşayan, resmi ya da gayri resmi yardım alan ve hatta bazen bu yardımlara bağımlı hale gelen, geçmişte ve hali hazırda kötü bir yaşantı sürdürmüş olup, gelecekte de bunu düzeltmek için ne maddi nede psikolojik gücü bulunmayan insanları ifade etmektedir (Erdem, 136).

Evsizler ve evsizlik meselesi tartışılırken iki temel noktanın göz önünde bulundurulması gerekmektedir: a) Öncelikle, ele alınan mesele, yalnızca belirli bir

toplumsal grup ya da insan kümesine ait bir sorunlar bütünü olarak tartışılmaz. Evsizlik söz konusu olduğunda, şu anda evsiz olan insanların yanı sıra, çok daha geniş bir toplumsal grubu ilgilendiren bir “risk altında olma” durumu anlaşılmalıdır; b) Evsiz kalmak, hem nedenleri hem de sonuçları itibarıyla, barınma olanaklarına erişim olanağının ortadan kalkmasından çok daha geniş boyutlu bir mahrumiyet sürecinin varlığına işaret etmektedir (BİB, 2009: 13).

Evsizlik sürecini üreten nedenlere bakıldığında, maddi olanaksızlıklar nedeniyle konut piyasasına erişimin ortadan kalkması önemli bir etken olarak görünmekle birlikte, kişi ya da kişilerin evsiz kalmasında diğer bir dizi etken rol oynamaktadır. Bu etkenler arasında aile içi şiddet (çocukların çalışmaya zorlanması, kadına veya çocuğa uygulanan şiddet), ailelerin parçalanması, bireylerde ortaya çıkan zihinsel veya psikolojik bozukluklar, zorla yerinden edilme (Güneydoğu'dan ülkenin diğer kesimlere gerçekleşen zorunlu göç, kentsel yenileme projeleri, kiracı ailelerin zorla çıkarılması), fiziksel mağduriyet nedeniyle gelir getirici işlerden tamamıyla mahrum kalmak sayılabilir (BİB, 2009: 65).

Türkiye'de yaşanan evsizlik sorunu öncelikle, en belirgin biçimde (İstanbul, Diyarbakır, Gaziantep gibi) metropol kentlerde ve sokakta bulunan çocuklar/gençler özelinde görünürlük kazanmakta ve sorunun çözümü daha çok SHÇEK gibi kurumlara ve hayır kurumlarına havale edilmektedir. Ancak, SHÇEK'in sunmakta olduğu koruma ve barınma hizmetleri de 18 yaş sınırına takılmakta, bu yaştan sonra gençler sokakta kalmaktadır (BİB, 2009: 65-66).

2.3. Dezavantajlı Grupların Yoksulluğu

Yoksulluğa maruz kalma ihtimali en yüksek olanlar kimlerdir? İlk bakışta, yoksulluktan en çok çekenlerin, çalışma hayatı dışındakiler- ve gerçekten de işsizler en kırılgan kesimler arasında yer alırlar. Gelir düzeyleri yoksulluk sınırının altında yer alan büyük kesimleri oluşturan düşük ücretli, güvencesiz işlerde çalışanlar olduğu düşünülebilir. İkinci grubu yaşlılar oluşturur. Diğer bir kesim ise tek ebeveynli ailelerdir. Tek ebeveynliliğin tercih, ölüm, terk ya da boşanma sonucu olup olmadığına bakmaksızın, bu tür aileler, yoksulların artan bir oranını oluşturmaktadırlar. Hasta ya da

engelli olanlar çoğu zaman kronik (süreğen) bir yoksulluk ve yalıtılmışlık yaşamaktadırlar. Kadınların da yeni yoksullar arasında muhtemelen en göze çarpan kesimdir- bu da bilinen adıyla **yoksulluğun kadınsallaşması**dır (Bilton ve diğerleri, 2008: 76-77).

Toplumumuzda bazı sosyal kesimler, sağlık, eğitim hizmetleri ile kültürel olanaklardan ve bilgi-iletişim teknolojilerinden yararlanmak, üretim etkinlikleri içinde yer almak ve karar alma süreçlerine katılmak açısından sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadır. Bunlar aynı zamanda yoksulluk riskiyle en fazla karşı karşıya olan kesimlerdir. Sosyal dışlanmaya maruz kalanlar, özellikle tarım sektörü ile geçici ve güvencesi olmayan işlerde çalışanlar, eğitimsizler, kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve özürllülerdir (DPT, 2006: 91).

Yoksulluk hep vardı ama bugün yüz yüze karşılaştığımız olgu, hep bildiğimiz yoksulluktan farklıdır. Bu "yeni yoksulluk" dediğimiz kavram sadece kadın ve erkekler açısından değil, çocuklar açısından da sorun haline gelmiştir. Yoksulluğun bu yeni yüzü sadece beslenme ve barınma koşullarının yetersizliği, eğitim hakkından yararlanamama, sağlık güvencesinin yokluğu değil, aynı zamanda değersizleştirme, dışlanma ve damgalanma ile baş etmek zorunda kalıyorlar. Bu toplumsal dışlanma ve değersizlik duygusu artık ekonomik bir sorun değil, insani, var oluşsal bir sorundur. Basının yoksul çocukları ele alma biçimi genellikle "tinerci" türünden nitelendirmelerle, "sokak çocukları" kavramıyla yoksul çocukların birer suçlu ya da suç tehdidi olarak resmedilmekte, onları "tehlikeli sınıflar" olarak göstermektedir (Bora Aksu, www.bianet.org).

Yoksul kesimlere cinsiyet açısından baktığımızda, kadınlar arasındaki yoksulluk oranının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. UNDP'nin 1995 İnsani Gelişme Raporuna göre, günde 1 dolar gelirle yaşamak zorunda bulunan 1,3 milyar insanın % 70'i kadındır (Gürdoğan, 2003: 169).

Gelişmişlik düzeyleri farklı da olsa, dünyanın hemen her yerinde kadınların işgücüne katılım oranları erkeklerden daha düşüktür. Kadınların işgücüne katılımının en

yüksek olduğu ülkeler İskandinav ülkeleri iken, en düşük olanlar Latin Amerika ülkeleridir (Cömertler, 2003: 187).

Kişi başına düşen gelir bakımından kadınlar birçok yerde erkeklerin neredeyse yarısı kadar gelir elde edebilmektedirler: Kadınların en iyi durumda olduğu ülkelerden İsveç'te bile kadınların kişi başına düşen geliri erkeklerinkinin yüzde 83'ü, Norveç'te 74'ü, Danimarka'da ve Avustralya'da 72'si, Yeni Zelanda'da 69'u kadardır (Tümertekin ve Özgüç, 2006: 224-225).

Dünya tarihinde ilk kez bütünüyle insanlar yaşlanmaya başlamışlardır. Dünya'da 1990'de, yaşı 65'in üzerinde olan 10-17 milyon kişi vardı; 1992'de sayıları 342 milyon, 2002'de 440 milyonu aşarak dünya nüfusunun yüzde 7.1'ini oluşturmuştur. Ayrıca sayılarının iki misli artarak 2025'de 833 milyona varacağı ve 2050'de dünya nüfusunun beşte birini oluşturacakları tahmin edilmektedir. Hızlı yaşlanmayla ilgili sorunlar yalnızca zengin ülkelere özgü değildir. Yoksul olarak nitelenen birçok ülke de yaşlanmaya başlayacaktır. Ulusal refahın ve harcamaların büyük kısmı daha şimdiden yaşlıların bakımına ve diğer sorunlarına ayrılmaya başlanmıştır. Yeni sosyal hizmetler, konut alternatifleri, ulaşım- taşımacılık ve sağlık programları yaratılacaktır. 1993 yılını Avrupa Birliği "The European Year of Older People" olarak ilan etmiştir (Tümertekin ve Özgüç, 2006: 220-221).

Sosyal yaşlanmaya yönelik sosyolojik analizlerin çoğu, yaşlı insanların yaşadıkları sosyal dışlanma ve marjinalleşme kalıpları üzerinde odaklanmıştır. Örneğin, araştırmaların önemli bir kısmı, yoksul düşen yaşlılar ve çok sayıda insanın yaşadığı maddi yoksunluk üzerine yapılmıştır (Bilton ve diğerleri, 2008: 85).

Yaşlanma sosyolojiye zaman zaman sosyal yaşlılık bilimi (gerontology) olarak anılmaktadır. Bu disiplin, bir kişinin fiziksel yaşıyla ilgili- resmi emeklilik yaşı ya da 65 yaş ve üzeri insanların sayısındaki artış türünden genel toplumsal olaylar gibi- önemli konular üzerine odaklanmaktadır. Fakat gerontoloji, sosyal yaşlanma sürecini, basit, düz bir biçimde yılların kronolojik geçişine bağlı olarak ele almaz. Yaş, sadece sosyal olarak inşa edilmez, fakat aynı zamanda sağlıktaki kapsamlı iyileşmeler,refah sunumundaki değişimler, yeni boş zaman biçimleri ve cinsellik, evlilik, yeniden üretim vb.

bakımından değişen sosyal normlarının bir sonucu olarak sürekli biçimde yeniden tanımlanır (Bilton ve diğerleri, 2008: 85).

Yaşlı insanlar arasında toplumsal sınıf ve toplumsal cinsiyet farklılıkları giderek önemli bir hal almaktadır. Geçmişte olduğu gibi yaşlı kadınların, erkeklere oranla yoksunluk ve marjinalleşmeyi daha yüksek düzeylerde yaşamaktadırlar. Çünkü kadınlarının çoğunluğunun iş hayatından çekilmek zorunda kaldıkları ya da çocukların bakabilmek için yarı zamanlı işlerde çalışmaktadırlar (Bilton ve diğerleri, 2008: 86).

Engelliliğe ilişkin sosyolojik analizler sınırlıdır, çünkü engellilik, sosyal psikolojinin, kamusal sağlığın ya da klinik bilimlerin çalışma konusu olarak görülmüştür. Ne var ki, bazı sosyologlar engellilerin sosyolojik perspektiften marjinalleşmesine karşı koymuşlar ve hem teorik açıdan hem de ampirik araştırma yapmışlardır (Bilton ve diğerleri, 2008: 88).

Bauman'a göre yoksulluk sadece yokluk anlamına gelmez, aynı zamanda sosyal ve psikolojik bir durumdur. Yoksulluk, normal yaşam olarak kabul edilen her şeyden mahrum bırakılma demektir. Bu da kendini değersiz görmeyle, şiddet içeren ve katı davranışlar biçiminde beliren kin ve öfkeyle veya her ikisiyle sonuçlanır (Bauman, 1999: 56-60).

Sosyal dışlama; yoksulluğu anlamak, açıklamak ve mücadele etmek için başvurulacak en temel kavramlardan biridir. Yoksulluk, insanların toplumsal yaşama katılarak dengeli, düzenli ve huzurlu bir yaşam sürdürmelerinin önünde önemli bir engeldir. Bu bağlamda yoksulluk terimi sosyal dışlanmayı içerir (Sapancalı, 2005: 61).

Giddens (2001, 97-98) sosyal dışlanmayı, yoksulluktan ayırmakta ve yoksulluk, muhtaçlık, düşük gelirlilikte olduğu gibi diğerlerinden daha az kaynağa sahip olma meselesi olmaktan ziyade çoğunluğun sahip olduğu kaynaklardan pay alamama olarak tanımlamaktadır.

Bazı gruptaki insanlar, hayatlarının tamamı boyunca "dışarıdakiler"dendir. Örneğin, beyaz bir toplumda yaşayan siyahlar, yaşadığı toplumun çoğunluğu tarafından reddedilen, etnik veya dinsel yönden farklı olanlar "dışarıdakiler" olarak

değerlendirilebilir. Engelliler, yaşlılar ve "normal olarak kabul edilmeyen", farklı cinsel tercihleri olanlar da bir ölçüye kadar dışarıdakiler grubundadırlar (Bahar, 2009: 20).

Sosyal dışlanmanın özellikleri ekonomik, sosyal, kurumsal ve yeterliliklerden yoksunluklar bağlamında ele alınabilir. İktisadi dışlanma, emek piyasasının şartlarından dolayı bireyin geçimini sağlamak için gerekli olan geliri elde edebileceği bir iş bulamaması neticesinde ortaya çıkar. Ekonomik dışlanmayı engelleyecek önlemlerin en başında, bireylere güvenceli ve sürekli gelir sağlayan istihdam imkânlarının sağlanması gelmektedir. Sosyal ilişkiler açısından bakıldığında sosyal dışlanma sosyal ağların zayıflaması ve sosyal bağların bozulması olarak görülmektedir. Kurumsal dışlanma ise, toplumda herhangi bir nedenden dolayı dezavantajlı durumda olan bireylerin yasal ve kurumsal düzenlemelerle sosyal koruma altına alınması gerekmektedir. Bu gruplara örnek olarak; işsizleri, çocukları, engellileri, yaşlıları, kadınları verilebilir. Bu kişileri destekleyecek sosyal koruma sistemlerinin bulunması, dışlanma önünde bir engel teşkil edecektir. Amartya Sen tarafından öne sürülen yeterliliklerden yoksunluk, sosyal dışlanmanın tanımlanması sırasında ortaya çıkmıştır. Yeterlilikler anlayışı, sahip olunan ya da elde edilen mal ve hizmetleri kullanabilme, toplumda bireylere tanınmış olan haklardan yararlanabilme ve bunları elde edebilme kabiliyetini içerir (Şahin, 2009: 50-53).

2.4. Dilenme ve Dilencilik

Dilencinin kim olduğu veya dilencilik ne olduğu spekülasyon yönü ağırlıklı sorulardır. Dilenci, toplumda genel kabul gören şartlarda yaşamını sürdürebilmek için sahip olması gereken ekonomik imkânlarla sahip olamadığı için veya aslında yoksul olmadığı halde kendisini yoksul göstererek ihtiyaç hissettiklerini elde etmek için veya dilenmeyi bir hayat tarzı olarak benimsediği için ekonomik imkânı olanlardan söz, yazı veya davranışlarla para veya eşya isteyen kimsedir. Dilencilik ise dilencinin yaptığı iştir (Vatandaş, 171).

Dilencilik olgusu sahip olduğu bilimsel ve davranışsal kalıplarla yoksulluk evrenine ait olmak yönünde algısal düzlemde güçlü simülasyonlar yaratmaktadır (Parin, 2010/1: 25).

2000–2007 yılları arasında İstanbul'da kayıtlara geçen dilencilik vakası verilerine göre dilencilik yapanların % 69,4'ünü kadın, %30,6'sını ise erkek dilenciler oluşturmaktadır. Dilencilik ilişkileri içinde, dilencilik eyleminin baskın figürleri olarak kadınların ön plana çıkmasının anlamlı olduğu görülmektedir. Dilencililiğin farklı eylem biçimleri içinde annelik rolü özellikle çocuklu, yoksul, kimsesiz ve mağdur anne rolünün yarattığı etki ile birlikte dilencilik olgusunda güçlü bir mekanizma yaratmaktadır (Parin, 2010/1: 31).

Dilencililiği meslek edinenleri bazı farkları dikkate alarak şu şekilde alt kategorilere ayırmak mümkündür (Vatandaş, 181).

- Düzenli şekilde dilenen ve yaşamını dilencilikle sürdürenler: Bunlar, bir memur veya işçinin çalışma disiplini içerisinde, işlerini sistemli ve düzenli bir şekilde yürüten kimselerdir; her sabah işbaşı yapmakta ve aksama kadar dilenmektedirler. Bu durumda olan birçok dilenci, dilencililiği bir iş ve durumunu ise “*maaşsız memurluk*” olarak ifade etmiştir.
- Mevsimlik dilenciler: Bunlar daha çok, insanların yardımlaşma duygularının güçlendiği ve dilencilere daha çok yardım edilen Ramazan ayında, dini bayramlarda, kandillerde ve Cuma günleri dilenmektedirler. Diğer günlerde ise, varsa asıl işlerini (çiftçilik, hayvancılık, bohçacılık vs) yürütmektedirler. Mevsimlik dilenciler, genellikle, ayın ve günün dini anlamına uygun olarak, bu dini anlamı vurgulayan bir söylemle dilenmektedirler. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kontrol Daire Başkanlığı'na bağlı Dilenci Toplama ve Sevk Merkezi'nin verdiği bilgiye göre, İstanbul'da merkeze kayıtlı 353'ü yabancı uyruklu 7 bin 500 dilenci bulunmaktadır.
- Gezgini dilenciler: Bunlar, dilenme mekânını tek merkezli olmaktan çıkarıp, daha başka kentlere de günü birlik yolculuk yaparak, faaliyet alanını genişleten dilencilerdir.
- Organize ekipler halinde dilenenler: Bu grupta yer alanlar, tüm dilenenler içerisinde, dilenme isini diğerlerine göre daha profesyonelce yapmakta ve genellikle iki kişilik ekipler halinde dilenmektedirler. İçlerinden birisi sakat rolü

yapmakta ve diğeri yardımcı/bakıcı rolünü üstlenmektedir. Eğer içlerinden birisinin gerçekten fiziksel veya zihinsel bir özrü varsa, işlerini daha kolay yürütmektedirler.

Dilencilerin kullandığı önemli stratejilerinden birini de dilenme yöntemleri oluşturmaktadır. Hastalık raporlarıyla dolaşmak, annelik rolünü kullanmak, yaşlılık, sakatlık, sağır ve dilsiz tabelası taşımak, lösemili çocuk görüntüsü ile dolaştırılmak, cam silmek, kâğıt mendil, yara bandı, kalem gibi karşılığı verildiği halde alınmayan ürünler satmak gibi yöntemlere başvurulmaktadır (Parin, 2010/1: 33).

Parin (2010/1: 34-36), dilencililiğin yoksulluk kategorisi içinde olmadığını ve dilencilik yoksulluk ilişkisini şöyle ifade etmiştir;

- Yoksulluk ekonomik, kültürel, siyasal, toplumsal çok sayıda alt bileşenlere sahip bir olgudur. Hemen her toplumda karşılaşılabilen yoksulluk olgusu, sosyo-ekonomik eşitsizliğin sonucunda *hal* olarak ortaya çıkmaktadır. Dilencilik, aktörlüğünü edilgen kılarak ya da güçsüz ve yoksul olduğu iddiasını güçlendiren davranışlar göstererek ekonomik güç kazanmaya çalışan kişilerin bir uğraşı, bir *meslek* özelliği göstermektedir.
- Yoksulluk yetersiz üretim, yaşlılık, doğal afetler, krizler gibi dönemsel olarak değişebilen nedenlerden kaynaklanmakta iken dilencililiğin oluşum ve yaygınlaşmasında ise toplumsal tutumlar belirleyici bir etkiye sahiptir.
- Kişi yaşamı boyunca dönemsel olarak geçici yoksulluk halleri yaşayabilir ve yoksulların durumlarında yaşanan değişimleri gözlemek mümkündür. Dilencilik ise tercihe bağlı ve getiri getiren bir yapı olduğu için süreklilik arz etmektedir. Dilencilerin durumlarında yaşanan değişimleri ise gözlemek kolay değildir.
- Yoksulluk daha çok aile, topluluk ya da toplum gibi kolektif görünümlere sahip bir olgusudur. Dilencilik ise kendini genelde bireysel düzlemde kimsesiz çocuklu anne, kimsesiz/hasta/sakat çocuk ve yaşlı/ sahipsiz erkek tipleriyle göstermektedir.

- Toplumsal aktörler, kişi ve kurumlar, yoksul olduğu iddia edilen kişi ya da kitlelerin yoksulluklarının derecesini belirleme noktasında onların yaşam koşullarını kontrol ederek yardımda bulunurlar. bu açıdan toplumdan yoksula doğru uzanan bir ilişki biçimi mevcuttur. Dilenci ise gerçek yaşam alanını ve yaşam biçimini gizleyerek toplumsal arenaya çıkmakta ve izole olmuş bu haliyle toplumsal aktörlerden yardım talep etmektedir. Burada ise dilenciden topluma doğru bir ilişkinin varlığı dikkat çekmektedir.
- Yoksula toplum tarafından yapılan para, giyecek, yiyecek, yakıt ve eğitim desteği gibi yardımlar belli ve gözlenebilir kalemlerden oluşmaktadır. Bu çerçevedeki bütün destekler yardım olarak anlam kazanmaktadır. Sosyal politika kapsamında devlet çeşitli sosyal yardımlar (şartlı nakit transferi, dul maaşı, asker maaşı, yaşlı aylığı vb.) sunmaktadır. Dilenciye toplum tarafından yapılan katkılar ise genellikle madeni parayla sınırlıdır. Bu çerçevedeki destekler de genellikle sadaka olarak anlam kazanmaktadır. Devletin sosyal politikalarında dilencililere yönelik bir iyileştirme kalemi yer almadığı gibi dilencilik eylemi suç olarak değerlendirilmektedir.
- Yoksul aile tamlaması toplumsal yaşamda olağan bir gerçekliğe işaret etmektedir. Dilenci aile ise dilencililiğin sektörel yönüne dikkat çeken bir anlamı yansıtmaktadır. Gerçek anlamda toplum yaşamında zengin yoksullardan söz etmek imkânsız iken, zengin dilenciler dilencililiğin gerçek doğasını anlama noktasında somut bir gerçekliktir.

2.5. Yoksulluk Kültürü Tartışmaları

Oscar Lewis'i yaygın ve popüler bir üne kavuşturan yoksulluk kültürü kavramsallaştırması, Lewis'in Porto Rikolu ve Meksikalılar üzerine yapmış olduğu alan çalışmalarına dayanmaktadır. Lewis, yoksulluk kültürü kavramını ilk kez kullandığı “Beş Aile: Yoksulluk Kültüründeki Meksikalılar Üzerine Alan Çalışması” adlı eserinde, ailelerden dördünün alt- gelir grubundan seçildiği beş Meksikalı ailenin günlük yaşamını aktarmaya çalışmaktadır (Özdoğan, 2009: 11-12).

Lewis'e göre yoksulluk kültürü tarihte birbiri ardınca gelen çeşitli olaylardan kendini gösterir. Toplumdaki oluşumu ve gelişimi şu koşullarda mümkündür:

- 1) Para ekonomisi, ücretli işçilik ve kar amacıyla üretim,
- 2) Devamlı, büyük ölçüde işsizlik,
- 3) Düşük ücretler,
- 4) Hükümet baskısı veya isteyerek sosyal, politik ve ekonomik örgütlenmenin dar gelirli tabaka için sağlanmaması,
- 5) Tek taraflı yerine çift taraflı bir akrabalık sisteminin varlığı,
- 6) Hâkim sınıfta servet birikimine yönelen, alt tabakaya mensup olmanın kişisel yetersizlikten ileri geldiğini savunan bir değer yargısı, bu koşullar altında meydana gelen yaşam tarzı yoksulluk kültürüdür (Lewis,1979: 51).

Yoksulluk kültürünü en fazla benimseyenler büyük bir hızla gelişmekte olan bir toplumdaki aşağı tabaka halkıdır. Şehirlere göç eden topraksız köylülerin, sağlam köylerden gelen ve iyi düzenlenmiş geleneksel kültürleri olan göçmenlerden daha fazla yoksulluk kültürünü benimsemektedirler (Lewis,1979: 53). Yoksulluk kültürünün temel özellikleri ise şunlardır;

- Belli başlı kurumlardaki yoksulların etkili işbirliği ve aralarında birlik olmaması yoksulluk kültürünün başlıca özelliklerinden birisidir. Okuma- yazmaları ve öğrenimleri kıttır, çoğu sendikalı değildir, siyasi partiye üye olamazlar gibi...
- İmar ve konut koşullarının berbat olduğu, kalabalık, fakat her şeyin üstünde özlü bir ailede bulunan örgütlenmenin olmadığı görülmektedir.
- Aile düzeyinde ise çocukluk döneminin bulunmaması, cinsiyetle erken tanışma, nikâhsız evlilikler, kocaların karıları ve çocuklarını çok sık olarak terk etmeleri görülmektedir.
- Birey düzeyinde ise toplumdan ayrı tutulma duygusu, çaresizlik, başkalarına bağlı olduğunu duyma ve aşağılık duygusudur (Lewis,1979: 53-56).

Yoksulluk kültürü kavramı ülkemizde genellikle basın yayın organları aracılığıyla bilimsel anlamlar taşımayacak bir şekilde sosyal yardımların konu edildiği haberlerde kullanılmaktadır. Ülkemizde bilimsel sayılabilecek pek bir araştırma bulunamamakla birlikte; Orhan Türkdoğan'ın 1973 yılında "Yoksulluk Kültürü: Gecekonduların Toplumsal Yapısı" Adlı çalışması yoksulluk kültürü üzerinden yoksulluk sorunsalına ışık tutmaktadır (Özdoğan, 2009: 23).

3. YOKSULLUĞUN KENTSEL VE KIRSAL YANSIMASI

3.1. Gecekondulaşma ve Getto Yoksulluğu

Modernite öncesinde nüfusun çok büyük kesimi kırsal alanlarda yaşamakta ve geçimlerini tarım ile sağlamaktaydı. İçine kapalı küçük ekonomiler içinde kendi tüketimleri için üretim yapmakta ve üretimlerinin çok azını pazara arz etmektedir. Bu geçimlik ekonomilerde üretim ve tüketim faaliyetleri birbirinden ayrılmamıştır. Sanayileşme veya modernleşme sürecine girildiğinde ise geçimlik tarım dönüşecek, piyasa için tarımsal üretime geçilecek, köylülük çözülecektir. Köylerden çözülen büyük kitleler kentlerde sanayileşmenin ve ilgili hizmetlerdeki gelişmelerin yarattığı emek talebini karşılamak için kentlere yığılacaktır. Kente gelen bu köylü kitleleri kentteki yoksulluğun kaynağını oluşturmaktadır (Tekeli, 2000: 147).

Kırdan kente göç olgusu Türkiye'de 1950'li yıllarda tanıştı. 1945 yılında 18.9 milyon olan ülke nüfusu 1997'de 62.8 milyona çıkmıştır. Nüfusunun %25'i kentlerde yaşayan tarım kökenli bir ülkeden, %70'i kentlerde yaşayan ve kent kökenli faaliyetlerin yer aldığı bir ülkeye dönüşüm basit olmamıştır. Kentleşme sadece nüfusun kırlardan kentlere yer değiştirilmesi değildir. Bu süreç ekonomik, politik, toplumsal ve kültürel düzeylerde bir dizi çarpıcı değişimle birlikte yaşanmaktadır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2013: 95).

Gelir dağılımındaki eşitsizliğin bir göstergesi olarak kabul edilen gini katsayısı, İstanbul'da 1978 yılında 0,38'den 1984 yılında 0,43'e ve 1994 yılında 0,58'e yükselmiştir. Türkiye zengin ile yoksullar arasındaki farkların makul seviyelerde olduğu bir ülke olmaktan çıkıp gelir uçurumlarının ürkütücü boyutlarda olduğu bir ülke olmaya

doğru gitmektedir. Zengin ve yoksullar arasında şimdiye kadar görülmediği kültürel duvarların örüldüğü bir döneme girilmiştir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2013: 125).

İlk gecekondular 1950'lerde İstanbul'da ortaya çıkmış, bu durum diğer şehirlere de yansımış ve 1970'lerde en üst düzeye tırmanmıştır. Gecekondu arazileri ya devlet mülkiyetinde ya da kapanan veya haklarını arayamayan vakıflara aitti. Şehrin daha dış alanlarına yapılan gecekondular ise tarım arazi üzerindeydiler ki, buralarda yerleşim kanunen yasaklanmıştı. Fakat politik olarak resmi mülkiyet verilmemekle birlikte gecekondulaşmaya ses çıkartılmadı. İlk göç dalgası, genelde fazla bir serveti olmayan yoksullardan oluşmaktaydı. Özellikle de yerleştikleri yerler şehrin tercih edilen alanlarına yakınsa ilk gelenler oldukça değerli gayrimenkullere sahip oldular. İkinci Dünya Savaşı sonrasında çok partili döneme geçişle birlikte, popülist politikalar izlenmeye ve gecekondu alanları oy potansiyeli olarak görülmeye başlanmıştır. Politik çevreler tapu sağlama ve altyapı hizmetleri sunma şeklinde çeşitli vaatlerde bulunmaya başlamışlardır. Bu vaatlerin bir sonucu olarak 1966 yılında çıkarılan Gecekondu Yasası ile gecekonduların kalıcı olabilmesine hukuksal bir zemin hazırlanmıştı. 1980'lere geldiğinde ise, kentlerdeki yüksek nüfus artışı, kent merkezleri ve civarındaki bölgelerdeki bina yoğunluğunun yükselişi, hizmet sektöründeki gelişmeye bağlı olarak kent merkezlerine hizmet sektörünün gelişi gibi bir dizi etkenler neticesinde, orta sınıfın kent civarındaki yerleşim yeri olarak benimsemesi söz konusu olmuş; bu da beraberinde gecekondu alanlarının birden değer kazanmasını getirmiştir. Sonuçta, 1980'lerin başlarındaki gecekondu olgusu dönüşüm geçirmeye ve "gecekondu sahipleri" ile "gecekondu kiracıları" şeklinde ayrışmalar oluşmaya başlamıştır. 1990'lardan itibaren gecekondu kiracılığında artış bulunmaktadır (BİB, 2009: 33-35).

Kent yoksulu arasında kiracılık hızla artmaktadır. Gecekondu ve suç arasında sosyolojik olarak bağlantı kurulmamasına karşın, bugün 'varoş' kavramı altında kent yoksulları giderek suç ve şiddetle bağlantılı olarak görülmektedir. Kent yoksulu ile ilgili toplumdaki hâkim imaj artık "cahil köylü"den çok "kentle bütünleşme niyetinde olmayan, topluma karşı tehlike oluşturan, suça yatkın Öteki" olmaktadır (BİB, 2009: 12).

3.2. Kırsal Yoksulluk

Kırsal kesimdeki yoksullar ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılık, balıkçılık, ormancılık ve küçük ölçekli sanayi ve hizmetler kesiminde çalışırlar. Kırsal yoksulluğun temel kaynağı topraksız ve kalifiye olmayan işçilerdir (Aktan ve Vural, 2002: 10).

Dünyada 1,2 milyar yoksul insanın % 75'ini oluşturan yaklaşık 900 milyonu kırsal kesimde yaşadığı ve bunların tamamına yakınının geçimlerini tarım ve tarımla ilgili alanlardan sağlamaktadır. Kalkınmakta olan ülkelerin hemen hepsinde tarım sektörü en fazla istihdam sağlayan alan olarak bahsedilmektedir. Bu yüzden genel olarak tarım çalışanları az ücret alan hünersiz işçilerdir. Genel olarak bakıldığında kırsal kalkınma kavramının sadece tarım sektörünü veya tarım nüfusunu kapsayan bir olgu olmadığı görülmektedir. Bunlara ek olarak sosyal, kültürel ve doğal kaynakları içerisinde barındıran ekonomik bir bütünlük olarak kırsal kalkınmayı ele almak gerekir (Öztürk, 2008: 612-613).

Tablo 1. Kırsal Kalkınmada ve Yoksulluğun Giderilmesinde Temel Konular

Tarımsal Gelişmeyi Etkileyen Yapılar					
Küresel Faktörler		Yerel Faktörler			
Ticaret ve Pazarlar	İklim Değişiklikleri	Göç	Kırsal Emek Pazarı	Kırsal Tarım Dışı Ekonomi	Kırsal Çevre
Tarımsal Kalkınmayı Doğrudan Etkileyen Etmenler					
Ticaret ve pazarlar	Yatırım, Finans ve Girdi Arzı	Çiftçi Organizasyonları	Toprak Mülkiyeti	Tarım Teknolojisi	Su Kullanımı
Tarımsal Kalkınmada Farklılıklar ve Çeşitlilikler					
Coğrafi: Az Elverişli Alanlar			Sosyal Tabakalaşma: Marjinal Çiftçilerin ve Topraksız Köylülerin Kaderi		

Kaynak: Öztürk, Şinasi. (2008). "Kırsal Yoksulluk." Ed. Nurgün Oktik. Yoksulluk Araştırmaları. İzmir:Yakın Kitabevi

Kırsal kalkınmayı sağlayan faktörlerden ilk akla gelen tarımsal gelişmedir. Yukarıdaki tabloda özetlendiği gibi tarımsal gelişmeyi etkileyen yapılar iki grupta ele alınmıştır ve bunlar: küresel ve yerel faktörlerdir. Küresel faktörler içerisinde ticaret ve

pazarlar ile küresel ısınma, iklim değışiklikleri tarımsal gelişmeyi küresel boyutta etkilemektedir. Tarımsal gelişmeyi etkileyen ikinci temel faktör olan yerel faktörlere göç, kırsal emek pazarı, kırsal tarım dışı ekonomi ve kırsal çevre söylenebilir.

Diğer bir konuda tarımsal kalkınmayı doğrudan etkileyen etmenler ise şöyle sıralanabilir; 1) Ticaret ve Pazarlar, 2) Yatırım, finans ve girdi arzı, 3) Çiftçi organizasyonları, 4) Toprak mülkiyeti, 5) Tarım teknolojisi, 6) Su kullanımıdır.

Son olarak tarımsal kalkınmada farklılıklara ve çeşitliliklere yol açan faktörler olarak coğrafi yapı ve toplumsal tabakalaşma sayılabilir (Öztürk, 2008: 615). Genel olarak kırsal alanda yoksulluğu besleyen faktörler şunlardır:

1. Kırsal alanlardaki ikilik: Kırsal alanlarda büyük toprak sahipleri ve ticari retim sistemleri ile küçük toprak parçalarına sahip olan köylüler ile geçimlik tarım ekonomisi aynı anda bulunuyorsa gelir dağılımında eşitsizlik ve yoksulluk ortaya çıkabilir.
2. Kötü yönetim: Kötü yönetim ve bürokrasinin yozlaşması bir yandan kırsal kesimdeki üreticilerin maliyetlerini artırarak; öte yandan, yoksulların ihtiyaç duyduğu kamusal hizmetleri eksik ve kalitesiz bir şekilde sunarak yoksul kesimin yaşam standardını düşürür ve üstlendikleri maliyeti artırır.
3. Kırsal kesimi dışlayan iktisadi ve sosyal politikalar: Uygulanan politikalardaki kırsal kesimi dışlayan bazı politikalar (Altyapı yatırımlarında ve sosyal güvenlik hizmetlerinin sunumunda kentlere öncelik verilmesi, ithalatın sübvansede edilmesi, sermaye- yoğun teknolojilerinin emek-yoğun olanlara tercih edilmesi) bu kesimdeki yoksulluğu artırır (Öztürk, 2008: 615-616).

Türkiye’de yoksullukla mücadelede başarı için sorunun kaynağından yani kırsal yoksulluktan başlamak gerekir. Kırsal yoksulluk göçe, göç kentsel yoksulluğa, kent yoksulluğu sosyal yardım kanallarının genişlemesine neden oluyor (Kartal ve Demirhan, 2011: 574).

Kırsal kesimin ekonomik, sosyal, kültürel vb. sorunları aşılardan yani kırsal kesimde yaşanlar, insanca yaşayabilecekleri bir ortama kavuşturulmadan Türkiye’nin yoksulluk sorununu çözmek mümkün görünmemektedir. Kırsal alanda yaşayan bireylerin oluşturdukları yerel toplulukların ve yaşadıkları bölgenin genel özelliklerinin

de dikkate alınarak çözümler getirmek, projeler üretmek, ihtiyaç duydukları temel gereksinimleri karşılamak, refah ve gelir düzeylerini arttırmak, yatırımlar yapmak gerekmektedir (Geray, 1999: 14).

3.3. Kentsel Yoksulluk

Kentsel yoksulluğun farklı boyutları, nedenleriyle birlikte Tablo 2’de gösterilmiştir. Kentsel yoksulluğun en önemli bileşenleri, işsizlik, gelir düzeyindeki düşüklük, yetersiz sağlık koşulları, barınma sorunları, sosyal bütünleşme ve suçluluk sorunları olarak görünmektedir. Eğitim, sağlık, barınma, güvenlik, sosyal olanaklardan yararlanma gibi temel gereksinimlerin karşılanamaması kentsel yoksulluğu beslemektedir (Es, 2007: 25).

Tablo 2: Kentsel Yoksulluğun Nedenleri ve Sonuçları

Yetersizlikler	Nedenler	Siyasal İçerikli Nedenler	Diğer Etkiler
Gelir	-Temel mal ve hizmetleri alma gücünden yoksunluk, -Geçici İşler, -Niteliksiz İş gücü	-Ekonomik krizler, -Eğitim, sağlık, altyapı ve ulaşım gibi sosyal ve fiziksel altyapının yetersizliği	-Barınma sorunları, -Temel kamusal hizmetlerin sağlanamamasından dolayı sağlıksız ortamlarda yaşama, -Eğitimsizlik, -Sosyal Sermayenin bozulması, -Şiddet eğilimleri ve suçluluk
Sağlık	-Sağlıksız yaşam koşulları, -Konut ve sanayinin iç içeliği, -Sel ve heyelan tehlikesiyle karşı karşıya bulunma, -Bulaşıcı hastalıklar, -Güvensiz çalışma koşulları	-Çevre sağlığının ihmal edilmesi, -Katı atık ve su sorunlarının çözülmemesi, -Yetersiz iş güvenliği, Sosyal güvenlik olanaklarındaki yetersizlik	-Eğitimsizlikten gelen sağlık sorunları, -Geçim sıkıntısından ihmal edilen sağlık
Eğitim	-Okul sayısındaki yetersizlik, -Okul masraflarının karşılanamaması	-Kamu kurumlarının yeterli altyapıyı sağlayamaması, Yeterli yatılı eğitim verilememesi, Eğitim kurumlarına ulaşım sorunu	-İş bulma sorunları, -Okul çağındaki gençler için gerekli etkinliklerin sağlanamaması
Güvenlik	-Çoğunlukla imarsız konutlar söz konusu olduğu için evler asgari konut standartlarından yoksundurlar. -Sosyal Bölünme, -Şiddet ve suçluluk	-Arsa politikalarındaki yanlışlıklar, -Yasal düzenlemelerin ruhsatlı yapılar için oldukça maliyetli ve zor süreçlerden oluşması, -Güvenlik ağlarının oluşturulamaması dolayısıyla mekansal kopuklukların oluşması	-Arsa düzenlemelerinin yetersiz olması sosyal kayıplara ve informel yapıların oluşmasına neden olmaktadır. -Güvenlik ve sağlık için artan maliyetler, -Sosyal soyutlanma ve ailenin zarar görmesi, -Rüşvet ve diğer yolsuzlukların yaygınlaşması, -Kentsel hizmetlerin eksikliği

Kaynak: ES, Muharrem; *Kent Üzerine Düşünceler*, İstanbul, Okutan Yayıncılık, Aralık, 2007 s.28

Türkiye kentlerindeki yoksul kesimin homojen bir grup olmaktan çok uzaktır. Özellikle son 20 yıllık dönemde kentli yoksullar, kendi içinde ayrışma potansiyeli edinmiş bir kesimdir. Nöbetleşe yoksulluk ise özellikleri bir ölçüde kurulduğu yere ve koşullara bağlı olarak değişebilse de kent yoksulları arasında 1980 sonrasının çetin koşullarında var kalmak adına kurulmuş bir ortaklıktır. Nöbetleşe yoksulluk, kent yoksullarının kendi aralarında kurdukları ve yürüttükleri ortaklıktır. Bu ortaklığın temel nedeni ise, ekmek kavgasıdır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2013: 159).

Nöbetleşe yoksulluk sisteminin temel özellikleri arasına şunlar sayılabilir: (a) Her seferinde arsa ve konut piyasasında kurulan ilişkilere dayanması; (b) çoğu kez iş piyasasında kurulu olan, özellikle hemşerilik esaslı ilişkilerle eklenmesi; (c) bu piyasalarda yaratılan getirilerin sistem içinde yer alanlara eşitsiz dağıtımı; (d) bu eşitsiz getiriler temelinde yükselen politik ilişkilerdir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2013: 40).

Nöbetleşe yoksulluk enformel ve formelin iç içe girdiği bir stratejidir. Toplumsal güç ilişkilerinin belirsizliğinde ortaya çıkan gri alanlarda oluşan, yasal olanla olmayanın birbirine karıştığı bir süreçtir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2013: 79).

Kısaca nöbetleşe yoksulluk ağları yasal olmayan koşullar altında var olmanın, ortak bir kaderi paylaşmanın zorunlu kıldığı, belli bir düzenleme sunabilen, gündeme gelecek anlaşmazlıkları çözebilen dayanışmacı fakat güç temelli (piramitsel) ağlardır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2013: 80).

Türkiye'deki kent yoksulluğu olgusu Batı'daki yoksulluktan farklıdır. Batı yazını kent yoksulluğuna ilişkin olarak her tür toplumsal ilişki ve süreçten dışlanmış ve hiçbir sınıfa ait olmayan sınıf-altı kitleler (underclass) üzerinde odaklanır. Türkiye'de ise böyle bir kitlenin varlığından söz etmek imkânsızdır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2013: 97).

Kentlerde yoksulların ve sınıf altı kesimlerin yaşadığı kapalı mekânları ifade eden “getto” kavramının tarihi yaklaşık olara bin yıl kadar eskiye dayanmaktadır. Getto kavramı ilk etapta Yahudi yerleşim yerlerini tanımlamak için kullanılırken, daha sonra bu kavram kentlerde, kent kültüründen farklı bir kültüre sahip olan, dini, etnik veya ırksal açıdan farklılık gösteren bireylerin yaşadıkları yerleri ifade etmek için kullanılmıştır. Gettolarda yaşayan yoksulların, yoksulluktan kurtulma ümitleri son derece azdır. Çünkü onlar artık bir alt sınıfın üyesi olarak görülmektedirler. Ülkemizde İstanbul ve Ankara gibi metropol kentlerde bu tür durumlara rastlamak mümkündür (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 102-103).

4. YOKSULLUĞUN SOSYOLOJİK DİNAMİKLERİ VE BELİRLEYİCİLERİ

Yoksulluğun tanımlanması kadar yoksulluğun nedenleri de çok çeşitlidir. Yoksulluğun nedenleri ekonomik nedenler, işgücü piyasalarından kaynaklanan

nedenler, demografik nedenler, toplumsal nedenler, coğrafi nedenler, siyasi nedenler ve kültürel nedenler olarak sıralanabilir.

4.1. Ekonomik Nedenler

4.1.1. Büyüme ve Gelir Dağılımı

Bölüşüm ilişkilerinin bir sonucu olarak gelirin dağılımı, tarihsel olarak iki olguyu karşımıza çıkarmaktadır: Eşitsizlik ve yoksulluk. Eşitsizlik, tüm bir nüfusun yaşam standartlarındaki değişimle ilgilidir (Gül, 2008: 422).

Ele alınış biçimleri ile gelir dağılımını bireysel gelir dağılımı ve fonksiyonel (sınıflar arası) gelir dağılımı olarak ayırmak mümkündür. Bireysel gelir dağılımı, gelirin bireyler ya da aileler arasında dağılımını ya da bireyler ya da aileler için gelir dağılımı eşitsizliğini gösteren bir gelir dağılımı temsilidir. Bu gelir dağılımı eşitsizliğinin ölçümünde yaygın olarak Gini Katsayısı kullanılmaktadır. Gini Katsayısı tam eşitlik durumunda 0, tam eşitsizlik durumunda 1 değerini alır. Fonksiyonel ya da sınıflar arası gelir dağılımında ise çeşitli sosyal sınıf veya tabakaların toplam gelirden aldığı payları gösteren bir gelir dağılımı temsilidir (Gül, 2008: 423).

Türkiye’de gelir dağılımı eşitsizliği, Gini Katsayılarına göre 1963’te 0,55’ten 1968’de 0,56’ya yükselerek, kısmi bir kötüleşme görülmüştür. Daha sonraki yıllarda 1987’de 0,43’e kadar düşmüştür. Ancak 1994 yılında gelir dağılımında ciddi bir bozulma meydana gelmiş ve 0,49 olmuştur. 2002 yılı için Gini Katsayısı ise 1987 yılı seviyesine bir geri dönüş yaşanarak 0,44 olarak hesaplanmıştır. 2003 ve 2004 yıllarında sırasıyla 0,42 ve 0,40’a gerileyen Gini Katsayısı, 2005 yılında son kırk yılın en düşük seviyesine ulaşarak 0,38 olmuştur (DPT, 2007: 19).

Gelirin eşitsiz dağıldığı her yerde yoksulluğun da ona koşut olarak arttığı görülmektedir. Eşitsizliğin görece bir kavram olmasından hareketle, gelirin eşitsiz dağılımı, dağılımın hangi gruplar arasında olduğu ve dağılımı gerçekleştirecek olan öznenin, bir başka ifade ile siyasi otoritenin hangi grubun çıkarlarını gözeterek bu işi gerçekleştireceği sorusunu akla getirmektedir (Gül, 2008: 437).

Tablo 3: Türkiye’de Büyüme ve İstihdam

	2000	2005
GSYİH (Milyar YTL)	124,6	487,2
Kişi Başı Milli Gelir (GSYİH,\$)	2.879	5.042
Toplam Tüketim (% değişim)	6,3	8,1
Toplam Sabit Sermaye Yatırımı (%değişim)	16,9	24,0
İhracat (Milyar \$)	27,8	73,4
İthalat (Milyar \$)	54,5	116,5
Turizm Gelirleri (Milyar \$)	7,6	18,2
Nüfus (Milyon Kişi)	67,4	72,1
İşgücüne Katılma Oranı (%)	49,9	48,3
İstihdam Oranı (%)	46,7	43,4
İşsizlik Oranı (%)	6,5	10,3

Kaynak: TÜİK.

Tablo 3’de özetlenen olumlu yönde gelişim gösteren ekonomik göstergelere karşın, istihdam ve işgücü piyasasındaki gelişmeler olumsuz yönde olmuştur. 2005 yılı itibariyle, çalışma çağındaki nüfus içinde istihdam edilenlerin payı %43,4 düzeyindedir. İşsizlik oranı 2000 yılında %6,5 iken, 2005 yılında %10,3’e yükselmiştir.

Türkiye’de istihdam artışının büyümeden daha düşük düzeyde gerçekleşmesinin en önemli nedenlerinden birisi üretim, imalat ve yatırım eksikliğidir. Oysa istihdam yaratılmasında en önemli koşul üretimdir. Ancak, Türkiye’de üretici örgütlenmeleri yetersiz ve zayıftır. Özellikle tarım sektöründe üretici örgütlerinin sesleri duyulmamaktadır. Sanayi sektörü üreticileri, tarım sektörüne göre daha fazla örgütlenmiş olmakla birlikte, üretimlerini etkileyebilecek ekonomik kararların alınması aşamasında ne ölçüde söz sahibi oldukları tartışılmalıdır (BİB, 2009: 28).

4.1.2. Ekonomik Krizler

Ekonomik krizler genellikle finans piyasalarına, paranın değerine vb. iktisadi süreçlere yaptığı etkiyle gündeme gelirken insani ve sosyal etkileri unutulmaktadır (Buğra, 2001: 22). Bu bağlamda ekonomik krizler öncelikle gelir dağılımındaki eşitsizlikleri derinleştirmekte, emeğin değersizleşmesine ve işçi ücretlerinin azalmasına, çalışan yoksulların ortaya çıkmasına, işsizliğin artmasına, halihazırda yetersiz olan sosyal güvenlik sisteminin açıklarının büyümesine, tarım politikalarının ihmal edilmesine ve kırsal yoksulluğun derinleşmesine, kent nüfusunun kır nüfusunu

geçmesine, kentteki formel ve enformel sektör arasındaki dengenin bozulmasına, kentin k t kaynaklarının artan nüfusun taleplerini karşılayamaz duruma gelmesine, yoksulluk sınırının yükselmesine, yoksulların sayısının artmasına, yoksulluğun derinle mesine, kamu harcamalarının azalmasına neden olmaktadır ( ent rk, 2009: 210).

Krizlere karşı ortaya konacak yoksulluğa duyarlı bir reaksiyon şunları içermelidir:

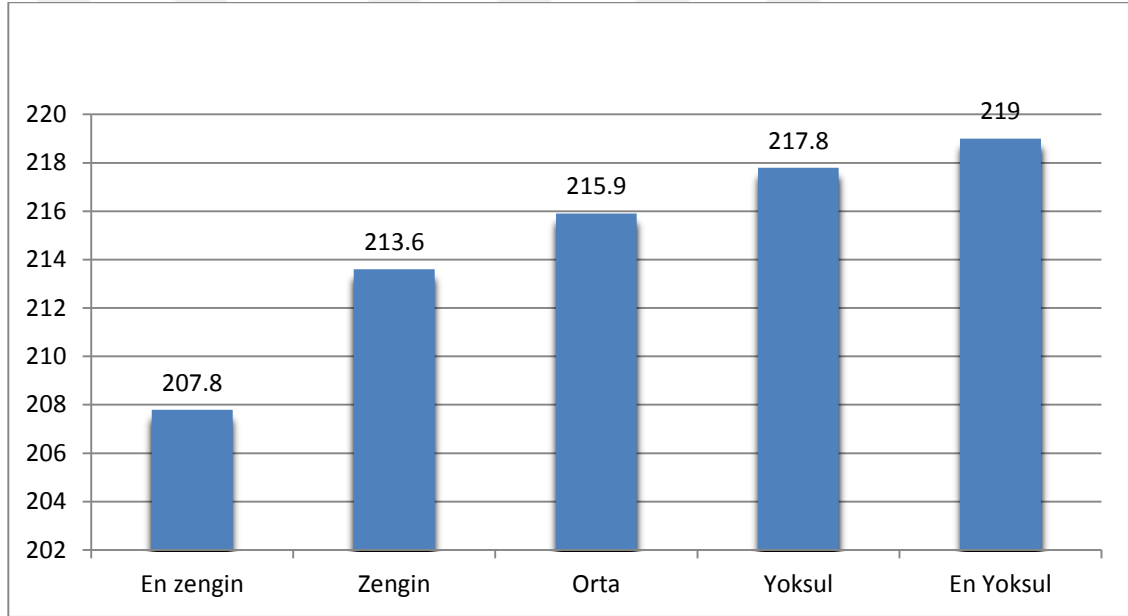
- Tüketim düzeylerini sürdürebilmeleri için yoksul hane halkına yardım edilmesi,
- Yoksulların temel sosyal hizmetlerden herhangi birinden mahrum edilmemelerinin sağlanması,
- Beşeri ve fiziki sermayenin birikiminde sürekli bir gerilemenin meydana gelmesinin engellenmesi,
- Suç ile ilgili faaliyetlerde bulunma, fahi elik ve  ocuk emeğinin sömürülmesi gibi insanların kendilerine zarar veren davranışlarının  nlenmesi,
- Yoksullu a karşı duyarlı bir reaksiyon krizler sonucu yoksulla ma riskine maruz kalanlar için de belirli mekanizmaları yürürlüğe koymalıdır (Aktan, C.Can, 2002: 5).

4.1.3. Enflasyon

Konjonktürel dalgalanmalar ortalama gelir üzerindeki etkileri yoluyla yoksulluğu etkilerler. İktisadi büyüme ve genişleme yoksulluğu genel olarak azaltır. Konjonktürel dalgalanmalar sonucu meydana gelecek bir i sizli in gelir dağılımı üzerindeki etkisi son derece güçlüdür. Enflasyon, nominal gelirleri sabit olan kişilerin reel gelirlerini olumsuz yönde etkileyerek bu kesimin yaşam standartlarını bozar. Gerçekleşen ve beklenen enflasyon hadleri arasındaki fark olarak tanımlayabileceğimiz beklenmeyen enflasyon servetlerin ve gelirlerin bir gruptan diğerine adil olmayan bir biçimde transfer edilmesine yol açar (Aktan ve Vural, 2002: 2).

Düşük gelir düzeyindeki çalışanların pazarlık gücünün ve varlıklarının yetersiz bir düzeyde olması nedeniyle yoksul kesim, genellikle, enflasyondan olumsuz yönde etkilenir. Tüm genişletici politikalar, ortaya çıkacak enflasyona katlanılsa bile, ancak geçici olarak yoksulluğun hafifletilmesine katkıda bulunabilirler. Zira hükümetler, bir müddet sonra, gelir dağılımını olumsuz yönde etkileyen enflasyonu aşağı indirmek için istihdam düzeyini ve milli hâsılayı aşağı çekecek daraltıcı politikaları uygulamak zorunda kalırlar. Sonuçta, uygulanan bu politikaların ortalama yoksulluk düzeyi üzerinde olumlu bir etkisi olmaz. Tam aksine, enflasyonun aşağı inmesi için gereken milli hâsıladaki daralma enflasyonun artması için gerekli olandan daha fazla olacağı için konjonktürün refah-çöküş döngüsü ortalama yoksulluğu artırır (Aktan ve Vural, 2002: 3).

Grafik 1: *Harcama Gruplarına Göre Enflasyon (2003=100)*

Kaynak: TÜİK, BETAM

Grafik 1’de 2012 Mayıs ayı için sıralı yüzde 20’lik her bir harcama grubunun ortalama tüketim sepetinin ana harcama kalemlerinin ağırlıklarını ve bu kalemlerin fiyat endekslerini kullanarak hesaplanan her gruba özgü enflasyon endeksleri görülmektedir. Buna göre en zengin kesimden en yoksul kesime gittikçe fiyat endeksinin belirgin bir biçimde arttığı göze çarpmaktadır. Zengin ile yoksul enflasyonu arasındaki yaklaşık 11,2 puanlık fark, zengin ve yoksulun tüketim sepetleri bileşimlerinin farklılığı ile sepetlerdeki mal ve hizmetlerin fiyatlarının farklı oranlarda

artmasından kaynaklanmaktadır. Yoksullar bütçelerinin büyük kısmını gıda, konut gibi zorunlu ihtiyaçlara ayırırken, en zengin yüzde 20’lik dilimde bu ihtiyaçlar bütçenin çok daha sınırlı bir kısmına karşılık gelmektedir. Buna karşılık en zengin yüzde 20’lik kesim, ulaşım, giyim ve ayakkabı, eğlence ve kültür, eğitim, ev aletleri ve mobilya gibi ihtiyaçlara bütçesinde daha fazla yer vermektedir. Bu nedenle enflasyon zorunlu harcamalarda ne kadar yüksekse, yoksul kesim de fiyat artışlarından o ölçüde etkilenmektedir (BETAM, 2012).

4.2. İşgücü Piyasalarından Kaynaklanan Nedenler

4.2.1. İşsizlik ve İstihdam

Geçmişte işsiz olmak, yoksullukla eş anlamlı olarak kullanılırken, şimdilerde bir iş sahibi olmak, yoksulluktan kurtulmak için yeterli olamamaktadır (Kapar, 2005: 54). İstihdam ve işsizlik konuları hem bireyler hem toplum açısından önemlidir. Bireylerin gelir elde etmesi ve kendi kendine yetebilmesi için istihdam piyasası içinde yerini alması ne kadar önemliyse; bir ülke içinde kalkınabilmesi ve ilerleyebilmesi için sağlıklı bir istihdam yapısı o kadar önemlidir. Aynı şekilde bir kişi için işsiz kalmak, düzenli gelir elde edememek veya hiçbir gelir sağlayamamak; başkalarına muhtaç olamaya ve yoksulluk içine düşmeye, öz güven kaybına, sosyal statü kaybına, sosyal çevre daralmasına, karamsarlığa sebep olabileceği gibi bir toplum ve ülke açısından da işsiz nüfusun artması, toplumsal huzursuzluğa, ekonomik yavaşlamayla yakından ilgilidir (Odabaşı, 2009: 29).

İşgücü içerisinde bulunan yoksullar iki gruba ayrılır. Bunlar çalışan yoksullar ve işsiz yoksullardır. Gelişmekte olan veya yoksul ülkelerde ki işsiz yoksulların çalışan yoksullara göre daha az sayıda olduğu gözlenmektedir. Çünkü bu ülkelerde sosyal koruma sistemi gelişmiş değildir ve işsizliğe karşı bir koruma sağlanmamaktadır. Güvence sahibi olmayan işsizler buldukları herhangi bir işe yerleşmek zorunda kalmaktadır (Osmani, 2002: 4).

Dünyada yoksulluk denilince akla gelen ülkelerden biri Hindistan'dır. Hindistan'da yoksulluk işsizliği, işsizlikte yoksulluğu büyütüyor. Hindistan bağımsızlık savaşının öncüsü Gandhi “Dünyada yoksullara yardım edecek olan kitlesel üretim değil, kitlelerin katıldığı üretimdir” diyerek, işsizliği gidermeden, yoksulluğun giderilemeyeceğini vurgular (Gürdoğan, 2003: 35).

Sosyal yardımın yardım alanları tembelliğe ve bağımlılığa yönelttiği iddiası ABD de gündeme gelmiş ABD’de özellikle siyahlara yapılan sosyal yardımların miktarı arttıkça, bu insanların daha yoksul ve çaresiz hale düştükleri ileri sürülmüştür. Bulgaristan’daki Romanların da sadece sosyal yardımlarla geçinmeleri onların “sosyal yardım tüketicileri” olarak adlandırılmaları, sosyal yardımların tembellik ve bağımlılık yarattığı yönündeki eleştirileri güçlendirmektedir (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010: 48).

TABLO 4: *Hanehalkı Bireylerinin İşteki Durumuna Göre Yoksulluk Oranları (yüzde)*

İşteki Durum	Fert Yoksulluk Oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007(*)	2008	2009
Ücretli ve maaşlı	13,64	15,28	10,35	6,57	6,00	5,82	5,93	6,05
Yevmiyeli	45,01	43,09	37,52	32,12	28,63	26,71	28,56	26,86
İşveren	8,99	8,84	6,94	4,80	3,75	3,15	1,87	2,33
Kendi hesabına	29,91	32,38	30,48	26,22	22,06	22,89	24,10	22,49
Ücretsiz aile işçisi	35,33	38,51	38,73	34,52	31,98	28,58	32,03	29,58
İşsizler	32,44	30,97	27,37	26,19	20,05	26,01	17,78	19,51
Ekonomik olarak aktif olmayanlar	22,15	22,82	20,95	15,92	13,60	14,74	13,73	14,68
15 yaşından küçük fertler	34,55	37,04	34,02	27,71	25,23	25,55	24,43	25,77

*Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

Kaynak: TÜİK, 2009 Yoksulluk Çalışması

TÜİK tarafından 2009 yılında yapılan yoksulluk araştırmasının sonuçları Türkiye’de çalışan yoksullar ile ilgili bilgiler sunmaktadır (Tablo 4). Türkiye’de çalışan insanların işteki durumlarına göre yoksulluk oranlarına bakıldığında 2002 yılında en yüksek yoksulluk riski taşıyan grubun yevmiyeli (geçici, mevsimlik) olarak çalışanlar görülmektedir. Bu grupta yer alanların yüzde 45.01’i yoksuldur. Kırsal yerlerde oldukça yüksek nüfus payına sahip ücretsiz aile işçileri, yevmiyeli çalışanlardan sonra ikinci sırada yoksulluk oranına sahiptir. 2009 yılında ise yevmiyeli olarak çalışanların oranında diğer yıllara göre düşüş yaşanmıştır ve bu oran yüzde 26,86’dır. Maaşlı ve

ücretli çalışanlar ise diğer ekonomik faaliyet gruplarına göre en düşük yoksulluk oranına sahiptir (TÜİK, 2009 Yoksulluk Çalışması).

4.3. Demografik Nedenler

4.3.1. Hızlı Nüfus Artışı

Yirminci yüzyılın ortalarında başlayan ve 1960'lı yıllarda artarak günümüze kadar devam eden ekonomik ve sosyal alandaki gelişmelere paralel olarak, demografik yapıda ve nüfusun mekânsal dağılımında kayda değer değişimler olmuştur. 1945 yılından sonra ilk kez nüfus artış hızı %2'nin altına inmiş, 1960'lı yıllardan itibaren ise nüfus artış hızı yavaşlamış, 1990–2000 döneminde Türkiye nüfusu yılda ortalama %1,83 artış göstererek 67,8 milyona yükselmiştir (BİB, 2009: 16).

4.3.2. Hane Halkı Özellikleri (Hane halkı büyüklüğü, eğitim, yaş, sağlık)

Sosyal yardım kullanıcıların hane halkının büyüklüğü, eğitim durumu, yaş gibi özellikler yoksulluğa etkisi kaçınılmazdır.

Tablo 5: Çeşitli Kriterlere Göre Türkiye'deki En Yoksul Kesimler, 2006

Kriterler	En Yoksul Kesim	Yoksulluk Oranı
Yerleşim yeri	Kırsal kesimde yaşayan	31,9
Cinsiyet	Kadın	18,2
Eğitim	Okur-yazar olmayan	33,7
Hane halkı	Ataerkil veya geniş aile	20,2
İktisadi faaliyet	Tarım sektörü	33,8
İşteki durum	Ücretsiz aile işçisi	31,9

Kaynak: TÜİK, 2006 Yoksulluk Araştırması.

TÜİK'in verileri ışığında yoksullukla ilgili şunlar söylenebilir:

- Kırsal yerlerde yaşayanların yoksulluk riski kentsel yerlerden fazladır. Kırsal yerleşim yerlerinde yaşayanlarda yüzde 31,98 iken, kentsel yerlerde yaşayanların yoksulluk oranı yüzde 9,31'dir.
- Hane halkı büyüklüğü arttıkça yoksulluk riski de artmaktadır. 2006 yılında hane halkı büyüklüğü 3 veya 4 kişiden oluşan hanelerde bulunan fertlerin yoksulluk

oranı yüzde 8,49 olurken, 7 ve daha fazla olan hanelerde fertlerin yoksulluk oranı yüzde 42,98 olarak hesaplanmıştır.

- Fertlerin çalışma durumlarına göre yoksulluk riski de değişmektedir. 2006 yılında ücretli- maaşlı çalışanlarda yoksulluk oranı yüzde 6 iken, yevmiyeli çalışanlarda bu oran yüzde 28,63, işverenlerde yüzde 3,75, kendi hesabına çalışanlarda 22,06 ve ücretsiz aile işçisi olanlarda yüzde 31,98 olmuştur.
- En yüksek yoksulluk riskine sahip olan tarım sektöründe yoksulluk oranı 2006'da 33,86 iken sanayi sektöründe çalışanlarda 2006 yılında yoksulluk oranı yüzde 10,12 olarak hesaplanırken, hizmet sektöründe çalışanlarda yüzde 7,23 olmuştur.
- Eğitim durumu yükseldikçe yoksul olma riskinin azaldığı görülmektedir. Okur-yazar olmayanlarda yoksulluk oranı yüzde 33,71 olurken, ilkokul mezunlarında bu oran yüzde 14,19, lise ve dengi meslek okulları mezunlarında yüzde 5,2, yüksekokul, fakülte ve üstü yüzde 1,01 olarak ortaya çıkmıştır.

Bir ülkede yoksulluk ve eğitimsizlik “bir çelik çember” oluşturur. Ülke yoksul olduğu için eğitim seviyesi düşüktür, eğitim seviyesi düşük olduğu için de yoksuldur. Bu, çıkışı olmayan kapalı bir yapıdır. Türkiye’de de yoksul kesimdeki insanların eğitim seviyesi yükseltilerek, onlara bir meslek kazandırılmadığı için, toplumun merkezini oluşturan orta kesimi yeterince güçlendiremedi (Gürdoğan, 2003: 35).

4.3.3. Göç

J.K. Galbraith “Yoksulluğa karşı bilinen en eski önlem göçtür” diyerek Avrupa’dan Amerika’ya göç edenlerin her iki kıtayı da yoksulluktan nasıl kurtardıklarının üzerinde durur. Bu göç edenlerin yeni kıtanın ekonomisinde büyük bir canlılık kazandırdığı gibi, Avrupa’nın da toplam nüfusunu azaltarak, toprak ve diğer kaynakların daha verimli kullanılmasını da kolaylaştırmıştır (Gündoğan, 2008: 38).

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde Türkiye genelinde toplam nüfus içinde göç eden nüfusun payında artan bir eğilim gözlenmiştir. 1975-1980 döneminde toplam

nüfusun %9,3'ünü oluşturan 3,6 milyon kişi göç etmiş iken, 1995-2000 döneminde nüfusun %11'ini teşkil eden 6,7 milyon kişi göç etmiştir (BİB, 2009: 16).

Aldığı ve verdiği nüfus büyüklüğü bakımından üst sıralarda yer alan Akdeniz Bölgesi, en fazla göçü Güneydoğu Anadolu Bölgesinden alırken, en fazla göçü İstanbul Bölgesine vermiştir (BİB, 2009: 17).

Türkiye'de 1950'ler sonrası yeni oluşumlar, çevre'den merkeze yönelik göçler ve gecekondulaşma sürecinin başlamasıdır. Bu dönem, aynı zamanda dış ve iç göçlerin yoğunluk kazandığı bir tarihsel perspektifi de ortaya koyar. 1948 yılında Marshall Planı gereğince ülkemize verilen 248 bin kadar traktör, tüm ülke sathında, özellikle Doğu ve Güneydoğu yöremizde, Gündelikçi-Karakullukçu Maraba denilen insanlarımızı çevreden merkeze göç etmeye zorlamıştır. Çünkü artık organik enerji yerine mekanik enerji geçiyor, yüz işçinin bir günde yaptığını makine bir saatte yapıyordu. Böylece, ilkin çevrenin merkezle olan yörelerinde, sonraları da İstanbul, Ankara, Bursa ve İzmir gibi büyük metropol kentlerin çevrelerine olan iç göçler kısa süre içinde varoş kültürünün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Büyük kentlerin çevrelerinde oluşan bu varoş kültürü, aslında gecekondulaşma sürecinin bir yansımasıdır. 1960'lı yıllarda başlayan dış göçler ve söz konusu iç göçler önemli oranda kırsal alanların boşalmasına yol açmıştır. Ancak, ülkemiz 1980'ler öncesi 1965-1971 ve 1972- 1980 yılları olmak üzere, iki kez radikal anlamda sosyal şiddet ve terör örgütlerinin patlamasına yol açmıştır. Toplumsal şiddetin oluşumunda, bu tür gecekondulaşma dokusunun önemli etkileri olmuştur (Türkdoğan, 2007: 9).

Kırsal alanlardan yoğun göçler, büyük kentlerin varoşlarına yığılmalar ikili bir yapıyı da ortaya koyuyordu. Bu da kentli-köylü yapılaşması idi. Bu diyadik yapı, tarihsel merkez-çevre zıtlaşmasının günümüze yansıyan yeni bir biçimi oluyordu. Böylece, kırsal alanlardan kentlere taşınmalar, sosyolojik anlamda bir kentleşme (urbanizasyon) sürecini başlatıyordu; ancak kentin kırsala, kırsalın da kente etkisi anlamında bir kentlileşme (Rurbanizasyon) olgusu meydana gelmiyordu. Bir başka deyimle, büyük kentlerin gettolaşma yapısı, kenti etkileme anlamında bir kültürel verici aktörlük rolünü yürütemiyordu. Kent de, yoksulluk kuşağı oluşturan ve okuyup-yazma

oranı düşük, bu işsiz-güçsüz insanlarımızı antropolojik anlamda bir kültürel alıcı (cultural receiver) konumuna getiremiyordu. Böylece; büyük kentlerin metropol alanlarında toplumsal bir kast oluşuyordu (Türkdoğan, 2007: 10) .

Göç yolları ve geçiş ülkeleri açısından bakıldığında zaman Türkiye coğrafyasının merkezi bir yer ve rotayı işgal ettiği görülmektedir. Özellikle Asya, Ortadoğu ve Afrika kıtası ülkelerinden pek çok sığınmacı ya da göçmenin Türkiye'yi hala transit bir ülke ve göç edilebilir bir coğrafya olarak kullanmaktadırlar. Türkiye'nin göç yolları üzerinde bulunuşu, bir çekim merkezi olma halini de beraberinde getirmektedir (Kolukırk, 2014: 39).

4.4. Toplumsal Nedenler

Sosyologlar genel ve evrensel perspektiften bakarlar. İşsizlik, suç, boşanma, futbol holiganizmi, intihar, alkolizm, uyuşturucu gibi problemler kişisel değil, sosyal sorunlar olarak ele alınır ve bu sosyal problemlere iki bakış açısından ele alınabilir:

1. Kişisel açıdan bakıldığında işsizlik tembellikle; suç, intihar, uyuşturucu kullanımı, alkolizm kişisel sorunlar bakış açısı,

2. Sosyolojik perspektiften bakıldığında alkolizm, uyuşturucu, intihar gibi problemleri bazı sosyologlar zayıf sosyal bütünleşme ile açıklamaktadırlar. Örneğin sosyolojik bakış açısıyla yoksulluk, ekonomik kaynakların eşit dağıtılmaması sonucu oluşur. İktisadi kaynakların dağıtılmasındaki adaletsizlik, eğitime de yansır. Okulların yetersiz olması ve çocukları yarına hazırlayamaması, beraberinde yoksulluk sorununu getirir bu kısır döngünün kırılması zorlaşır. Sosyal problemlere kişisel açıdan bakıldığında, problemin sebebi kişinin kendisidir. Sosyal sorunlara sosyolojik açıdan bakıldığında ise sorunun kaynağı sosyal yapılarda aranmaktadır (Bahar, 2009: 21).

4.5. Coğrafi Nedenler

Coğrafi şartlar ile yoksulluk arasında önemli ilişkiler bulunmaktadır. Doğal Coğrafya, ülkelerin yoksul veya zengin olmasında belirleyici rol oynar. Beşeri ve

Ekonomik Coğrafya ise yoksulluğun ortaya çıkmasında etkisi büyüktür. Dünya yoksulluk haritası ile coğrafi şartlar haritası karşılaştırıldığında, ideal yaşam alanı olmayan soğuk ve sıcak bölgelerde yer alan çoğu ülkenin yoksul ülkeler olduğu görülmektedir (Özey, 2003: 140).

Dünya yoksul ülkeler haritasına bakıldığında, yoksulluğun şiddetli olarak yaşandığı yerlerin, daha ziyade gelişmemiş ülkeler; az gelişmiş ülkelerde yoksulluğun orta şiddette yaşandığı; gelişmiş ülkelerin ise genelinde yoksulluk görülmemekle birlikte, ferdi yoksulluk artmaktadır (Özey, 2003: 141).

4.6. Siyasi Nedenler

Siyasal nedenler, yoksulluğun yalnızca ülke genelinde değil, dünya çapında yayılmasında yaşamsal bir etken ve yoksulluk araştırmalarında kayda değer bir araştırma alanı olarak göze çarpmaktadır. Bir ülke içindeki iç çatışmalar, terör olgusu, çeşitli siyasi anlaşmazlıklar çok çeşitli maliyetlerle yoksulluğu tetiklemektedir. Bilhassa savaşılan ülkeler, savaşın yaratmış olduğu büyük ekonomik maliyetler dolayısıyla, yalnızca karşı tarafı değil, kendi halklarını da yoksulluğa sürükleyebilmektedir. Bu tip ülkelerde özellikle, sağlık ve konut sorunlarının yaygın olduğu gözlenmektedir (Aydın, 2013: 47).

4.7. Kültürel Nedenler

Kültür bize bir kimlik ve bu kimliği tanımlayan bir dizi vasıf sağlar. Kültür neyi düşüneceğimizi, nasıl giyineceğimizi, neleri nasıl yiyeceğimizi, nasıl konuşacağımızı, sahip olunan değerlerle moral ilkeleri, birbirimizle kuracağımız iletişimi ve çevremizi nasıl anlayacağımızı etkiler. Varoluşumuzun her yönüne nüfuz eder. Bundan ötürü kültür, günlük yaşamın doğal kabul edilen arka planıdır (Hogg ve diğerleri, 2007:671).

Kültürleşme ise kültür kavramından türetilmiş ve daha çok antropologlarca kullanılan kavramlardan birisidir. Kültürleşme farklı kültürlerin karşılıklı etkileşime girmesi ve ikisinin de az çok bir değişime uğramaları süreci olarak tanımlanabilir. Yani

iki kültürün karşılıklı etkileşmesi söz konusudur. Bunlar, yerli kültür, yabancı kültür veya belirgin farklılıkları bulunan alt kültürlerdir (Aydın,2011: 60).

Kültürleşme süreci sonuçları bakımından *kültürlenme* ve *kültürlenememe* olarak iki genel tipe ayrılır. Kültürlenme, kültürleşmenin olumlu, kültürlenememe olumsuz tarafını anlatır. İşte olumsuz süreç olan kültürsüzleşme, trans-kültürasyon, asimilasyon, kültür şoku ve zenginlik ve yoksulluk kültürleri gibi değişik şekilleri vardır. Zenginlik ve yoksulluk kültürleri değişimin senteze ulaşmamış biçimlerini ifade eden iki tipik olgudur. Zenginlik kültürü, zenginlik ile kültürel gelişmenin gerektirdiği noktada bir davranışta bulunamamayı ifade ettiği gibi; yoksulluk kültürü de salt yoksulluğun ötesinde olumsuz bir oluşum ve değişimi niteler (Aydın,2011: 61-62).

II. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YOKSULLUK VE SOSYAL YARDIMLAR

1. TÜRK TOPLUMUNDA YOKSULLUK OLGUSU

Türk toplum yapısı, Selçuklular ve Osmanlıdan beri sürüp gelen ikili bir yapıya dayanır: Buna göre, bir yanda merkeze egemen bir askeri ve sivil yönetici aristokrasisi, öte yanda çevrede yaşayan kırsal alan ve halk tabakası. Bu ikili yapılaşma veya merkez-çevre diyagramı, Osmanlı'da da daha yoğun bir biçimde niteliğini sürdürmüştür. Cumhuriyet döneminde bu ikili yapı, toplumsal bir entegrasyona yönelmek suretiyle, ulus-devlet modelini gündeme getirecektir. Cumhuriyet, artık bu çok kültürlülük yapılaşmasına dönemezdi. Bu nedenle, sosyolojik anlamda Kurucu Kültür konumunda bulunan Türk milletinin temsilciliğinde millet-inşasına (nation-building) gidilmiştir (Türkdoğan, 2007: 2-3).

1.1. OSMANLI'DA VAKIF KÜLTÜRÜ

Balkanlar'dan Yemen'e uzanan Osmanlı topraklarında, vakıf, şüphesiz en önemli filantropik kurumdur. Barkan ve Ayverdi'nin bulgularına göre, 1546 yılında yalnız İstanbul'da 2515 vakıf bulunuyordu (1970). 1718 ve 1800 yılları arasında Halep'te (bugünkü Suriye) toplam 687 vakıf kurulmuştu. Kesin kanıtlar, vakıfların sadece Osmanlı İmparatorluğunda değil, Atlantik'ten Pasifik'e, yani Fas ve Cezayir'den Hindistan'a ve uzak Malezya ve Endonezya'ya kadar tüm İslam dünyasında geliştiğini ortaya koymaktadır (Kogelman, 1999; Hoexter, 1998; Çizakça, 2000: 24, 60-69, 167, akt. Murat Çizakça).

Arapça bir sözcük olan 'vakf'; sözlük anlamı ile durdurma, hareketten alıkoyma, hareketsiz bırakma anlamına gelir. İktisadi anlam vakıf; kişisel çalışma ve gayretle elde edilen imkânların ve mal varlığının gönül rızasıyla paylaşılmasını öngören hukuki bir sistemdir. Türk Medeni Kanuna göre vakıf; gerçek ve tüzel kişilerin yeterli mal ve

hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleri ile oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluğudur. Vakıf, tarih boyunca süregelen yardımlaşma ve dayanışma duygusunun kurumsallaşmış halidir. O halde vakıf tüm insanlığın mutluluğunu amaçlayan bir sistemler bütünüdür. Tarihte ilk vakıf; Hazreti Ömer'in Hayber'in fethinden sonra ganimet olarak kendisine düşen bir arazinin satılmaması, miras bırakılmaması ve hibe edilmemesi şartı ile fakir, köle, misafir ve Allah yolunda olanların istifadesi için vermesi ilk vakıf olarak kabul edilmektedir (www.vgm.gov.tr).

Vakıf tam olarak neydi ve nasıl işliyordu? Her vakfın üç ana unsuru vardı: Bağış (genelde zengin bir kişi tarafından yapılan), bu bağışın ürettiği düzenli ve devamlı uzun süreli gelir ve son olarak belli bir amaç ki bu sağlıktan eğitime ve belediye hizmetlerine, alanların herhangi birinde olabilir. Dolayısıyla her vakıf, bir bireyin kamusal bir amaca yönelik gönüllü zenginlik transferini içermektedir. Tarihte, zengin bir birey yakın çevresinde zorunlu bir ihtiyaç gördüğü zaman, bu sorunla uğraşmak üzere bir vakıf kurmuş ve bu da âdemi merkezi bir karar verme biçimine imkân vermiştir. Bu tür kararlar, gerçek sorunlara daha yakın bireyler tarafından veriliyor ve yerel kadıdan alınan basit bir onayla derhal uygulamaya geçebiliyordu. Vakıfların âdemi merkezi karar verme yetisi vakıfların yerel sorunları bürokratik merkezi otoriteye kıyasla çok daha hızlı bir şekilde iyileştirebilmesini sağlamıştır (Çizakça, 23).

Vakıflar, bir kaç farklı şekilde sınıflandırılabilir. Bunların biri bağışın tipine göredir; yani vakfın malvarlığının gayrimenkul veya menkul olmasıdır. İlki oldukça basittir ve kira getiren bir mülkün bağışlanmasını içerir. Vakfolunan mülkten elde edilen yıllık kira geliri gayrimenkul vakfının belirlenen amacını finanse eder. Önemli miktarda yıllık gelir getiren böylesi bir malvarlığına sahip bir vakıf, yüzyıllar boyu işlevini sürdürebilir. Bir diğer kategorilendirme yönetime göredir; yani, yönetim işlevinin asıl kurucu ve onun vasileri tarafından mı (mülhak), yoksa devlet tarafından mı yürütüldüğüne göredir. İkincisi ile, kurucu ve vekillerin artık hayatta olmadığı ve vakfın devlet tarafından ele alınıp, idare edildiği vakıflar kastedilmektedir (Çizakça, 24).

Cumhuriyet Türkiye'sinde hayatta kalan vakıfların çoğu ikinci türdedir. Bunlar arasında gayrimüslim vakıfları başka bir kategori oluşturur. 1974 yılında bu vakıfların

mülklerinin çoğuna Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından el konulmuş, ancak bu, vakıflar ve VGM arasında hala süre giden hukuki bir sürece yol açmıştır (Çizakça, 24).

Merkezi devletin sosyal alana müdahale imkânının sınırlı olduğu tarihsel koşullarda, aile ve kan bağı ilişkileri, mahalle, köy, cemaat dayanışmaları, lonca gibi üretim temelli dayanışmalar, tarikat, zaviye gibi dini içerikli odaklaşmalardan oluşan bir sizi beşeri ilişki, bireyin ailevi, sosyal ve doğal krizler karşısında korunmasını sağlayan bir refah sisteminin temellerini oluşturmuştur. Bunun yanı sıra özellikle siyasal erkin yoğunlaştığı kent merkezlerinde yönetici elitin çeşitli kaygılarla yoksullara yönelik kurumsal bir koruyucu sistem oluşturma eğiliminde olduğunu ve bu tür kurum ve ilişkilerin izlerinin tarihin derinliklerine kadar inmektedir (Özbek, 2002: 10).

Osmanlı tarihinde Bursa, Edirne ve İstanbul gibi imparatorluk merkezi olmuş kentler, Hicaz ve Kudüs gibi kutsal yerler ve dünya ticaret ağlarının bağlantı noktalarını oluşturan bölgelerde merkezi ve yerel elitin çeşitli girişimleriyle oluşturulmuş ve çoğunlukla vakıf gelirleriyle desteklenen sosyal kurumların varlığı bilinmektedir. Özellikle külliye ve imaretler, eğitim ve sağlık hizmetleri sunmanın yanı sıra, iktidarın bütün ihtişamıyla görünür kılınması ve siyasi meşruiyet sağlama gibi çok daha geniş siyasi ve ideolojik işlevler yerine getirmişlerdir (Özbek, 2002: 10).

Osmanlı'nın özellikle genişleme ve gelişme döneminde hayır ve yardımlaşma konusunda çok ince duyarlı olduğu bazı uygulamalarda görülmektedir. Ramazanlarda misafire verilen dış kirası ya da günümüze kadar gelen sadaka taşları ise sosyal yardımlaşmanın en güzel örnekleridir. Osmanlıda camilerin önünde büyük meydan ve alanlarda, kütüphane gibi sosyal kurumların önlerinde veya yan kısımlarında 1,5 veya 2 metre yüksekliğinde genelde granitten ve üst tarafı oyuk bir taş bulunurdu. Bu taşın toplumsal yapıdaki adı sadaka taşıydı. Genel alışkanlık itibariyle akşam karanlığında camiye giden insanlardan o gün hayır ve yardım vermek isteyen insanlar yardımlarını bu taşın oyuk kısmına bırakırdı. Paraya ihtiyacı olan insanlarda sadaka taşlarının oyuklarında ihtiyacı olduğu kadar parayı oradan alırdı (Nizamettin Biber, blog.milliyet.com.tr).

1.2. TÜRKİYE'DE YOKSULLUK

Her toplulukta çeşitli faaliyetler sonunda birçok yeni kıymet ve servetler meydana gelir. Bir yıl içinde yaratılan bu ekonomik değerlere “milli gelir” denir. Bir ülkenin milli geliri ne kadar yüksekse o ülke o kadar zengin sayılır. Fakat en zengin, gelişmiş ülkelerde bile birçok fakir ve yoksul yurttaşlar vardır. Çünkü milli gelirden kimse hakkıyla pay alamamaktadır. Bazı hallerde ise milli gelirin dışında yaşanan olumsuz durumlar baş gösterir. Örneğin, gündeliği ile çalışmakta olan bir işçinin bir iş kazasına maruz kalması veya günü gününe çalışan bir kimsenin hastalık veya ihtiyarlık yüzünden çalışamayacak duruma düşmesi bunlara ek olarak çalışma yaşına varmamış çocuklar, kimsesiz ve dul kadınlar, bakıma muhtaç engelliler gibi birçok kişi yoksul duruma düşmektedir (Dicleli, 1946: 108).

Yaşamları başkalarının yapacağı yardımlara bağlı kalan bu insanların yoksul duruma düşmelerine kim sebep olmuştur? Bizzat kendileri mi, yoksa içinde yaşadıkları topluluk mu? Bu konu hakkında bazı araştırmacılar yoksulluğun asıl sebebini şahısta aradıkları halde, bir kısmı da topluluğu sorumlu tutar. Her iki görüşünde haklı olduğu yanları vardır. İnsanların tembelliği, ihmali, kayıtsızlığı ve israfı yoksulluğa düşürebileceği gibi, topluluğun kültür durumu, sağlık derecesi, düşünüş tarzı ve kazanç imkânlarının dar olması da yoksulluk üzerinde etki yapabilir. Bazen ise ne ferdin ne topluluğun bir kusuru olmadan umulmadık bir hadise, büyük bir afet, ekonomik krizler de sebep olabilir (Dicleli, 1946: 109).

Yoksulluk, temelde bir azgelişmişlik sorunu olmakla birlikte, gelişmiş ülkelerde de önemli bir sorun olmaktadır. Yoksulluğun yüksek değerde olduğu gelişmiş ülkelerin başında ise ABD gelmektedir. ABD’de yaklaşık 30 milyon insan açlık sorunu yaşamaktadır. OECD ülkelerinde yaşayan 8 milyon insan yeterli beslenememektedir ve sadece ABD’de, 40 milyon kişinin sağlık sigortası mevcut değildir (Samırkaş ve Bahar, 2013: 37).

Tablo 6: Mevsim Etkilerinden Arındırılmamış Temel İşgücü Göstergeleri Ekim 2012-2013

	TÜRKİYE		KENT		KIR	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Kurumsal olmayan nüfus (000)	73 871	74 717	50 397	51 011	23 344	23 706
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus (000)	54 001	55 862	37 764	38 287	17 237	17 575
İşgücü (000)	28 051	28 391	18 606	18 988	9 444	9 403
İstihdam (000)	25 509	25 648	16 530	16 806	8 980	8 842
İşsiz (000)	2 541	2 743	2 077	2 182	465	561
İşgücüne katılma oranı (%)	51,0	50,8	49,3	49,6	54,8	53,5
İstihdam Oranı (%)	46,4	45,9	43,8	43,9	52,1	50,3
İşsizlik Oranı (%)	9,1	9,7	11,2	11,5	4,9	6,0
Tarım dışı işsizlik oranı(%)	11,4	11,9	11,5	11,9	11,2	11,9
Genç nüfusta (15-24 yaş) işsizlik oranı(%)	18,1	19,3	21,5	21,4	11,3	14,6
İşgücüne dahil olmayanlar (000)	26 950	27 471	19 157	19 299	7 793	8 172

Tablodaki rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Kaynak: TÜİK, Hane Halkı İstatistikleri, Ekim 2013.

Türkiye genelinde işsiz sayısı 2013 yılı Ekim döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 202 bin kişi artarak 2 milyon 743 bin kişiye ulaşmıştır. İşsizlik oranı ise 0,6 puanlık artış ile %9,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. Tarım dışı işsizlik oranı bir önceki yıla göre 0,5 puanlık artışla %11,9 seviyesinde, 15-24 yaş grubundaki genç nüfusta işsizlik oranı ise 1,2 puanlık artışla %19,3 olarak gerçekleşmiştir. İstihdam edilenlerin sayısı 2013 yılı Ekim döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre 139 bin kişi artarak 25 milyon 648 bin kişiye yükseldi. Bu dönemde, tarım sektöründe çalışan sayısı 294 bin kişi azalırken, tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı 433 bin kişi artmıştır.

İstihdam edilenlerin %23,5'si tarım, %19,1'ü sanayi, %7,6'si inşaat, %49,8'i ise hizmetler sektöründe yer almaktadır. Bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında hizmet ve sanayi sektörünün istihdam edilenler içindeki payı 0,5 puan, inşaat sektörünün payı 0,2 puan artarken, tarım sektörünün payı ise 1,3 puan azaldığı görülmektedir.

Yoksullukla mücadelede istihdama yönelik sosyal politikaları üçe ayırabilmek mümkündür. Bunlar, yoksul kimselerin istihdam piyasasına entegre etmeye yönelik çalışmalar, geçici süreyle de olsa istihdamlarının sağlanması ve girişimciliklerinin teşviki olarak sıralanabilir. Yoksul kişilerin istihdam piyasasına girmeye yönelik çalışmalara, beceri kazandırmaya ve kalifiye eleman yetiştirmeye yönelik istihdam eğitimleri, iş arama ve bulmaya yönelik danışmanlık ve aracılık hizmetleri; geçici

istihdam uygulamasına örnek toplum yararına çalışma programları, bir iş karşılığında geçici süreyle ve sosyal güvenlik kapsamında yoksul kişilerin istihdam edilmesi; girişimcilik konusunda ise herhangi bir konuda tecrübeli ya da yetenekli olan ve kendi işinin sahibi olmak isteyen kişilere sermaye desteği sağlanması yoluyla yeni işletmelerin oluşturulmasıdır (Odabaşı, 2009: 52).

Yoksullukla mücadeledeki en önemli araçlardan birisi de istihdama yönelik eğitim uygulamalarıdır. Bu kapsamda özellikle yoksul ve işsiz gençlere, kadınlara, beceri ve nitelikleri çerçevesinde, piyasanın talepleri de göz önüne alınarak, iş sahibi olacakları alanlarda kısa süreli mesleki eğitimler verilmelidir. İstihdam amaçlı eğitim projelerinde temel amaç kişilerin beşeri sermayelerinin arttırılması ve böylelikle istihdamlarının kolaylaştırılması olmalıdır (Odabaşı, 2007: 56).

Geçici istihdam ve toplum yararına çalışma kavramları yakın anlamlarda olup, yoksul kişilerin *geçici* bir süreyle sosyal faydanın da sağlanabileceği işlerde ücretli ve sosyal güvenlik şemsiyesi altında çalıştırılmasını ifade etmektedir. Bu kapsamdaki faaliyetlerin faydası, yoksul durumdaki kişileri geçici bir süreyle de olsa iş ve gelir sahibi yapacak olması, kişileri istihdam piyasası ile sosyal güvenlik ile yakınlaştırması, yapılacak iş nedeniyle bir sosyal faydanın oluşması ve kişilere kendi kendine yetebilmenin öz güvenini ve rahatlığını yaşatmasıdır (Odabaşı, 2007: 57).

Tablo 7 : Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları, 2002-2012

YÖNTEMLER	Fert Yoksulluk Oranı (%)										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ⁽²⁾	2008	2009	2010	2011	2012
Türkiye											
Kişi Başı Günlük 2,15 S'in altı ⁽¹⁾	3,04	2,39	2,49	1,55	1,41	0,52	0,47	0,22	0,21	0,14	0,06
Kişi Başı Günlük 4,3 S'in altı ⁽¹⁾	30,30	23,75	20,89	16,36	13,33	8,41	6,83	4,35	3,66	2,79	2,27
Kent											
Kişi Başı Günlük 2,15 S'in altı ⁽¹⁾	2,37	1,54	1,23	0,97	0,24	0,09	0,19	0,04	0,04	0,02	0,02
Kişi Başı Günlük 4,3 S'in altı ⁽¹⁾	24,62	18,31	13,51	10,05	6,13	4,40	3,07	0,96	0,97	0,94	0,60
Kır											
Kişi Başı Günlük 2,15 S'in altı ⁽¹⁾	4,06	3,71	4,51	2,49	3,36	1,49	1,11	0,63	0,57	0,42	0,14
Kişi Başı Günlük 4,3 S'in altı ⁽¹⁾	38,82	32,18	32,62	26,59	25,35	17,59	15,33	11,92	9,61	6,83	5,88

(1) 1 S'in satınalma gücü paritesine göre (SGP) göre karşılığı olarak 2002 yılı için 0,618 TL; 2003 yılı için 0,732 TL; 2004 yılı için 0,780 TL; 2005 yılı için 0,830 TL; 2006 yılı için 0,921 TL; 2007 yılı için 0,926 TL; 2008 yılı için 0,983 TL; 2009 yılı için 0,917 TL; 2010 yılı için 0,990 TL; 2011 ve 2012 yılları için de 1,004 TL kullanılmıştır.

(2) 2007 yılından itibaren yeni nüfus projeksiyonları kullanılmaktadır.

Kaynak: TÜİK, 2012.

Cari satın alma gücü paritesine göre 4,3 dolar sınırı itibariyle kırsal yerleşim yerlerinde yaşayanlarda 2011 yılında %6,83 olan yoksulluk oranı, 2012 yılında %5,88 olarak tahmin edilmiştir. Aynı yoksulluk sınırına göre kentsel yerlerde yaşayanların 2011 yılı için %0,94 olan yoksulluk oranı, 2012 yılında ise %0,60 olarak tahmin edilmiştir (TÜİK, 2012).

Türkiye ile benzer ekonomik koşullarla birlikte ciddi dezavantajlara sahip Endonezya ise kırsal yoksullukla mücadelede galip gelmiştir. Endonezya, Türkiye'ye kıyasla hem ulaşım imkânlarını kısıtlayıcı bir coğrafi yapıya, hem de 240 milyon gibi çok yüksek bir nüfusa sahiptir. Bu 240 milyonluk nüfusun Türkiye'ye göre daha büyük bir bölümü kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Türkiye'de kırsal yoksulluk giderek artarken tüm bu dezavantajlarına rağmen Endonezya'nın bu mücadelede büyük başarı yakalamış olması, iki ülkenin kırsal yoksullukla mücadeleye yaklaşımı arasındaki iki temel farktan kaynaklanıyor olabilir (Özen ve Özdemir, 2012: 9).

Bunlardan birincisi, Endonezya'da yoksulların yardımlara erişimi kolaylaştıran mekanizmalardır. Endonezya 17 bin adasında yaşayan milyonlarca yoksulu evlerinde ziyaret ederek sosyal yardımlardan yararlandırabilirken Türkiye'de sosyal yardımlara başvurmanın getirdiği belge toplama ve takip maliyetleri hem zaman hem de ulaşım masrafları açısından yoksulları zor durumda bırakmaktadır (Özen ve Özdemir, 2012: 5).

Endonezya'da ise çeşitli sosyal yardımlara uygunluk kriterlerini sağlayan haneler Endonezya İstatistik Kurumu tarafından belirlenerek yerel yönetimlere bildirilmekte ve yerel yönetimlerce ailedeki kişi sayısı, eğitim düzeyi, kadınların ve 7-18 yaş arasında bulunan çocukların sayısı gibi kriterler göz önüne alınarak yeniden değerlendirilmektedir. Kurum tarafından çeşitli anketler yolu ile toplanan bilgilerin büyüklüğü ve kalitesi bu anlamda önemli bir etki yaratmaktadır. Oluşturulan yeni listelerdeki aileler, İstatistik Kurumu tarafından ziyaret edilerek gözlem yapılmakta, ailelere evlerinde kayıt formu doldurulmaktadır. Aileler daha sonra kendileri için çıkarılan kartları kullanarak yakınlarındaki postanelerden nakdi yardımlarını 3 ayda bir alabilmektedir. Şartlı nakit yardımları için ise yardımı alan ailenin şartları sağlamaya devam edip etmediği periyodik olarak kontrol edilmektedir (Özen ve Özdemir, 2012: 6).

İki ülkenin kırsal yoksullukla mücadelede yaklaşımı arasındaki ikinci temel fark ise yardımların dağıtılmasında etkin kaynak kullanımını mümkün kılan, ihtiyaçların belirlenmesinde yerel katılıma yer verilmesidir. Toplum için şartlı nakit transferi programlarının uygulanması yerel meclisler vasıtasıyla sağlanmakta, böylece hem ihtiyaç tespiti yerel halkın sorunlarını doğrudan çözmeye yönelik olarak yapılmakta, hem de bölgede görevlendirilecek uzman heyeti ve kurumların maliyeti büyük ölçüde azaltılmış olmaktadır (Özen ve Özdemir, 2012: 9).

Bölgelerarası yoksulluk oranına gelince, kendi grubu içinde Marmara ve Ege Bölgelerinde yoksulluk oranı %7.5 ve % 8.1 iken, Güneydoğu Anadolu'da bu oran %34.5'a çıkmaktadır. Keza, 2003 yılında DPT tarafından hazırlanan illerin gelişmişlik sıralamasında Güneydoğu yöresi en az gelişmişlik konumunu korumaktadır (Kurmuş ve diğerleri, 2006: 34-35).

2. YOKSULLUKLA MÜCADELEDE SOSYAL YARDIMLAR

2002-2009 döneminde yayımlanan harcamaya dayalı mutlak yoksulluk göstergelerinin, ülkemizin sosyo-ekonomik yapısını ortaya koyacak ve uluslararası kıyaslamalara imkan verecek şekilde revize edilmesi amacıyla, TÜİK bünyesinde ulusal ve uluslararası uzmanlarla birlikte değerlendirme çalışmalarına başlanmıştır. Bu çalışmalar sonuçlanıncaya kadar, sadece uluslararası karşılaştırmalarda önem taşıyan yıllar itibariyle cari satın alma gücü paritesine göre kişi başı dolar cinsinden yoksulluk oranları açıklanmaktadır. Çalışmada cari satın alma gücü paritesine göre günlük kişi başına 2,15 dolar ve 4,3 dolar değerleri yoksulluk sınırları olarak tanımlanmıştır. Eşdeğer fert başına tüketim harcaması, satın alma gücü paritesine göre günlük kişi başına 2,15 dolar ve 4,3 doların altında kalanlar yoksul olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2013: 386).

Türkiye'deki sosyal yardımlar konusu daha çok sosyal sigortacılık sistemi içinde ve sosyal sigorta kurumlarının sağladığı haklar bağlamında ele alınmıştır. Türkiye'de yoksulluk sorununa yönelik doğrudan politikalar Batıda sosyal devletin çözülme sürecine girdiği bir dönemde gelişmeye başlamıştır. Doğrudan yoksullara yönelik sosyal

yardım programlarının ilki, 1976'da yürürlüğe giren, gelir destek programı niteliğindeki 2022 sayılı yasa olmuştur (Gül ve Gül, 2007: 19).

Türkiye’de yoksullukla mücadele alanında doğrudan müdahale stratejisini benimseyen ilk ciddi politika, 1976 yılında kabul edilen 2022 sayılı “Altmış Beş Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkındaki Kanun” ile uygulamaya konmuştur. Hedef grubu nispeten sınırlı olan 2022 sayılı yasadan sonra, 1982 yılında Milli Eğitim Bakanlığı’na muhtaç durumdaki öğrencilere burs ve parasız yatılılık hizmeti verme, 1983 yılında ise mülga Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na (SHÇEK) muhtaç kişilere ayni ve nakdi yardım yapma görevi verilmiştir. 1984 yılında ise, Vakıflar Genel Müdürlüğüne vakfiye olma amacını da yerine getirmek üzere çeşitli sosyal yardımlar yapma yetkisi verilmiştir (Hacımahmutoğlu, 2009: 69).

Ülkede yoksul ve muhtaç durumdaki kişilere yardım açısından önem taşıyan bir başka resmi kuruluş ise Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumudur. 1928 yılında Yardım Sevenler Derneği adı altında kurulan ve 1935 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na (SHÇEK) dönüştürülen Kurum 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu kapsamında; sosyo-ekonomik yoksunluk içinde bulunan çocuk, genç, yetişkin, özürlü ve yaşlılara yönelik sosyal hizmetleri ve yardımları planlamak, uygulamak, rehberlik ederek yönlendirmek, teşvik ve koordine etmek ve denetlemekle görevlendirilmiştir (Boybek, 2009: 48).

Vakıflar Genel Müdürlüğü muhtaç durumda bulunan kişilere sosyal yardım yapmakla görevlendirilmiştir. Bunun yanı sıra Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından vakfiyelerde yer alan hayır şartlarının yerine getirilmesi amacıyla, ailelerinin maddi durumu ortaöğretim yaptırmaya yeterli olmayan öğrencilere burs verilmektedir (Boybek, 2009: 49).

3816 Sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanunu kapsamında; hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında bulunmayan ve bu kanunun öngördüğü usul ve esaslar çerçevesinde belirlenecek aylık geliri veya aile içindeki gelir payı 4857 sayılı İş

Kanununa göre belirlenen asgari ücretin vergi ve sosyal sigorta primi dışındaki miktarının 1/3'ünden az olan ve Türkiye'de ikamet eden Türk vatandaşlarının sağlık hizmetleri giderlerinin, devlet tarafından karşılanmasını sağlamak amaçlanmaktadır (Boybek, 2009: 51).

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu gereğince kanunlarda belirtilen sınırlarda yaşayan dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürlülere sosyal hizmet ve yardım yapılmakta ve bu hizmetlere ilişkin sosyal hizmet kuruluşları açılarak işletilmektedir (Boybek, 2009: 51).

Sosyal yardım uygulamaları yalnızca devlet eliyle yürütülmemekte bu alanda sivil toplum kuruluşları da faaliyet göstermektedir. Resmi kurumlar dışında ve bunlardan bağımsız olarak çalışan, politik, sosyal, kültürel, hukuki ve çevresel amaçları doğrultusunda lobi çalışmaları, ikna ve eylemler yürüten, üyelerini ve çalışanlarını gönüllülük usulüyle alan, kâr amacı gütmeyen ve gelirlerini bağışlar ve/veya üyelik ödemeleri ile sağlayan kuruluşlar olan sivil toplum kuruluşları; sosyal devletin sosyal alanlarda yaptığı harcamalarda kısıntıya gitmesiyle birlikte dünya genelinde sosyal yardım alanında kendini daha çok göstermeye başlamıştır. Özetleyecek olursak, Türkiye'de sosyal yardım uygulamaları dağınık bir yapı göstermektedir. Sosyal yardım uygulamalarına ilişkin mevzuat dâhilinde birçok kamu kurum/kuruluşu sosyal yardım alanında görevlendirilmiş olup; bu çerçevede kendi muhtaçlık kriterleri ve uygulama esasları doğrultusunda sosyal yardım ve hizmet sunmaktadır (Boybek, 2009: 53).

2.1. Sosyal Yardım Kavramı

Sosyal yardımlar; yoksulluk içinde olup temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve yaşamlarını en düşük düzeyde dahi sürdürmekte güçlük çeken kişi ve ailelere karşılıksız olarak sağlanan, aynı ve nakdi olarak yapılan yardımları kapsamaktadır.

Sosyal yardımlar süreli ve geçici olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır.

- *Süreli Sosyal yardım:* İhtiyaç sahibi kişilere karşılaştıkları hayat güçlüklerini gidermek amacıyla Bakanlığımızın bütçe imkânları ölçüsünde yapılacak 1

yıl ve daha uzun süreli yardımları kapsamaktadır. Aileler periyodik olarak izlenmekte yardım alma durumları ortadan kalkmadığı sürece 2 yıllık süreçler halinde yardımları devam etmektedir.

- *Geçici Sosyal yardım:* Sosyal ve ekonomik bir sorunun çözümünde yardımcı olabilmek amacıyla, yılda bir, en çok iki defaya mahsus olmak üzere yapılan yardımları ifade etmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013: 47).

Sosyal yardım fikri yeni değildir. Tarihin her çağında ve her toplulukta insanlar düşkün durumda olanlara yardım etmeyi bir borç saymışlar ve acılarını hafifletmeye çalışmışlardır. Zenginliğin derecesi ne olursa olsun her toplumda yoksul durumda olan birçok yurttaşlar vardır. Yoksulluk içinde kalan bu yurttaşlara yardım etmek bir borç mudur ya da bu yurttaşların topluluktan yardım istemeleri bir hak mıdır? Bazı kimseler topluluğun yoksullara yardım etmek yükümlülüğü olduğunu, zira onlara göre yoksulluk fertten değil, topluluğun hatasından ileri gelmektedir. Topluluk ilerlememiş, kültür imkânları gelişmemiş, yurttaşlar aydınlatılmamış ve herkese bir kazanç yolu sağlanamamışsa kusur topluluktur. Bu yüzden yoksullara yardım edilerek bu hata telafi edilebilir. Diğer bir kısım ise topluluğun yoksullara yardım edilmemesi gerektiğini, çalışan insanların kazançlarına ortak olmak suretiyle toplanan devlet geliri ile yoksullara yardım etmek devleti israfa ve birçok kişiyi tembelliğe götürür (Dicleli, 1946: 109-110).

2.2. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

Sosyal yardımlar hangi kurum aracılığıyla ve hangi ölçekte verilirse verilsin bir “yardım yönetimi anlayışı” içerisinde olması gerekmektedir. Bu model 1) yardımın yöneldiği ölçek (kişi, aile, köy, mahalle, kent, bir afet bölgesi vb.), 2) yardımın hedef kitlesi, 3) yoksulluğun nedenleri, 4) yaşanan sorunlar ve gereksinimler, 5) eldeki kaynaklar gibi etmenlere bağlı olarak değişecektir. Bu yüzden Türkiye’de geçerli sosyal yardım sistemleri içerisinde en önemli kurumlardan birisi 1986’da kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu ve Fonun kaynakları ile etkinliklerini yürüten Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarıdır (Kale, 2003: 98-99).

Vedat Dicleli “Yoksulluk ve Sosyal Yardım Şekilleri” adlı makalesinde yoksullara yapılan yardım şekillerini 3 başlık altında incelemiştir: (Dicleli, 1946: 108-124)

- Fertler tarafından yapılan yardımlar
- Hayır Kurumları tarafından yapılan yardımlar
- Devlet eliyle yapılan sosyal yardımlar

Fertler tarafından yapılan sosyal yardım alanına örnek olarak vakıfları göstermiştir. Ona göre vakıf “Türk ruhundaki ferağat, fazilet, milli dayanışma ve sosyal yardım hasletlerini canlandıran bir müessesedir”.

Hayır kurumları olarak Kızılay Kurumu, Çocuk Esirgeme Kurumu, Yardım Sevenler Derneği, Veremle Mücadele kurumları sayılabilir. Son olarak devlet eli ile yapılan yardımlara Sosyal Hizmetler, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Hıfzısıhha İşleri Bakanlığı, Belediyeler gibi... kurumları göstermiştir.

2.2.1. Organizasyon Yapısı

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, 1986 yılında yürürlüğe giren bir yasayla kurulmuştur. Yasanın amacı, “Fakru-zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne surette olursa olsun Türkiye’ye kabul edilmiş veya gelmiş kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler alarak gelir dağılımının adilane bir biçimde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir” şeklinde belirlenmiştir (Buğra ve Keyder, 2003).

Tablo 8: Vakıf Mütevelli Heyet Üyeleri

VAKIF MÜTEVELLİ HEYET ÜYELERİ	
İL MERKEZLERİNDE	İLÇELERDE
Vali (Vakıf Başkanı)	Kaymakam (Vakıf Başkanı)
Belediye Başkanı	Belediye Başkanı
Defterdar	Mal Müdürü
İl Milli Eğitim Müdürü	İlçe Milli Eğitim Müdürü
İl Sağlık Müdürü	Sağlık Grup Başkanı
İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürü	İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürü
Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürü	İlçe Müftüsü
İl Müftüsü	Köy Muhtarı
Köy Muhtarı	Mahalle Muhtarı
Mahalle Muhtarı	STK Temsilcileri
STK Temsilcileri	Hayırsever Vatandaşlar
Hayırsever Vatandaşlar	

Kaynak: Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, 2012: 9

Fon idaresi başkanlıklarını vali ve kaymakamların yaptığı 973 adet Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu aracılığı ile yürütmektedir. Vakıf mütevelli heyetleri, illerde belediye başkanı, il sağlık müdürü, İl Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu müdürü ve müftüden oluşmaktadır. İlçelerde ise, belediye başkanı, ilçe emniyet üst görevlisi, mal müdürü, ilçe milli eğitim müdürü, Sağlık Bakanlığı ilçe üst görevlisi ve müftüden oluşmaktadır. Ayrıca her faaliyet dönemi için il ve ilçelerde hayırsever vatandaşlar arasından valinin seçeceği üçer kişinin mütevelli heyetinde bulunması öngörülmektedir (Buğra ve Keyder, 2003). Fonun idari yapısı yetki sahibi olan devlet görevlileri, mülki amirler ve yerel yönetimlerin bir arada çalışmaları Fonun olumlu bir yanını yansıtmaktadır.

Genel çerçeveden bakıldığında Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün görevleri şu şekildedir;

- Yoksullukla mücadele ve sosyal yardım alanında strateji oluşturmak,
- Sosyal yardım programları ile yoksulluğu ve etkilerini azaltmak,
- Objektif yararlanma ölçütleri ve merkezi sosyal yardım veri tabanı oluşturmak,
- Kamu kaynakları ile verilen tüm sosyal yardımları yürütmek ve genel sağlık sigortası gelir testini yapmak,

- 3294 sayılı kanunu uygulamak (Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, 2012: 10).

2.2.2. Vakıfların Gelirleri

3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kanununun 4 üncü ve Fon Yönetmeliğinin 5 inci maddesinde Fonun gelirleri, kanun ve kararnamelerle kurulu bulunan ve kurulacak olan Fonlardan Bakanlar Kurulu kararıyla %10'a kadar aktarılabacak tutarlardan, bütçeye konulacak ödenekten, Trafik Para Cezaları hasılatının yarısından, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu reklam gelirleri hasılatından aktarılabacak %15'lik tutardan, her nevi bağış ve yardımlar ile diğer gelirler olarak sıralanmış, ayrıca 4842 sayılı Kanunun 38 inci maddesinde de Gelir ve Kurumlar Vergisi tahsilat toplamının %2,8'nin Fona aktarılabacağı hükmü yer almıştır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013 Yılı Faaliyet Raporu).

2.2.3. Sosyal Yardım Programları *

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının sosyal yardım programlarını niteliklerine göre düzenli yardım türleri ve süreli yardım türleri olarak ayrılabilir.

Tablo 9: Niteliklerine Göre Sosyal Yardım Programları

Düzenli Yardım Türleri (GSS Prim desteği Hariç)	Süreli Yardım Türleri
Şartlı Eğitim Yardımları Şartlı Sağlık Yardımları Şartlı Gebelik Yardımları Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardımlar İhtiyaç Sahibi Asker Ailelerine Yönelik Yardımlar 2022 Sayılı Kanun Kapsamındaki Yardımlar	Gıda Yardımları Yakacak Yardımları Barınma Yardımları Eğitim Yardımları Sağlık Yardımları Engelli İhtiyaç Yardımları Özel Amaçlı Yardımlar Giyim ve Diğer Aile Yardımları Tek Seferlik Yardımlar

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013 Yılı Faaliyet Raporu.

* Bu bölümün hazırlanmasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2013 Yılı Faaliyet Raporunda yer alan bilgiler temel alınmıştır.

Bakanlığın sosyal yardım programları ana gruplar bazında ise şöyle sıralanabilir:

Tablo 10: Ana Gruplar Bazında Sosyal Yardım Programları

AİLE YARDIMLARI	EĞİTİM YARDIMLARI	SAĞLIK YARDIMLARI	ÖZEL AMAÇLI YARDIMLAR	YAŞLI VE ENGELLİ YARDIMLARI	PROJE DESTEKLER İ
Gıda Yardımları	Eğitim Materyali Yardımları	Şartlı Sağlık Yardımları (Sağlık ve Gebelik) (ŞSY)	Aşevleri	Yaşlılık Aylığı (2022)	Gelir Getirici Proje Destekleri
Barınma Yarımları	Şartlı Eğitim Yardımları				
Sosyal Konut Projesi	Öğle Yemeği Yardımı	Engelli İhtiyaç Yardımları		Engelli Aylığı (2022)	Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi
Yakacak Yarımları	Ücretsiz Ders Kitabı				
Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yapılan Yardımlar	Öğrenci Taşıma, Barınma ve iaşe Yardımı	Tüp Bebek Projesi	Afet (Acil Durum) Yardımları	Engelli Yakını Aylığı (18 yaşından küçük engelliler)(2022)	İstihdam Eğitimi Projeleri
Muhtaç Asker Ailelerine Yapılan Yardımlar	Engelli Öğrencilerin Ücretsiz Taşınması	GSS Gelir Tespiti ve Prim Desteği		Silikozis Hastalarına Yapılan Ödemeler(2022)	Sosyal Hizmet Projeleri
	Yurt Yapımı				

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013 Yılı Faaliyet Raporu.

2.2.3.1. Aile Yardımları

Gıda Yardımları

Ramazan ve Kurban bayramları öncesinde İhtiyaç sahibi hanelere Fondan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına bir periyodik pay tutarında kaynak gönderilmesi suretiyle yürütülen yardım programıdır.

Barınma Yardımları

Oturulamayacak derecede eski, bakımsız ve sağlıksız evlerde yaşayan ihtiyaç sahibi vatandaşlara evlerinin bakımı-onarımı ve ev eşyası alımı için ayni ve nakdi olarak yapılan yardımlardır. Ayrıca Bakanlığımız ve TOKİ işbirliğinde yürütülen Sosyal Konut Projesi 3294 Kanun kapsamındaki sosyal güvencesi olmayan ihtiyaç sahibi vatandaşlara yönelik geri ödemeli olarak sosyal konut projesi oluşturulmuştur. Söz konusu konutlar 1+1 (45m²) ve 2+1 (65m²) olarak oluşturulmuştur.

Hak sahiplerinden kefil istenmemekle birlikte geri ödemeler 270 ayda tamamlanacak ve hak sahipleri konutlarını(borçlarının tamamını ödese bile) 10 yıl geçmedikçe başkasına devredemezler ve kiraya veremezler.

Yakacak Yardımı

2003 yılından itibaren, Türkiye Kömür İşletmelerinden sağlanan kömür Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca belirlenen ihtiyaç sahiplerine en az 500 kg olmak üzere standartlara uygun torbalanarak evlere teslim edilmek üzere bedelsiz olarak ulaştırılmaktadır.

Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardımlar

Düzenli nakdi sosyal yardım programı içerisinde ihtiyaç sahibi ve eşi vefat etmiş kadınlara şartları devam ettiği süre içerisinde aylık 250 TL olmak üzere 2 aylık periyotlarla 500 TL düzenli yardım verilmektedir. Ödemeler PTT şubelerinden veya Sosyal Yardım Kartlarını kullanarak ATM'lerden çekebilmektedir.

Tablo 11: *Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardımlara Aktarılan Kaynak*

YIL	AKTARILAN KAYNAK (MİLYON TL)	HANE SAYISI
2012	371,5	239.376
2013	752,8	281.141

Kaynak: *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013 Yılı Faaliyet Raporu.*

İhtiyaç Sahibi Asker Ailelerine Yapılan Yardımlar

Vatani görevlerini yerine getirmekte olan askerlerin sosyal güvencesi olamayan ve ihtiyaç sahibi ailelerine askerlik görevi boyunca aylık 250 TL olmak üzere 2 aylık periyotlarla 500 TL düzenli sosyal yardım verilmektedir. Bu yardım programında hak sahibi evli ise eşi; evli değilse annesi veya babasıdır. Yardım programı 2013 yılı Mart ayında başlatılmış olup ödemeler PTT şubelerinden veya Sosyal Yardım Kartlarını kullanarak ATM'lerden çekebilmektedir.

2.2.3.2. Eğitim Yardımları

Eğitim yardımları Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunun yardım faaliyetleri içerisinde büyük yer tutmaktadır. İhtiyaç sahibi hanelerin eğitim çağındaki çocuklarına yönelik yapılan bu yardım programları ilköğretim ve ortaöğretimde okuyan öğrencilerin okul ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan ayni ve nakdi programlardır.

Eğitim Materyali Yardımı

İhtiyaç sahibi hanelere kitap dışındaki kırtasiye, ayakkabı, önlük gibi temel okul ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yapılan bu yardım programı 2013 yılı Şubat ayından itibaren Vakıfların periyodik payları artırılmış olup, yardım programı, ekstra kaynak aktarımı yapılmaksızın yürütülmektedir. 2013 yılında toplam 354.123 hane için 88,58 Milyon TL kaynak kullanılmıştır.

Şartlı Eğitim Yardımı

Ülkemizle beraber 20'yi aşkın ülkede uygulanmakta olan Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) Programları, yoksulluk riski altındaki ailelerin çocuklarını düzenli okula göndermelerini hedefleyen nakit bir sosyal yardım programıdır. Yardım programına ilişkin tutarlar şu şekildedir: İlköğretim erkek öğrenci için aylık 30 TL, kız öğrenci için aylık 35 TL; Ortaöğretim erkek öğrenci için aylık 45 TL, kız öğrenci için aylık 55 TL'dir. Ödemeler anneler adına açılan banka hesaplarına yatırılarak PTT şubelerinden veya Sosyal Yardım Kartlarından çekebilirler.

Öğle Yemeği Yardımı

1997 yılında başlatılan 8 yıllık temel eğitimdeki taşınalı eğitim uygulaması kapsamında, okulların bulunduğu merkezlere taşınan ihtiyaç sahibi öğrencilere öğle yemeği verilmesini içeren bu program, 2003–2004 öğretim yılından itibaren kaynağı Fondan karşılanmak üzere il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir.

Ücretsiz Ders Kitabı

2003–2004 eğitim-öğretim yılından itibaren kaynağı Fondan aktarılmak suretiyle MEB tarafından ilköğretim öğrencilerinin kitapları ücretsiz verilmektedir. Bu kapsamda ayrılan kaynak Milli Eğitim Bakanlığına doğrudan aktarılmaktadır.

Öğrenci Taşıma Barınma ve İaşe Yardımı

Taşımalı sistem dışında kalan ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin ulaşım, barınma vb. ihtiyaçlarına yönelik SYD Vakıflarınca verilen desteklerdir. 2013 yılında öğrencilerin barınma ve iaşe giderleri için 1.101.437,20 TL, Vakıflara ait yurtları işletme gideri kapsamında ise 654.364 TL olmak üzere toplam 1.755.801,20 TL kaynak aktarılmıştır.

Engelli Öğrencilerin Ücretsiz Taşınması

Bu program ile özel eğitime gereksinim duyan engelli öğrencilerimizin okullarına ücretsiz olarak ulaşimleri sağlanmaktadır. Uygulama, Bakanlığın ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) işbirliği ile yürütülmektedir. 2013 yılında 43.500 kişi yardımdan yararlanmıştır.

Diğer Eğitim Yardımları

İlk ve ortaöğretim okullarına devam eden ilköğretim öğrencileri için SBS, ortaöğretim öğrencileri için LYS-YGS sınavlarına hazırlık kitap seti tedarik etmeleri konusunda maddi destek sağlanmaktadır. Bu kapsamda 2013 yılında fondan toplam 288.618,59-TL kaynak aktarılmıştır.

2.2.3.3. Sağlık Yardımları

Şartlı Sağlık Yardımları (Sağlık ve Gebelik) (ŞSY)

Şartlı sağlık yardımları, yoksulluk riski altındaki ailelerin çocuklarının temel sağlık hizmetlerinden düzenli olarak faydalanmalarını; gebelerin düzenli sağlık kontrollerini yaptırmaları ve doğumlarını sağlık kurumlarında yapmalarını hedefleyen nakit sosyal yardım programıdır. Şartlı Sağlık Yardımları çocuk için aylık 30 TL, Şartlı Gebelik Yardımlarında doğumun hastanede yapılması halinde bir seferlik 70 TL, Gebelik döneminde aylık 30 TL'dir.

Engelli İhtiyaç Yardımları

3294 sayılı Kanun kapsamındaki ihtiyaç sahibi engelli vatandaşların topluma uyumunu kolaylaştıracak her türlü araç gereç ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yürütülen bir sosyal yardım programıdır. Fon kaynakları içinde Engelli İhtiyaç Yardımı için ayrıca kaynak gönderilmemektedir.

Tüp Bebek Projesi

20 Ekim 2013 tarihinde basın toplantısında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile söz konusu özel sağlık grubu arasında “Tüp Bebek Projesi Protokolü” imzalanarak proje başlatılmıştır. Başvuran yaklaşık 3.000 kişiden hak sahibi olmasına karar verilen yaklaşık 2.400 kişinin bilgileri, tedavi olmaları için protokol yapılan özel sağlık grubuna iletilmiştir. Temmuz 2013 itibariyle hak sahiplerinden 964 ailenin tedavisine başlanmış olup bunlardan 869 ailenin tedavisi tamamlanmış ve 697 ailenin embriyo transferi yapılmıştır.

GSS Gelir Tespiti ve Prim Desteği

633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve 28 Aralık 2011 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Genel Sağlık Sigortası (GSS) Kapsamında Gelir Tespiti, Tescil ve İzleme Sürecine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik doğrultusunda GSS gelir testi işlemleri 01.01.2012 tarihinden itibaren Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri Bilgi Sistemi üzerinden yürütülmektedir.

Tablo 12 : 2015 Yılıının Birinci Altı Ayında Kullanılacak Gelir Testi Sınıflandırması

GELİR KODU	KİŞİ BAŞI AYLIK GELİR DURUMU	GELİR ARALIĞI (TL)	PRİM DURUMU
G0	Brüt asgari ücretin 1/3 ünün altında ise	0-400,5	Primi Bakanlık tarafından ödenenler
G1	Brüt asgari ücretin 1/3 ü ile asgari ücret arasında ise	400,5– 1.201,50	Primi şahıslar tarafından ödenenler
G2	Brüt asgari ücret ile asgari ücretin iki katı arasında ise	1.201,50– 2.403,00	Primi şahıslar tarafından ödenenler
G3	Brüt asgari ücretin iki katından fazla ise	2.403,00 ve üzeri	Primi şahıslar tarafından ödenenler

SYDV müteveli heyetleri hanelerin ortalama aylık gelirlerinin seviyesini yukarıda yer alan sınıflandırma doğrultusunda belirlemektedir. 2012 yılında zorunlu Genel Sağlık Sigortası (GSS) uygulamasına geçilmesi ile birlikte “Yeşil Kart” uygulaması sona ermiştir. Bu tarihten itibaren ihtiyaç sahibi vatandaşlarımızın (gelir testi sonucunda ailedeki kişi başı geliri brüt asgari ücretin 1/3’ünden az olan vatandaşların) GSS primi Bakanlığın tarafından karşılanmaktadır. Söz konusu GSS Prim Desteği fiilen Yeşil Kart uygulaması yerine geçmiş bulunmaktadır.

2.2.3.4. ÖZEL AMAÇLI YARDIMLAR

Aşevleri

Aşevleri aracılığıyla, ihtiyaç sahibi vatandaşlarımıza günlük sıcak yemek verilmektedir. Mevcut durumda, ihtiyaç sahibi vatandaşlara hizmet veren ve fondan kaynak aktarılmak suretiyle Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca işletilen 51 aşevi bulunmaktadır.

Afet (Acil Durum) Yardımları

Umumi hayatı etkileyen deprem, sel, yangın vb. doğal afetler nedeniyle mağdur olan vatandaşlarımızın acil ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Vakıflarımıza periyodik pay aktarılması suretiyle gerçekleştirilen destek kapsamında 2013 yılında 2.414.417 TL kaynak aktarılmıştır.

Diğer muhtelif sosyal yardımlar

Diğer muhtelif sosyal yardımlar, prim borcu yardımları, yabancı uyruklu şahıslara yapılan yardımlar vb. diğer yardımları içermektedir.

2.2.3.5. Yaşlı ve Engelli Yardımları

2022 Sayılı “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun” gereğince; herhangi bir Sosyal Güvenlik Kurumundan bir gelir veya aylık hakkından faydalanmayan ve hane içinde kişi başına düşen geliri, 16 yaşından büyükler için belirlenmiş olan asgari ücretin aylık net tutarının 1/3’ünden (2015 Ocak- Haziran dönemi için 243,43-TL) az olan Türk Vatandaşlarından, 65 yaşını doldurmuş yaşlılar ile 18 yaşından büyük engelliler ve Kanunen bakmakla yükümlü olduğu 18 yaşını tamamlamamış engelli yakını bulunan kimselere (engelli olan yakınına fiilen bakmak şartı ile) aylık bağlanmaktadır.6111 sayılı kanunun geçici 2 nci maddesiyle sosyal güvenlik mevzuatına tabi olarak çalışmayan, sosyal güvenlik kurumlarından ya da yabancı bir ülke sosyal güvenlik kurumundan her ne ad altında olursa olsun herhangi bir gelir veya aylık almayan ve silikozis hastalığı nedeniyle meslekte kazanma gücünü en az % 15 kaybettiğine Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Kurulunca meslek hastalıkları tespiti hükümleri çerçevesinde karar verilen kişilere aylık bağlanması imkânı getirilmiştir. 2022 sayılı Kanun kapsamında ödenen aylıklar ile silikozis aylıkları her yılın Mart, Haziran, Eylül ve Aralık aylarında olmak üzere üç ayda bir peşin olarak ödenmektedir.

Tablo 13: Aylık Türleri ve Kullanıcı Sayıları, 2013 Temmuz-Aralık Dönemi

Aylık Türü	Bir Aylık Miktar(*) (TL)	Üç Aylık Miktar(*) (TL)	KİŞİ SAYISI	AKTARILAN KAYNAK
Yaşlı Aylığı(65+)	130,62	391,86	632.407	1.009.016.428,20
%40-%69 Arası Engelli Aylığı	261,24	783,72	300.242	984.244.354,09
%70 ve Üzeri Engelli Aylığı	391,86	1.175,58	225.457	1.089.338.254,87
Engelli Yakını Aylığı (18 Yaş Altı)	261,24	783,72	64.445	241.627.546,24
Silikoze (%15-%34)	564,41	1.693,23		
Silikoze (%35-%54)	645,04	1.935,12	197	1.477.748,08
Silikoze (%55 ve üzeri)	725,67	2.177,01		
TOPLAM			1.222.748	3.325.704.331,48

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013 Yılı Faaliyet Raporu.

(*) Aylık miktarlarına %5'lik ek ödeme dâhil edilmiştir.

2020 yılından itibaren Türkiye’de 65 yaş ve üzeri grubun toplam nüfus içindeki payının % 8,8 olarak beklendiği, bunun 12 milyon kişiye tekabül ettiği; yaşlı bağımlılık oranının 2025’te %13.1, 2050’de % 27,2’e ulaşılacağı tahmin edilmiştir(DPT, 2006:36). Bu veriler göz önüne alındığında sosyal yardımların mevcut haliyle devam edildiğinde ekonomik olarak büyük maliyet doğuracağı değerlendirilmektedir.

2.2.3.6. Proje Destekleri

3294 sayılı Kanun kapsamındaki vatandaşların üretken duruma geçirilmesine ve sosyal hayata entegrasyonuna yönelik proje destekleri verilmektedir. Bu kapsamda bir yandan 3294 sayılı “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu” nun ikinci maddesinde belirtilen “geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğrenim imkânı sağlanması halinde topluma faydalı hale gelebilecek, üretken duruma geçebilecek kişilere” yönelik Gelir Getirici Proje Destekleri verilmektedir. Diğer yandan dezavantajlı konumdaki vatandaşlarımızın sosyal hayata katılımlarını artırıcı Sosyal Hizmet Projeleri de desteklenmektedir.

Böylelikle Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu’nda toplanan kaynaklar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları eliyle ihtiyaç sahibi vatandaşlarımıza aktararak, ihtiyaç sahibi vatandaşlarımızın asgari yaşam

standartlarını sağlamaya yönelik sosyal yardımların yanı sıra, sürdürülebilir gelir elde etmeleri de sağlanmaktadır. Bu kapsamda yürütülen faaliyetleri iki ana başlık altında toplamak mümkündür:

İlgili kurum ve kuruluşlarla işbirliğine gidilerek yapılan Gelir Getirici Projeler ile Mesleki Eğitim ve İstihdama yönelik projelerdir. Söz konusu projelerin hazırlanması, değerlendirilmesi, uygulanması ve izlenmesi yapılmaktadır.

Vakıflar aracılığıyla gerçek kişilerden, sivil toplum kuruluşlarından ve kamu kurum kuruluşlarından alınan Gelir Getirici Projeler, Sosyal Hizmet Projeleri ve Toplum Kalkınması Projeleridir.

Gelir Getirici Proje Destekleri

Gelir getirici projelerin amacı, ihtiyaç sahibi birey ya da hanelerin kendi geçimlerini sağlayacak işleri kurmaları, gelir elde etmeleri ve başlattıkları çalışmalarını uzun süre devam ettirebilmeleridir. Bitkisel - hayvansal üretim, tarımsal ürün işleme, kuaförlük, terziilik, lokantacılık, tornacılık, doğalgaz – sıhhi tesisatçılık vb. konulardaki projelere destek verilmektedir.

Gelir getirici projeler için kırsal ve kentsel ayrımı gözetmeksizin kişi başına 15.000.-TL destek sağlanmaktadır. Gelir getirici projelerde geri dönüşler; ilk iki yıl ödemesiz, geri kalan altı yılda altı eşit taksit şeklinde 8 yıl vade ile faizsiz olarak gerçekleştirilmektedir. Gelir getirici projeler kapsamında desteklenen meyvecilik projelerinde ise, proje konusu faaliyetin uzun vadede gelir getirecek türden bir ekonomik faaliyet alanı olması nedeniyle geri ödemeler, ilk beş yıl ödemesiz, geri kalan altı yılda altı eşit taksit şeklinde 11 yıl vade ile faizsiz olarak düzenlenmiştir. Gelir Getirici Projeler kapsamında hayvancılık (Süt sığırcılığı, koyunculuk) projeleri önemli bir yer tutmaktadır.

Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi (KASDEP)

2003 yılında başlatılan Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi ile kırsal alanda ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan kişi ve ailelerin en uygun organizasyonla

üretime katılmaları, üretilen tarımsal ürünleri mahallinde değerlendirme ve pazarlamaları, gelir seviyelerini yükseltmeleri ve üretimde sürekliliklerinin sağlanması amaçlanmıştır. Proje kapsamında, tarımsal üretim yapabilmek için yeterli kaynağa sahip olmayan ve süt sığırcılığı, koyunculuk ve seracılık yaparak gelir elde etmek isteyen vatandaşlarımızın bir kooperatif bünyesinde birleşmeleri sağlanarak destek verilmektedir.

Yurt Yapım Projeleri

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynakları ile 1986 yılından bu yana Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının talepleri doğrultusunda öğrenci yurtları inşa edilmektedir. 2009 yılından 2013 yılına kadar Fon Kurulunca uygun görülen ve kaynak tahsis edilen yurt yapım ve tadilat projesi sayısı 115'tir. Bu projelerden 2 tanesi çeşitli nedenlerle ilgili Vakıflar tarafından iptal edilmiştir. Uygulanmaya başlanan 113 yurt projesinden 3'ü tadilat 32'si yapım olmak üzere 35 tanesi tamamlanmıştır. 2013 yılı içerisinde Fon kaynağı tahsis edilen yurt projesi sayısı ise 39 olup, 2009-2013 yılları içerisinde toplam 154 yurt projesine kaynak tahsis edilmiştir. 2013 yılında yurt projelerine aktarılan kaynak toplam 81.365.465,54 TL'dir.

Geçici İstihdam Projeleri

Bakanlığımızca desteklenen projeler arasında bulunan geçici istihdam projelerinde, 2013 yılında 4 projeye 240 kişi için toplam 553.615- TL kaynak aktarılmıştır.

Sosyal Hizmet Projeleri

Sosyal hizmet projelerinin amacı, dezavantajlı grupların dışlanma riskinin azaltılması, sosyal adaletin sağlanmasına katkı sağlanması, sokakta çalışan/yaşayan çocuklara, engellilere, yaşlılara, korunmasız kadın ve erkeklere, işsiz gençler ve ihtiyaç sahiplerine sağlanan düşük maliyetli sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılmasıdır. Sosyal

hizmet projeleri geri ödemesiz olarak uygulanmaktadır. Sosyal Hizmet Projeleri kapsamında desteklenen proje konuları: Engellilere Yönelik Projeler,

- ✓ Sokak Çocuklarının Rehabilitasyonu,
- ✓ Yaşlı ve Hastaların Evde Bakımı,
- ✓ Sosyal Market projeleridir.
- ✓ Aile Destek Merkezleri Projeleridir. (Alt gelir gruplarındaki ihtiyaç sahibi kadınların toplumsal entegrasyonunu arttırmak amacıyla açılan merkezlerde sosyal, sportif, kültürel ve mesleki kurslar düzenlenmekte, aynı zamanda sosyal ve kültürel faaliyetler gerçekleştirilmektedir.)

2.2.3.7. İstihdam Yardımları

17.02.2012 tarihinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı arasında imzalanan İşbirliği Protokolü kapsamında, Bakanlığımız ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının “Sosyal Yardımlar İle İstihdam Bağlantısının Etkinleştirilmesi” başlığı altında yükümlülükleri tanımlanmıştır. Hâlihazırda sosyal yardım amacıyla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına başvuran, kayıtlı bir işte çalışmayan sosyal güvenceden yoksun kişiler Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri Bilgi Sistemi ve Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS) üzerinden İŞKUR’a yönlendirilmektedir.

Tablo 14: 2011-2013 Yılları Arası İstihdam Edilen Kişi Sayıları

YILLARA GÖRE İSTİHDAM EDİLEN KİŞİ SAYILARI	
2011	2.601
2012	19.154
2013	21.299
Toplam İstihdam Edilen Kişi	43.054

III. BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANI VE YÖNTEM

Bu bölüm, araştırma alanı ve uygulama sürecine ilişkindir. Bu çerçevede araştırmanın alanı ve kapsamı, araştırmanın problemi ve araştırmada kullanılan teknikler hakkında bilgi sunulacaktır.

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu araştırma Alanya ilçesi örnekleminde yoksulluğun ve sosyal yardımlaşmanın sosyolojik anlamını konu edinmektedir. Bu kapsamda araştırmanın genelinde; ülkemizde kamusal sosyal yardım alanların sosyal yardım olgusuna yaklaşımları, kamusal sosyal yardımların bağımlılık yapıp yapmadığı, yoksulluk kültürüne yol açıp açmadığı ve çalışmaktan kaçınma anlayışı oluşturup oluşturmadığı araştırılmak istenmiştir. Ayrıca çağımızın en önemli sorunlarından biri olan yoksulluğun boyutunu ve yoksullukla mücadelede uygulanan kamusal politikaların etkinliğini değerlendirmektir.

Yoksulluğun ve sosyal yardımlaşmanın sosyolojik anlamını sorgulayan çalışmada, Antalya ili Alanya ilçesi özelinde derinlemesine analizler yapılmıştır. Çalışmaya ait örneklem grubu ve sayısı belirlemeden önce, Vakıf müdürü ile birlikte bir ön çalışma yapılmıştır. Yapılan ön çalışma ve değerlendirme neticesinde Alanya Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na kayıtlı olup düzenli yardım alan ve incelemeler neticesinde en yoksul olduğu düşünülen haneler ele alınmıştır. Belirtilen alanda yapılan teknik çalışmalar, anketler ve yüz yüze görüşmeler Kasım 2014- Mayıs 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Sorgulama alanı olarak yoksulluk ülkemizde geniş literatür geçmişine sahip olgulara sahiptir. Bu çerçevede olgular, genel anlamda Türkiye, yerel anlamda Antalya ili Alanya ilçesi üzerinde yoğunlaştırılarak aktarılmıştır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışma temelinde, insanlık tarihi kadar eski olan yoksulluk olgusunun toplumsal yapı üzerinde meydana getirdiği değişimleri ve sosyal yardımların bu değişimdeki rolünü irdelemeyi amaçlamaktadır. Yoksulluğun nedenlerini anlamak, çözüm süreçlerini kavramak, sosyal politika araçlarından Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının bu savaşındaki yerini ve etkinliğini sorgulamak amaçlanmıştır. Yoksulların çoğunluğu kendilerini savunmasız gruplar olarak nitelendirirler ve kendilerine uzanacak bir yardım eli beklemektedir. Yoksulluğu tanıma ve anlama çalışmanın temel hedefidir. Yoksulların penceresinden dış dünyaya bakmak, bulundukları toplumla girdikleri ilişkileri sorgulamak sayılabilecek diğer alt amaçlardır.

Bu amaçlar neticesinde çalışmanın; yoksulluk ve sosyal yardımlar temelinde incelenen ve araştırmanın örneklemini olan Alanya İlçesi'nin sosyo-ekonomik ve kültürel dokusunu tanıma ve anlama ile bu doğrultuda bölgenin ihtiyaçlarına ve sosyal sorunlarına ilişkin etkin ve kalıcı çözümler ile sosyal politikalar üretebilme hususunda önemli bir veri kaynağı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın amaçlarına bağlı olarak oluşturulan problemler şu şekildedir:

- 1) Kişiler hangi nedenlerle (yaşlılık, özürlülük, işsizlik) sosyal yardım almaktadır?
- 2) Sosyal yardımlar, yararlanıcılarda ne tür sonuçlar ortaya çıkarmaktadır?
- 3) Kırsal ve kentsel alandaki sosyal yardım alanların yoksulluk oranları ne ölçüde değişmektedir?
- 4) Sosyal yardım alanların beklentileri nelerdir?

3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırmanın temel ve alt amaçlarına bağlı olarak oluşturulan varsayımlar şu şekildedir:

1) Kamusal sosyal yardımlar, fayda sahiplerinin yoksulluk sarmalından kurtulmalarına yetmemekle birlikte hanelerin temel ihtiyaçlarının karşılamasına dönük işlevi vardır.

2) Düzenli nakdi yardımlar, yardım alan kişileri çalışma yaşamı dışına iterek iş gücüne katılmaktan alıkoyar.

3) Gelir düzeyi düştükçe yoksullar daha çok yardım alır ve yardıma bağımlı hale gelirler.

4) Kent yoksullarının kamu kurumlarından hizmet ve yardım beklentileri giderek artmaktadır.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİĞİ

Bir araştırmanın nitelik kazanmasının önemli noktalarından biri; çalışmanın amacı ve problemleri doğrultusunda tercih edilen araştırma yöntemidir. Bu araştırma çerçevesinde ağırlıklı olarak niceliksel yöntem ile temelinde anlamacı-yorumlayıcı paradigmaya dayanan niteliksel yöntemden yararlanılmıştır. Araştırmada anket ve yüz yüze görüşme tekniklerinden yararlanılarak araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği güçlendirilmiştir.

Görüşme tekniğinin kullanılmasındaki amaç görüşme yapılan kişilerle yüz yüze bir iletişim içinde olmak ve görüşülen kişilerin tepkilerini, vücut dilini gözleyebilmek için güven ortamı içinde ayrıntılı verilere ulaşabilmektir.

Görüşülen hanelere yönelik açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan ve her bir görüşme formu 36 sorudan oluşmaktadır. Anketi cevaplayanlardan sağlıklı bilgiler alabilmek için soru sayısının sınırlı tutulmasına da gayret gösterilmiştir. Anket soruları açık, kısa ve anlaşılır bir üslupla belirlenmiştir. İlgili birimden alınan veriler ve adres bilgileri doğrultusunda görüşmeler yapılmıştır. Anket yapılan hanelerin vakıf sisteminde mevcut olan sosyal incelemelerdeki hane özellikleri, gayri-menkul sorgulamaları, hangi yardım türlerini aldıkları gibi veriler araştırma kapsamında göz önünde bulundurulmuştur. Sosyal yardımlardan yararlananlarla görüşme yapılırken aynı zamanda görüşmenin gerçekleştirildiği evin ortamı, yaşanan yerin çevresi ile ilgili de gözlemler yapılmıştır. Bunun yanı sıra görüşmecilere yönlendirici sorular sormaktan kaçınılarak kişilerin öz düşünceleri ve davranışları ölçülmeye çalışılmıştır.

Görüşme sırasında birçok zorluklar yaşanmıştır. Çünkü almakta oldukları sosyal yardımların kesileceği endişesi ile bazı haneler ilk başta cevap vermemekte, yapılacak çalışmanın yardım kesme gibi bir yönünün olmadığı, yoksulluk sorunun tespiti ve çözüm yolu arandığının ifade edilmesiyle hanelerden açık cevaplar aranmıştır. Alan araştırması sırasında görüşmelerin büyük çoğunluğu katılımcıların kendi evlerinde gerçekleştirilmiştir ve araştırma sonucunda elde edilmeye çalışan sonuçlar yerinde incelenerek araştırma geneline yansımıştır. Araştırma kapsamına alınanların eğitim düzeyinin düşük olması ya da okuma-yazma bilmeme ihtimallerinin de yüksek olabileceği dikkate alınarak, kişilere gerekli ilgili açıklamalar yapılmıştır. Bu çerçevede, kişilerle yüz yüze görüşmeler en az 35 dakika ile en fazla 65 dakika arasında sürmüş olup ortalama 45 dakika dolaylarında tamamlanmıştır.

Vakıflar aracılığıyla yapılan yardımları temel olarak, Aile Yardımları, Özel Amaçlı Yardımlar, Eğitim Yardımları, Engelli Yardımları, Sağlık Yardımları, Düzenli Merkezi Yardımlar, İstihdam Yardımları ve Proje Destek Programları altında toplanabilir. Bu çalışmamızda Aile yardımları programından Diğer Aile yardımı; Eğitim Yardımı programından Şartlı Eğitim Yardımı ve Eğitim Materyali Yardımı; Sağlık yardımı programından Şartlı Sağlık Yardımı; Düzenli Merkezi Yardım Programlarından Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Aylığı, Engelli Aylığı, Engelli Yakını Aylığı, Yaşlı Aylığı, Muhtaç Asker Ailesi Yardımı programlarına kayıtlı yararlanıcılar oluşturmaktadır. Ayrıca Evde Bakım Aylığından yararlananlar da dâhil edilmiştir. Bu çalışmada; tek bir yardımdan çok, kendilerine uygun birden çok yardım programlarına kayıtlı olanları kapsamaktadır.

5. EVREN VE ÖRNEKLEM

Çalışma evreni Antalya ili Alanya ilçesi özelinde Alanya Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan yardım alan hanelerdir.

Çalışmanın örnekleme; sosyo-ekonomik düzeyi düşük ve mutlak yoksulluk içinde yaşayan yani yoksulluğu derin bir biçimde yaşayan yoksulların tespit edildiği Alanya Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na kayıtlı hanelerdir. Çalışmada yoksulların tamamı değil, zor şartlar altında yaşamını sürdüren, düzenli hiçbir gelire sahip olmayan

ve çeşitli sosyal yardımlardan yararlanmış 130 hane dosyası araştırmaya dâhil edilmiştir. Çalışma, Alanya'nın birçok mahallesinde geniş çaplı bir alan araştırmasını içermektedir.

Alanya İlçesinin örneklem seçilmesinde en önemli nedenlerinden biri yoksulluk olgusuyla ilgili doğrudan yapılmış araştırmaların bu sahada neredeyse hiç araştırılmadığı, ayrıca zaman ve maliyet hesapları da göz önünde bulundurularak bölgeye yakın olmamız da Alanya örneklemini belirlemede ikincil bir gerekçe oluşturulabilir.

Bununla birlikte alan çalışmasında da bir takım sınırlandırmalar uygulanmıştır:

- Araştırmaya 17 yaşından küçükler dâhil edilmemiştir.
- Araştırma Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne göre Alanya SYD Vakfına kayıtlı haneler olarak sınırlandırılmıştır.
- Araştırmada Vakıf sistemine kayıtlı düzenli olarak yardım alan haneler dâhil edilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler SPSS 1.6 istatistik programıyla tablo halinde getirilmiş ve çözümlenmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlar, frekans(sıklık) değerleri ve yüzde payları itibariyle “Alanya’da Yoksulluğun Sosyolojik Analizi” bölümünde sunulularak analiz edilmiştir.

5.1. GENEL BAKIŞ

Harita 1: Antalya İli Ülke Konumu

Harita 2: Antalya İlinin İlçeleri

5.1.1. Tarihi Yapı

Coğrafi konumunun avantajı nedeniyle tarihin ilkçağlarından itibaren önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Alanya'nın Tarih öncesi Dönemi'ne ilişkin çok ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Prof. Dr. Kılıç Kökten'in 1957 yılında kent merkezine yaklaşık 12 km. uzaklıktaki Kadı İni Mağarası'nda yapmış olduğu araştırmalar, burada bulunan iskelet ve fosiller bölge tarihinin Üst Paleolitik (İ.Ö.20.000-17.000) döneme kadar uzandığını göstermektedir. Kentin bilinen adları; Eski Yunanlılara göre "Coracesium/Korakesion, Bizanslılara göre "Güzel Dağ" anlamına gelen "Kalonoros" coğrafya bilgilerinin çoğunu yunanlı gemicilerden öğrenmiş olan Ortaçağ Latinlerine göre ise "candelore" veya "Lescandelour" dur. Antik çağda Kilikya ile Pamfilya arasındaki sınırda yer alan Korakesion, Antik Dönem kaynaklarında kimi zaman Kilikya kimi zaman Pamfilya şehirleri arasında sayılmıştır. Strabon, Kilikya'ya batıdan girildiği zaman tesadüf edilecek ilk şehir saydığı Korakesion'u sarp kaya üzerine kondurulmuş bir hisar olarak tarif etmektedir. Bu ortamda sahip olduğu coğrafi konum, doğal savunma kolaylığı ve mükemmel limanı ile küçük bir askeri birlikle kendisini rahatça savunabilen Korakesion bir süre sonra korsan ve asiller için ideal bir sığınak

haline gelmiştir. Korakesion'un ilk Hristiyan ve Bizans çağlarındaki durumu hakkında hemen hemen hiçbir şey bilinmemektedir. Klikya ve Pamfilya'daki diğer şehirlerle birlikte o da erken bir tarihte hristiyanlığı kabul etmiş ve ilk kilise konsillerinde bir piskopos tarafından temsil edilmiştir (Alanya Belediyesi, 2010- 2014 Stratejik Plan: 1-2).

Kalonoros 1220 yılında Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat tarafından fethedilerek ismi Sultan'ın ismine izafeten Alaiye olarak değiştirilir. Fetih tarihinden hemen sonra (1221-1231) imar hareketine bağlanmış, bugünkü görülen tüm eserler Selçuklulardan kalmadır. Alaiye "Alanya" 8 km uzunluğundaki 3 kademe surları, burçları, sarnıçları, hamamları, bedesteni, tersanesi, kızıl kule ile 1231 den itibaren Selçukluların kışlık başkenti ve üç Şehri "Emir-üs Sevahil" olmuştur. 1292 yılında Karamanoğulları Beyliğine geçen Alaiye 1472 yılında Fatih devrinde Gedik Ahmet Paşa tarafından fethedilmiştir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2012: 24).

1671/72'de Evliya Çelebi geldiği zaman burası Alanya, Adana Beylerbeyi'ne bağlı bir paşa tarafından idare edilen bir sancak başşehirdir. Evliya Çelebi, bir dizdar ve kırk kişiden ibaret daimi bir garnizonu olan Kızıl Kule'ye hayran kalmıştır. Evliya Çelebi'den sonra Alanya'yı ziyaret eden gezginler, Francis Beaufort (1810), O.Von Richter (1816)dir. Lanckoronsky, Wilhelm ve Heberdey, Rott bölgedeki anıtlar ve yazıtlar üzerinde çalışmışlardır. Alanya, Tarsus ile birlikte 1571 yılında Kıbrıs eyaletine bağlanmış, 1864 yılında ise, Konya vilayetinin sancağı olmuştur. 1868 yılında Antalya'ya bağlanmış, 1871 yılında ilçe olmuştur. Alanya'ya bugünkü adı 1933 senesinde Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilmiştir (Alanya Belediyesi, 2010-2014 Stratejik Plan: 3).

5.1.2. Coğrafi Yapı ve İklim

Alanya Akdeniz bölgesinin Antalya ili sınırları içinde ve aynı adı taşıyan körfezin doğu kısmında yer alır. Alanya'nın güneyinde Akdeniz, doğusunda Gazipaşa, batısında Manavgat ilçeleri, kuzeyinde ise yüksek dağlık ve platoluk sahaları yer alır. Alanya'nın kuzeyini Batı Toros dağları oluşturur. Alanya'da yazları sıcak ve kurak kışları ılık ve yağışlı geçen tipik bir Akdeniz iklimi hâkimdir. Turizm sektörüne hayat

veren etkenler tabii güzellikler ve iklimdir (Alanya Belediyesi, 2010-2014 Stratejik Plan: 1-4)

5.1.3. Mahalle Yapısı

Bir turizm kenti olan Alanya'nın merkez ilçesi ile beraber 16 belde belediye ve 68 köyü bulunmaktadır (Alanya Belediyesi, 2010-2014 Stratejik Plan: 5)

Tablo 15: Alanya Mahalle Nüfusları (2014)

Mahalle Adı	Nüfusu	Mahalle Adı	Nüfusu	Mahalle Adı	Nüfusu
Mahmutlar	30.385	Akdam	1.171	Alacami	322
Oba	19.336	Yaylalı	1.051	Hacıkerimler	320
Güller Pınarı	18.591	Aliefendi	969	Akçatı	306
Saray	16.278	Güzelbağ	962	Özvadi	304
Cikcilli	16.106	Mahmutseydi	961	Gözübüyük	304
Konaklı	15.594	Sapadere	878	Yaylakonak	299
Hacet	12.590	Bektaş	775	Burçaklar	299
Şekerhane	12.065	Kızılcaşehir	729	Saburlar	294
Kadıpaşa	12.065	Şıhlar	696	Kocaoğlanlı	257
Kızlar Pınarı	11.408	Gümüşkavak	642	Beldibi	253
Avsallar	11.041	Çakallar	606	Tophane	253
Tosmur	8.195	Tepe	606	Üzümlü	231
Kestel	7.661	Alara	586	Gümüşgöze	229
Payallar	6.751	İshaklı	560	Büyükpınar	227
Sugözü	6.560	Keşefli	557	Karakocalı	224
Çıplaklı	5.218	Hocalar	554	Başköy	218
Cumhuriyet	4.746	Yeniköy	547	Değirmendere	217
Türkler	4.239	Kayabaşı	546	Orhan	211
Okurcalar	4.202	İmamlı	522	Tırırlar	197
İncekum	3.511	Uzunöz	507	Bıçakçı	196
Çarşı	3.372	Beyreli	505	Öteköy	194
Kargıcak	3.073	Uğrak	487	Kuzyaka	193
Fığla	3.047	Karamanlar	478	Paşaköy	190
Demirtaş	2.949	Seki	478	Bayır	167
Küçükhasbahçe	2.815	Süleymanlar	472	Karapınar	165
Toslak	2.558	Türktaş	403	Uğurlu	161
Dinek	2.275	Yenice	396	Bucak	153
Hacımehmetli	2.159	Bademağacı	386	Hisariçi	148
Büyükhasbahçe	1.966	Gözüküçüklü	385	Bayırkozağacı	145
Elikesik	1.845	Obaalacami	377	Taşbaşı	136
Emişbeleni	1.471	Fakırcalı	373	Asmaca	128
Yeşilöz	1.340	İsbatlı	368	Yalçı	115
Çamlıca	1.290	Soğukpınar	365	Yasirali	96
Dere	1.195	Güney	365	Basırlı	95

Kaynak: http://www.nufusu.com/ilce/alanya_antalya-nufusu

5.1.4. Nüfus ve Demografik Yapısı

Alanya giderek gelişen ekonomisi ve yükselen yaşam standartları nedeniyle gerek ülke içinden gerekse de ülke dışından sürekli göç almaktadır. Bu nedenle kentin nüfusu giderek artmaktadır (Alanya Belediyesi, 2010–2014 Stratejik Plan: 11).

Tablo 16: 2007–2014 Arası Alanya Nüfusu

Yıllara Göre Alanya Nüfusu			
Yıl	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu	Toplam Nüfus
2014	146.089	139.318	285.407
2013	141.040	135.237	276.277
2012	135.495	129.197	264.692
2011	133.060	126.727	259.787
2010	127.306	120.980	248.286
2009	124.029	117.422	241.451
2008	119.773	114.146	233.919
2007	116.381	109.855	226.236

Kaynak: http://www.nufusu.com/ilce/alanya_antalya-nufusu

5.1.5. Ekonomik Özellikleri

1980’li yıllara kadar tarımsal faaliyetlere yönelik yaşam tarzı ile dikkat çeken Alanya, ülkemizin özellikle Akdeniz’in iç ve dış turizme açılmasıyla hızla gelişmiştir. Tarihi ve doğal güzellikleri ile Türkiye’nin en büyük turizm merkezlerinden birisi olan Alanya, özellikle turizm belgeli tesis sayısı bakımından oldukça hızlı bir şekilde gelişmiştir. 1983 yılında belgeli tesislerdeki 3.141 yatak kapasitesi, 2009 yılı sonu itibarıyla 131.542 yatak kapasitesine ulaşmıştır (Alanya Belediyesi, 2010-2014 Stratejik Plan: 3).

Turizmin gelişmesi, sahilde turizme elverişli tarım arazilerinin yatırıma açılması sonucu ekilebilen verimli tarım arazilerde azalmaktadır. Modern tarım tekniklerinin kullanılmaya başlanması, ekilen topraklarda birim başına düşen verim arttırmıştır. Alanya’da 1994 yılından beri 24.422 Hektara gerileyen tarım arazisi 2002 yılında Güzelbağ’ın da eklenmesi ile yeniden % 17,9 oranında artarak 28.800 Hektara yükselmiş, ancak büyüyen turizm tarım arazilerini yutmaya devam etmektedir. 2008 yılı

İlçe Tarım Müdürlüğü verilerine göre; 12.920 hektar hububat, 4.531 hektar meyvelik, 4.700 hektar sebzelik... vb. ekili alanların toplamı 22.835 hektar'dır. Nadas-dikili olmayan alanlarla beraber toplam tarım arazisi 26.129 hektar'dır (Alanya Belediyesi, 2010-2014 Stratejik Plan: 4).

5.2. Alanya Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Organizasyon Yapısı

Alanya Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı 3294 sayılı Kanunla 01.08.1986 tarihinde kurulmuş, 26 Ağustos 1986 tarih ve 19203 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak ilçemizde faaliyete başlamıştır. Vakfın ve Mütevelli Heyetin Başkanı mahallin en büyük Mülki İdare Amiri olan Kaymakam'dır. Mütevelli Heyeti, vakfi yönetmeye, karar almaya ve temsile yetkilidir. Vakıfta sözleşmeli olarak 1 Vakıf Müdürü, 10 Sosyal İnceleme Görevlisi, 2 Büro Görevlisi, 2 Yardımcı Hizmetli olmak üzere 15 personel çalışmaktadır.

Vakıf personeli vatandaşların vakfa yaptığı müracaat evraklarını alır ve müracaat eden her hane için dosya açılır, müracaatçının Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri Programına bilgisayardan girişini yapar, hane ziyaretlerinde bulunarak sosyal incelemelerde bulunur. Vakfa yapılan müracaatlar, Mütevelli Heyeti toplantılarında görüşülüp karara bağlanır. Vakıf personeli, alınan kararları uygulayıp, yapılan yardımları hak sahiplerine ulaştırır.

5.2.1. Yapılan Yardımlar

Vakıf, yıllar itibarı ile Ramazan aylarında, Kurban bayramlarında, eğitim-öğretim yılları başında ve çeşitli zamanlarda mütevelli heyeti kararıyla barınma, eğitim, sağlık, geçimini temin edici ve bir defaya mahsus nakdi yardımlar yapılmaktadır. Vakfın özkaynaklarından ve merkezi olarak yapılan yardımlar olmak üzere çeşitli yardımlar sağlanmaktadır.

Tablo 17: Alanya Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının Özkaynaklarından Yapılan Yardımlar (TL)

Yıl	2012	2013	2014	2015**
Aile destek yardımları	350.370,00	427.500,00	661.150,00	514.600,00
Eğitim yardımları	111.500,00	113.150,00	88.400,00	92.000,00
Sağlık yardımları	7.150,00	3.100,00	-	-
Özel amaçlı yardımlar	42.500,00	28.550,00	66.300,00	18.200,00
Diğer yardımlar	186.180,00	107.502,00	117.348,00	73.158,82
TOPLAM	697.700,00	679.802,00	933.198,00	697.958,82
Yardım alan birey sayısı	6543	5350	4943	4406

Kaynak: Alanya SYDV Faaliyet Raporları

Tablo 17 'de aile destek yardımları içerisinde, tüm yıllarda; gıda ve diğer aile yardımları yer almaktadır. 2012 yılı gıda yardımları kapsamında Ramazan ayı ve Kurban Bayramı sürecinde yapılan nakdi gıda yardımlarının 223.150,00 TL olduğu görülmüştür. Diğer aile yardımı kapsamında 116.220,00 TL nakdi olarak yardım yapılmıştır. 2013 yılı nakdi olarak yapılan gıda yardımlarının 263.600,00; nakdi olarak diğer aile yardımları için ise 147.900,00 TL; 2014 yılı nakdi olarak yapılan gıda yardımlarının 404.100,00 TL; nakdi olarak yapılan diğer aile yardımlarının 227.400,00 TL; 2015 yılı nakdi olarak yapılan Ramazan ayında yapılan gıda yardımlarının 217.100,00 TL; nakdi olarak yapılan diğer aile yardımlarının ise 176.500,00 TL olduğu gözlenmiştir.

2012 yılı eğitim yardımları kapsamında; eğitim materyali adı altında kırtasiye yardımları yer almaktadır. Eğitim materyali yardımlarına nakdi olarak 2012 yılında 111.400,00 TL; 2013 yılında 113.000,00 TL; 2014 yılında 87.950,00 TL; 2015 yılında ise 92.000,00 TL olduğu gözlenmiştir.

Sağlık yardımları kapsamında 2012 yılında toplamda 7.150,00 TL aktarma yapılmıştır. 2013 yılı sağlık yardımlarının 3.100,00 TL olduğu gözlenmiştir.

2012 yılı özel amaçlı yardımlar kapsamında; sel ve yangından dolayı ihtiyaç sahiplerine ev yapım, ev onarım yardımları nakdi olarak bulunulmuş, 42.500,00 TL harcama yapılmıştır. Yangın yardımı ve aşırı yağış, sel, su baskını yardımları için

toplamda 2013 yılı 28.550,00 TL; 2014 yılında 66.300,00 TL; 2015 yılında ise 18.200,00 TL olduğu gözlenmiştir.

2012 yılı diğer yardımlar kapsamında; yol ve diğer bazı ihtiyaçlar için 186.180,00 TL; 2013 yılında 107.502,00 TL; 2014 yılında 117.348,00 TL; 2015 yılında 73.158,82 TL olduğu gözlenmiştir.

Tablo 18: Alanya Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının Merkezi Olarak Yapılan Yardımlar (TL)

Yıl	2012	2013	2014	2015**
Şartlı Gebelik Yardımı	-	180,00	420,00	740,00
Şartlı Sağlık Yardımı	6.720,00	25.920,00	48.980,00	45.745,00
Şartlı Eğitim Yardımı	214.430,00	215.535,00	279.204,18	221.220,28
Muhtaç Asker Ailesi Yardımı	-	24.250,00	202.250,00	77.250,00
Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardım	769.250,00	2.092.500,00	2.403.750,00	1.244.000,00
Engelli Yakını Aylığı	274.769,20	323.754,63	382.579,90	194.569,58
Engelli Aylığı	3.457.223,01	3.937.731,89	4.855.760,75	2.683.507,23
Yaşlı Aylığı	2.146.630,52	2.181.078,25	2.632.844,14	1.618.380,41
Asker Çocuğu Yardımı	-	-	-	100,00
Öksüz/Yetim Yardımı	-	-	-	2.600,00
TOPLAM	6.869.022,73	8.800.949,77	10.805.788,97	6.088.112,50
Yardım alan birey sayısı	4041	4566	5145	5288

Kaynak: Alanya SYDV Faaliyet Raporları

Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) yardım programları yoksulluğu azaltmada kullanılan sosyal politikalar arasında önemli bir yer tutmaktadır. Vakıf, 2012 yılı içerisinde toplam 221.150,00 TL; 2013 yılı 241.455,00 TL; 2014 yılı 328.184,18 TL; 2015 yılı ise 266.965,28 TL'yi çocukların annelerine dağıtmıştır.

Muhtaç asker ailelerine yapılan yardımlar ise 2013 yılında başlatılmış olup aynı yıl 24.250,00 TL; 2014 yılı 202.250,00 TL; 2015 yılı 77.250,00 TL verilmiştir.

Eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardımlardan 2012 yılında 769.250,00 TL; 2013 yılında 2.092.500,00 TL; 2014 yılında 2.403.750,00 TL; 2015 yılında 1.244.000,00 TL verilmiştir.

2022 Kanun kapsamında engelli yakını aylığı 2012 yılında 374.769,20 TL; 2013 yılında 323.754,63 TL; 2014 yılında 382.579,90 TL; 2015 yılı 194.569,58 TL verilerek yardım programından yararlanmışlardır.

2022 Kanun kapsamında engelli aylığı ise 2012 yılında 3.457.223,01 TL; 2013 yılında 3.937.731,89 TL; 2014 yılında 4.855.760,75 TL; 2015 yılında 2.683.507,23 TL verilmiştir.

2022 Kanun kapsamında yaşlı aylığı 2012 yılında 2.146.630,52 TL; 2013 yılında 2.181.078,25 TL; 2014 yılında 2.632.844,14 TL; 2015 yılında ise 1.618.380,41 TL ödeme yapılmıştır.

5.2.2. Projeler

Alanya SYD Vakfı'nın yaptığı projeler Tablo 19'da özetlenmiştir;

Tablo 19: Alanya SYD Vakfının Yaptığı Projeler

Projeler	Yılları	Aile Sayısı	Maliyeti (TL)
Kırsal alan hayvancılık projeleri	2006-2008	222	838.755,25
Kırsal alan tarım projeleri	2006-2011	198	131.807,18
Bireysel iş kurma projeleri	2007-2012	16	194.407,76
Kırsal alan sera projeleri	2006-2011	8	79.447,37
Toplam			1.247.207,56

Kaynak: Alanya SYDV

Kırsal alan hayvancılık projeleri kapsamında, KASDEP, süt sığırcılığı, koyunculuk projesi; kırsal alan tarım projeleri kapsamında, bodur elma, zeytin, avokado, altın çilek, kivi, bodur nektarin, kiraz, ceviz yetiştiriciliği; bireysel iş kurma projeleri kapsamında, erkek kuaförlüğü, peyzaj ve fidanlık, çamaşır yıkama ve kuru temizleme, elektrik tesisat ve otomasyon, çay bahçesi, ayakkabı tamir ve montaj, geleneksel kır pidesi üretim, oto yıkama, halı ve koltuk yıkama, ısıtma ve soğutma bakım onarım montaj, doğal bitki ve meyve suyu içerikli kafeterya, büfe, kese torba ve çanta imalatı, aperatif yiyecek ve içecek kafeterya, beydali örme oyuncak, anahtarcılık

ve çilingircilik projesi; kırsal alan sera projeleri kapsamında sera örtü malzemesi ve sera ağacı, sebze serası yetiştiriciliği, değirmen kurulumu için nakdi yardım, ekolojik istiridye mantarı yetiştiriciliği projeleri yer almaktadır. Bu projelerin genel özellikleri geri ödemeleri zorunda olan projelerdir. Geri ödemesiz olan projeler ise şunlardır;

İstihdam Garantili Turizmde Ara Eleman Yetiştirme Projesi: Turizm sektöründe ihtiyaç olan ara eleman gereksinimini karşılamak için bilgili, becerili, üretken ve dinamik insanları bilimsel yöntemlerle eğitmek ve sektöre kazandırmak, bu programın temel amacıdır. Projenin kapsamı Alanya ilçesi ve ilçeye bağlı yerleşim bölgelerinde yaşayan kadınlar ve erkeklerden oluşmaktadır.

İstihdam Amaçlı Özürlü Bakıcısı Eğitimi Projesi: Özürlü bakımı hakkında bilgi sahibi olup evde ve kurumsal ortamda bakım yapabilecek eğitilmiş insanlara gereksinim duyulmaktadır. İlçemizde iş imkânı bulamayan ekonomik yoksunluktan yoksun, fakir ve yardıma muhtaç gen kız ve kadınlarımıza 3 ay boyunca gerekli eğitimler verilmiştir. Projeye 20.922,00 TL harcama yapılmıştır.

Üreterek Güçlenen Dim Kadınları Projesi: Dim Bölgesinde yaşıyan kadınların aile ekonomisine katkıda bulunmak ve sosyalleşmelerini sağlamak amacıyla üretilen malzemelerin turizm sektöründe gelir sağlayacak düzeye getirilmesidir. Ayrıca Dim Bölgesinde yaşıyan kadınlar için El Dokuma ürünleri yapmalarını sağlamak, bu ürünlerin üzerine nakışın nasıl yağılacağını öğretmek, nakışların yanı sıra takı gibi ürünlerin turizm sektöründe nasıl değerlendirileceğini göstermektir. Proje 2008 yılında başlatılmış olup toplam maliyeti 2.790,00 TL harcama yapılmıştır.

Ahşap Oymacılığını ve Şekillendiriciliğini Geliştirme Eğitimi: Unutulmaya yüz tutmuş el sanatlarını tanıtip belli zamanlarda açılacak kurslar ile nitelikli elemanlar yetiştirip kırsal kesimdeki halkın işgücünü kaliteli çalışmalara yönlendirilmesi sağlamaktır.

Sosyal Market Projesi: Sosyal dayanışmayı ön planda tutarak ilçe sakinlerinin müşterek ihtiyaçları olan ev eşyaları, kıyafet gibi ihtiyaçları karşılamaya yönelik olan bir projedir.

Evde Yemek Projesi: İlçemizde yaşayan muhtaç vatandaşlarımızın günlük yemek ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılmış olan bir projedir. Proje kapsamında evde yemek hazırlayamayan 53 kişiye günde bir öğün olmak üzere yemek gitmektedir.

Hüzünleriniz Hüzünlerimiz, Sevinçleriniz Sevinçlerimiz Projesi: Alanya ilçesi merkez ve bağlı köyler ile beldelerde ikamet eden gerek engelli yada süreğen bir hastalıktan gerek sosyal ve ekonomik yönden yoksulluk içinde yaşamını sürdüren vatandaşlara evde bakım ve temizlik hizmeti vermek amacıyla yağılmış bir projedir. Amaç: yaşlı ve engellilere bu şekilde evde hizmet götürerek onları onura etmek, toplum içindeki konumlarını iyileştirmektir. Proje kapsamında 50 kişi bu programdan yararlanmış olup 2014 yılındaki maliyeti 126.000,00 TL harcama yapılmıştır.

IV. BÖLÜM

ALANYA'DA YOKSULLUĞUN SOSYOLOJİK ANALİZİ

(ALAN VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ)

1. YOKSULLARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

1.1. Cinsiyet ve Yaş

Tablo 20: Yaş ve Cinsiyet Gruplarına Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kadın	Erkek	
Yaş	17-29	Sayı	7	5	12
		Yüzde	9,2%	9,3%	9,2%
	30-49	Sayı	43	23	66
		Yüzde	56,6%	42,6%	50,8%
	50-64	Sayı	16	10	26
		Yüzde	21,1%	18,5%	20,0%
	65 ve üzeri	Sayı	10	16	26
		Yüzde	13,2%	29,6%	20,0%
	Toplam	Sayı	76	54	130
		Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Araştırma kapsamında sosyal yardım alan kişilerin %41,5'ini erkekler, %58,5'ini kadınlar oluşturmaktadır. Sosyal yardımlardan yararlananların yaşları 17 ile 65+ arasında değişmekte olup; en yoğun yaş grubunu % 50,8'lik oranla 30-49 (Yetişkin) kişiler oluşturmaktadır. Katılımcıların % 20'si 50-64 (Orta Yaş) arasında, % 20'lik bölümü 65 ve üzeri iken; 17-29 (Genç) yaş grubu %9,2 oranındadır. Buradan çalışabilir yaşta olanların sosyal yardıma daha çok başvurdukları söylenebilir.

Cinsiyet ve yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal yardım alanların yaş ve cinsiyet dağılımı incelendiğinde her iki

cinsiyet açısından da 30-49 yaş aralığındakilerin en büyük grubu oluşturduğu, 17-29 yaş aralığındakilerin ise yine hem kadınlar hem erkekler arasında en küçük grubu oluşturduğu görülmektedir.

1.2. Medeni Durum ve Cinsiyet

Tablo 21: Medeni Durum ve Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kadın	Erkek	
Medeni Durum	Evli	Sayı Yüzde	21 27,6%	35 64,8%	56 43,1%
	Eşi vefat etmiş	Sayı Yüzde	21 27,6%	2 3,7%	23 17,7%
	Evli ama eşi terk etmiş	Sayı Yüzde	3 3,9%	3 5,6%	6 4,6%
	Bekâr	Sayı Yüzde	5 6,6%	6 11,1%	11 8,5%
	Boşanmış	Sayı Yüzde	25 32,9%	8 14,8%	33 25,4%
	İmam nikahlı ama eşi terk etmiş	Sayı Yüzde	1 1,3%	0 ,0%	1 ,8%
	Toplam	Sayı Yüzde	76 100,0%	54 100,0%	130 100,0%

Yardımların dağıtılmasında aile yapısının bilinmesi büyük ölçüde önemlidir. Sosyal yardım alanların medeni durumları incelendiğinde, evli olanların oranı %43,1 ile en fazla sosyal yardım alanlar oluşturmaktadır. Bunu sırasıyla boşanmış olanlar (%25,4), eşi vefat etmiş olanlar (%17,7), medeni durumu bekâr olanların oranı (%8,5) evli ama eşi terk etmiş olanlar (%4,6) sahiptir. Evli olanların içinde nikâhsız ve imam nikâhlı olanların oranı yüksektir.

Sosyal yardım alanların cinsiyet ve medeni durumlarının dağılımı incelendiğinde kadınların %32,9'u boşanmış olup dağılımdaki en büyük gruptur. Erkekler arasında ise evli olanlar %64,8 ile en büyük gruba sahiptir. Erkekler arasında ikinci grup olarak boşanmış olanlar (%14,8) yer almaktadır. Tablodan anlaşılabacağı üzeri sosyal yardım alanların hanesinde parçalanmış aile yapısı görülmektedir.

1.3. Eğitim Durumu

Tablo 22: Sosyal Yardım Alan Kişilerin Eğitim Durumu

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Okur-yazar değil	33	25,4
Okur-yazar	20	15,4
İlkokul mezunu	67	51,5
Ortaokul mezunu	3	2,3
Lise ve dengi okul mezunu	7	5,4
Toplam	130	100,0

Yoksulluk ve sosyal tecridin bir göstergesi olan eğitimsizlik, birbirlerini besleyen iki olgudur. Çünkü eğitim dikey sosyal hareketliliği sağlayıcı bir faktör olarak önemini korumaktadır. Sosyal yardımlardan yararlanan kişilerin eğitim düzeyi dağılımı incelendiğinde, en büyük oran %51,5 ile ilkokul mezunlarında birikmiştir. Yani sosyal yardım alanların yarısından fazlası ilkokul mezunudur. Bununla birlikte eğitim profili yardım alanlarda %15,4 oranında okula gitmese de okur-yazar olanlardan; %5,4 oranında lise ve dengi okul mezunu olanlardan ve %25,4'ü okur-yazar olmayanlardan oluşmaktadır. Bu bulgu, eğitim düzeyinin düşük olması ile yoksulluk arasındaki ilişkiyi desteklemektedir.

1.4. Hanedeki Çocuk Sayısı (18 yaş altı)

Tablo 23: Sosyal Yardım Alan Hanelerin Çocuk Sayısı (18 yaş altı)

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Birikimli Yüzde (%)</i>
0	50	38,5	38,5	38,5
1	21	16,2	16,2	54,6
2	27	20,8	20,8	75,4
3	20	15,4	15,4	90,8
4 ve üzeri	12	9,2	9,2	100,0
Toplam	130	100,0	100,0	

Hanedeki çocuk sayısını belirlemek üzere sorduğumuz soruda, cevaplar hanesinde 1 çocuk bulunanların oranı %16,2, hanesinde 2 çocuk bulunanların oranı %20,8, hanesinde 3 çocuk bulunanların oranı %15,4, hanesinde 4 ve üzeri çocuk bulunanların oranı %9,2 olarak gözlemlenmiştir. Ayrıca % 38,5 oranı ile hanede 18 yaş altı çocuk bulunmayanlar yer almaktadır. Bu oranın yüksek çıkmasının sebebi ise sadece birlikte yaşadıkları çocuk sayısını içermektedir.

1.5. Hanede okula giden çocuk sayısı

Tablo 24: Sosyal Yardım Alan Hanelerde Okula Giden Çocuk Sayısı

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Birikimli Yüzde (%)</i>
0	58	44,6	44,6	44,6
1	21	16,2	16,2	60,8
2	29	22,3	22,3	83,1
3	15	11,5	11,5	94,6
4	6	4,6	4,6	99,2
5	1	,8	,8	100,0
Toplam	130	100,0	100,0	

Hanedeki okula giden çocuk sayısını belirlemek üzere sorduğumuz soruda, cevaplar ortalama hanesinde okula giden çocuk bulunmadığını göstermiş olup bu oran %44,6'dır. Hanesinde okula giden bir çocuk bulunanların oranı %16,2, hanesinde okula giden 2 çocuk bulunanların oranı %22,3, hanesinde okula giden 3 çocuk bulunanların oranı % 11,5, hanesinde okula giden 4 çocuk bulunanların oranı %4,6 ve hanesinde okula giden 5 çocuk bulunanların oranı ise %0,8'dir.

2. MEKÂN, KÜLTÜR VE YAŞAM BİÇİMİ

2.1. Yoksulluk Kültürü

Tablo 25: Sosyal Yardım Alan Hanelerin Birlikte Yaşama Durumu

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Yalnız yaşıyor	27	20,8
Eşiyle	10	7,7
Eşi ve çocukları ile	26	20,0
Bekâr çocuklarıyla	50	38,5
Kayınvalide/Kayınbaba	1	,8
Eşi, çocukları ve kayınvalide/kayınbaba	1	,8
Eşi, evli oğlu, gelini ve bekâr çocukları	7	5,4
Eşi, çocukları, annesi, kardeşi	2	1,5
Eşi, çocukları, annesiyle	2	1,5
Kardeşleriyle	1	,8
Annesi ve kardeşleriyle	1	,8
Annesi ve kızı ile	1	,8
Eşi, bekâr çocukları ve torunu ile	1	,8
Toplam	130	100,0

Sosyal yardım alanlara kimlerle birlikte yaşadıkları sorulmuş, elde edilen bilgiler Tablo 25'de gösterilmiştir. Yardım alanların %38,5'i bekâr çocukları ile birlikte yaşadıklarını, %20,8 ile yalnız yaşadıklarını ve %20'si ise eşi ve çocukları ile birlikte yaşadıkları bulgulanmıştır. Bunları sırasıyla, eşiyle (%7,7), eşi, evli oğlu, gelini ve bekâr

çocuklarıyla (%5,4) birlikte yaşamaktadır. Araştırma bulgularında ortaya çıkan sonuç yoksulluk ve parçalanmış aile arasında ilişki göze çarpmaktadır. Ayrıca yoksulluğa uğrayan hane halkları arasında evli olmayan çiftlerden oluşan ve reisleri kadın olan hane halkları ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 26: Sosyal Yardım Alan Kişilerin Oturdukları Konut Tipleri

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Müstakil ev	63	48,5
Apartman dairesi	34	26,2
Gecekondu (Sağlıksız, oturulamayacak durumda)	25	19,2
Baraka	2	1,5
Evsiz	3	2,3
Pansiyon	2	1,5
Otel	1	,8
Toplam	130	100,0

Sosyal yardım alan kişilerin %48,5'i müstakil evlerde, %26,2'si apartman dairesinde, % 19,2'si gecekonduarda, %1,5'i barakada, %1,5'i pansiyonda, %0,8'i otelde ve %2,3'ünün evsiz olduğu anlaşılmıştır. Yardım alanların yarısına yakını müstakil evlerde ikamet ettiği fakat kentleşme ile birlikte apartman dairelerini de tercih ettikleri görülmüştür. Günümüz koşullarında evlerde mutlaka bulunması gereken temel eşyalar vardır. Bunlar arasında buzdolabı, tv, otomatik çamaşır makinesi, cep telefonu gibi... Yardım alan hanelerin tamamına yakınında bu tür eşyalar mevcuttur. Fakat bu oranının yüksek çıkması yapılan yardımlarla ilgisi olmadığı söylenebilir.

Tablo 27: Sosyal Yardım Alan Kişilerin Evlerinin Mülkiyeti

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Kendi evimiz	52	40,0
Kira	53	40,8
Aile bireylerine ait	23	17,7
Kira ödemededen oturuyor	2	1,5
Toplam	130	100,0

Sosyal yardım alan kişilerin ikamet ettikleri evlerin mülkiyet durumuna bakıldığında %40,8 ile kirada oturduğu, %40'ı ise kendi evlerine sahiptir. Kendi evlerine sahip olanların çoğunluğu miras yoluyla babadan kalmadır. Grubun %17,7'si oturduğu evin mülkiyeti yakınlarından birine ait olup kira ödemededen oturdukları ve %1,5'i apartman dairesi bakımında ücretsiz oturmaktadır. Yardım alanların barınma imkânlarında %59,2 ile çoğunluğun kira ödemedikleri anlaşılmıştır. Kira ödemiyor olanlar ise ya hala baba evinde oturmakta ya da akrabayla yaşamaktadır. Araştırma kapsamındaki yoksul hanelerin zor şartlar altında yaşamlarını sürdürdükleri için babadan kalma, derme çatma ve çoğunluğu sağlıklı olmayan evlerde oturmaktadır.

Yoksulların yerleşim yerleri noktasında ön plana çıkan özellikler daha ucuz yerleri tercih ettikleri, eski yapıdaki evleri kullandıkları görülmüştür. Yoksulların yaşadıkları konutlar çok büyük ölçüde olmayıp bakımsız, küçük ve geneli sağlıklı bir yaşam sürdürmeye de elverişli olmadığı görülmüştür. Oturdukları mahalleri tercih edilmesi daha çok ekonomik etkenlere bağlı olarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca aile ve akrabalık ilişkileri çerçevesinde birbirlerine yakın çevreleri de tercih ettikleri görülmüştür.

2.2. Yoğun Yoksulluk Yerleşim Yerleri

Tablo 28: Sosyal Yardım Alan Kişilerin İkamet Ettikleri Yerin Niteliği

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Kentsel alan	70	53,8
Kırsal alan	60	46,2
Toplam	130	100,0

Sosyal yardım alan kişilerin kentsel alanda yaşayanların oranı %53,8, kırsal alanda yaşayanların oranı ise %46,2'dir. Kentsel alanda sosyal yardım alanların oranının daha fazla olduğu görülmüştür. Kırsal alanda ikamet edenlerin çoğunluğu yaşlı bireylerden oluşmaktadır. Kent yerleşimi dışında ikamet etmeleri, yazın yaylalara çıkma gibi nedenlerden dolayı vakfın yardım olanaklarından daha az yararlanmaktadırlar. Ayrıca kırsal alandaki sosyal yardımlaşma ve dayanışma ilişkileri kentsel alana göre daha güçlüdür. Son yıllarda öne çıkan toplumsal sorunlardan birisi de yeni kentli yoksulluk olgusudur. Kentler, çıkara dayalı ilişkilere hapsolmakta, hemşerilik ilişkileri, komşuluğun, yardımlaşmanın yok olmak üzere olduğunu tanık olunmaktadır.

Tablo 29: Sosyal Yardım Alan Kişilerin Alanya'da İkamet Etme Süreleri

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Birikimli Yüzde (%)</i>
Alanya doğumluyum	71	54,6	54,6	54,6
2 yıldan az	9	6,9	6,9	61,5
2–5 yıldır	25	19,2	19,2	80,8
6–10 yıldır	9	6,9	6,9	87,7
11–20 yıldır	11	8,5	8,5	96,2
21 yıl ve üzeri	5	3,8	3,8	100,0
Toplam	130	100,0	100,0	

Sosyal yardım alan kişilerin %54,6'sı ile yarısından fazlası Alanya doğumlu iken bunu sırasıyla %19,2'si 2–5 yıldır Alanya'da ikamet ettiği, %8,5'i 11–20 yıldır Alanya'da ikamet etmektedir. Göçle birlikte Alanya'da sosyal yardım alanların oranının da yüksek olduğu görülmüştür. Göç kararını daha çok eşinden şiddet görmüş veya eşinden boşanmış, ayrılmış kadınların '*bir kaçış yeri*' olarak vermişlerdir. Bununla birlikte göç kararında aile ve akrabalık ilişkileri de belirleyici olmaktadır. Göçle gelenlerin geldikleri yerlerde de her türlü yardımlardan yararlandıkları anlaşılmıştır.

Tablo 30: Mülkiyet ve İkamet Edilen Yerin Niteliği İlişkisi

			İkamet edilen yerin niteliği		Topla m
			Kentsel alan	Kırsal alan	
Mülkiyet	Kendi evimiz	Sayı	7	45	52
		Yüzde	10,0%	75,0%	40,0%
	Kira	Sayı	45	8	53
		Yüzde	64,3%	13,3%	40,8%
	Kira ödemedenden kullanıyor	Sayı	16	7	23
		Yüzde	22,9%	11,7%	17,7%
	Apartman dairesi bakımında ücretsiz oturuyor	Sayı	2	0	2
		Yüzde	2,9%	,0%	1,5%
	Toplam	Sayı	70	60	130
		Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Sosyal yardım alanların ikamet ettikleri yer ve evin mülkiyet durumunun ilişkisine bakıldığında kırsal alanın % 75'i kendi evlerinde, kentsel alanda oturanların ise %64,3'ü kira da oturdukları anlaşılmıştır.

3. SOSYO-EKONOMİK BÖLÜNME: YOKSULLUK

3.1.Çocuk İşçiliği

Tablo 31: Sosyal Yardım Alan Hanelerdeki Çalışan Çocuk Sayısı

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Birikimli Yüzde (%)</i>
0	115	88,5	88,5	88,5
1	14	10,8	10,8	99,2
2	1	,8	,8	100,0
Toplam	130	100,0	100,0	

Hanedeki çalışan çocuk sayısını belirlerken sorduğumuz soruda %88,5 ile hanede çalışan çocukların bulunmadığı anlaşılmıştır. Hanede çalışan 1 çocuk bulunanların sayısı %10,8, hanede çalışan 2 çocuk bulunanların sayısı ise 0,8'dir.

3.2. İşgücüne Katılım ve Mesleksizlik

Tablo 32: Sosyal Yardım Alan Hanelerde Potansiyel İşgücü Sayısı

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Birikimli Yüzde (%)</i>
0	41	31,5	31,5	31,5
1	64	49,2	49,2	80,8
2	20	15,4	15,4	96,2
3	3	2,3	2,3	98,5
4	2	1,5	1,5	100,0
Toplam	130	100,0	100,0	

Sosyal yardım alan hanelerin potansiyel işgücü sayısına bakıldığında %49,2'si hanede çalışabilir yaşta ve güçte olan 1 kişinin, %15,4'ünün hanede 2 kişinin, %2,3'ü 3 kişinin, %1,5'i 4 kişinin olduğu görülmektedir. Potansiyel işgücüne sahip olmayan haneler ise araştırmanın %31,5'ini oluşturmaktadır.

Tablo 33: Sosyal Yardım Alan Hanelerde Aktif İşgücü Sayısı

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Birikimli Yüzde (%)</i>
0	68	52,3	52,3	52,3
1	56	43,1	43,1	95,4
2	6	4,6	4,6	100,0
Toplam	130	100,0	100,0	

Sosyal yardım alan hanelerin aktif işgücü sayısına bakıldığında yardım alan hanelerin yarısından fazlası(%52,3) herhangi bir işte aktif olarak çalışmamaktadır. Bununla birlikte %43,1'i hanede 1 kişi aktif olarak çalışmakta, %4,6'sı ise hanede 2 kişi aktif olarak çalışmaktadır.

Tablo 34: Sosyal Yardım Alan Kişilerin Mesleki Durumu

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Evet	11	8,5
Hayır	119	91,5
Toplam	130	100,0

Sosyal yardım alanlara herhangi bir meslekleri olup olmadığı sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 34'de verilmiştir. Yardım alanların %91,5'inin bir mesleği yoktur. Yani yardım alanların büyük çoğunluğunun çalışma hayatının gerektirdiği vasıf ve niteliklerden yoksun vasıfsız kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Bu kişiler kendilerini veya ailelerinin ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeterli gelir de elde edememektedirler. Ayrıca görüşülenlerce ifade edilen en büyük sorunun aileleri tarafından yetişme çağına ilerde gelir elde edilebilecek bir mesleğe yönlendirilmemelerinden dolayı sürekli gelir elde edilebilecek işlere ait vasıflarının olmamasının sorumlusu olarak kendi ailelerini gördükleri anlaşılmıştır.

Tablo 35: Meslek Sahibi Olma Durumu ve İkamet Edilen Yerin Niteliği

			İkamet edilen yerin niteliği		Toplam
			Kentsel alan	Kırsal alan	
Meslek	Evet	Sayı	4	7	11
		Yüzde	5,7%	11,7%	8,5%
	Hayır	Sayı	66	53	119
		Yüzde	94,3%	88,3%	91,5%
Toplam		Sayı	70	60	130
		Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Sosyal yardım alanların ikamet ettikleri yerin niteliğinin mesleklere göre dağılımı incelendiğinde; sosyal yardım alanların kentsel alanda oturanların %5,7'inin, kırsal alanda oturanların ise %11,7'si gibi küçük bir grubun mesleklerinin olduğu anlaşılmıştır. Buradan kentsel alanda kırsal alana göre daha çok vasıfsız işgücüne sahip olduğu söylenebilir.

3.3. İşsizlik ve Vasıfsız İşgücü

Tablo 36: Sosyal Yardım Alan Kişilerin Gelir Getiren Bir İşte Çalışma Durumu

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Birikimli Yüzde (%)</i>
Evet	55	42,3	42,3	42,3
Hayır	75	57,7	57,7	100,0
Toplam	130	100,0	100,0	

Sosyal yardım alanlara gelir getiren bir işte çalışıp çalışılmadığı sorulmuş, elde edilen veriler Tablo 36'da verilmiştir. Yardım alanların %42,3'ünün gelir getiren herhangi bir işte çalıştığı, %57,7'si gibi büyük bir bölümü ise herhangi bir işte çalışmadıkları anlaşılmaktadır. Bu veriler, yoksulluk ve işsizlik arasında ilişkiyi desteklemektedir. Ayrıca işsiz olduğunu belirten bireylerin verilen asgari ücretle

çalışmanın yeterli olmadığını düşünerek beğenmediği, ağır işlerde çalışmak yerine masa başı iş istediklerini belirtmişlerdir. Bu düşüncelerindeki en büyük etkenin ise vasıfsız olmalarını göz ardı ederek tam donanımlı işçilerin yüksek ücret almalarını kendilerine kıyas kabul etmeleri ve bunun da kişilerin iş beğenemedikleri anlaşılmıştır.

Tablo 37: Sosyal Yardım Alanların Çalıştıkları İşler

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Memur	1	,8
Mevsimlik işçi	30	23,1
Kendi adına çalışıyor (Esnaf)	3	2,3
Özel sektörde işçi	5	3,8
Hurdacı	9	6,9
Temizlikçi	8	6,2
İnşaat işçisi	1	,8
<i>Ara Toplam</i>	57	43,8
<i>Kayıp veri</i> (Cevap alınamadı)	73	56,2
Toplam	130	100,0

Gelir getiren bir işte çalıştığını belirtenlere bu kez ne iş yaptıkları sorulmuş ve elde edilen bilgiler Tablo 37’de gösterilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi gelir getiren bir işte çalışanların yarısından fazlası %52,6’sı mevsimlik işçi olarak çalıştığı, %15,8’i hurdacı, %14’ü temizlikçi, %8,8’i özel sektörde işçi olarak çalışmaktadır. Buradan da bu kişilerin vasıfsız işlerde çalıştığı anlaşılmaktadır. Bir turizm şehri olan Alanya’da kışın işsizlik baş göstermektedir. Bu yüzden yılın 6 ayı çalışırken, diğer 6 ay çalışma yaşamı turizm sektöründe durma noktasına gelmektedir. Yoksulluk riskine en fazla maruz kalan kesimin dar bir çalışma hayatına sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 38: Gelir Getiren Herhangi Bir İşte Çalışma Durumu ve İkamet Edilen Yerin Niteliği

			İkamet edilen yerin niteliği		Toplam
			Kentsel alan	Kırsal alan	
Çalışma Durumu	Evet	Sayı	27	28	55
		Yüzde	38,6%	46,7%	42,3%
	Hayır	Sayı	43	32	75
		Yüzde	61,4%	53,3%	57,7%
Toplam		Sayı	70	60	130
		Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Sosyal yardım alanların ikamet ettikleri yerin herhangi bir işte çalışma durumuna göre analizi Tablo 38’de sunulmuştur. Bu verilere göre kentsel alanda yaşayanların %61,4’ü ve kırsal alanda yaşayanların %53,3’ü şu anda herhangi bir gelir getiren işte çalışmadıkları görülmüştür. Buradan anlaşılabacağı üzere kentsel alanda yaşayan sosyal yardım kullanıcıların kırsal alanda sosyal yardım alanlara göre daha az çalışma hayatının içine girdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 39: “Yoksulluğun Ana Sebebi İşsizliktir” İle İlişkin Görüşler

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Birikimli Yüzde (%)</i>
Kesinlikle katılmıyorum	5	3,8	3,8	3,8
Katılmıyorum	17	13,1	13,1	16,9
Kararsızım	6	4,6	4,6	21,5
Katılıyorum	55	42,3	42,3	63,8
Kesinlikle katılıyorum	47	36,2	36,2	100,0
Toplam	130	100,0	100,0	

Sosyal yardım alanların %42,3’ü yukarıdaki ifadeye "katılıyorum", %36,2’si "kesinlikle katılıyorum" diyerek toplamda %78,5’i, yoksulluğun ana sebebinin işsizlik olduğu yönünde görüş belirtmiştir. Grubun %13,1’i ise bu görüşe katılmadıklarını

belirtmiştir. Bu bulgular, sosyal yardıma ihtiyaç duymalarının temel nedeninin işsizlik olduğunu göstermektedir.

Tablo 40: “İyi Bir İş Bulursam Sosyal Yardım Almam” ile İlişkin Görüşler

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Birikimli Yüzde (%)</i>
Kesinlikle katılmıyorum	6	4,6	4,6	4,6
Katılmıyorum	30	23,1	23,1	27,7
Kararsızım	14	10,8	10,8	38,5
Katılıyorum	32	24,6	24,6	63,1
Kesinlikle katılıyorum	48	36,9	36,9	100,0
Toplam	130	100,0	100,0	

Sosyal yardım alanlara iyi bir iş bulurlarsa sosyal yardım alıp almayacakları sorulmuştur ve bu ifadeye % 36,9'ü "kesinlikle katılıyorum", %24,6'sı "katılıyorum" diyerek iyi bir iş bulursam sosyal yardım almayacaklarını belirtmişlerdir. Bunun yanında %23,1'i bu ifadeye katılmadıklarını ve iyi bir iş bulduklarında bile sosyal yardımlardan vazgeçmeyeceklerini belirtmişlerdir. %10,8'i bu konuda kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir.

3.4. Çalışmaya Karşı İsteksizlik Nedenleri

Tablo 41: Sosyal Yardım Alanların İş Arama Durumu

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Evet	21	16,2
Hayır	109	83,8
Toplam	130	100,0

Sosyal yardımlardan yararlanan ve düzenli gelir getiren bir işte çalışmayanlara, şu an iş arayıp aramadıkları sorulmuş ve bu kişilerin %83,8'i iş aramadıklarını,

%16,2'si ise iş aradıklarını belirtmiştir. Sosyal yardım alanların yoksulluk çemberinden çıkmak için herhangi bir uğraş göstermedikleri görülmüştür.

Tablo 42: “Yoksulluğun Nedeni, Kişinin Tembel Olması veya Yeterince Çaba Göstermemesidir” ile İlişkin Görüşler

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Birikimli Yüzde (%)</i>
Kesinlikle katılmıyorum	11	8,5	8,5	8,5
Katılmıyorum	19	14,6	14,6	23,1
Kararsızım	6	4,6	4,6	27,7
Katılıyorum	42	32,3	32,3	60,0
Kesinlikle katılıyorum	52	40,0	40,0	100,0
Toplam	130	100,0	100,0	

Sosyal yardım alanların %40'ı aşağıdaki ifadeye "kesinlikle katılıyorum", % 32,3'ü "katılıyorum" diyerek toplamda %72,3'ü, yoksulluğun nedeninin kişinin tembel olması veya yeterince çaba göstermediği yönünde görüş bildirmiştir. Yığılmayı yüzdesi %23,1 olan grup ise bu ifadeye katılmadıklarını belirtmişlerdir.

3.5. Sosyal Güvenlik ve Yeşil Kart

Tablo 43: Sosyal Yardım Alan Hanelerin Bağlı Oldukları Sosyal Güvenlik Durumu

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Yeşil kart	119	91,5
GSS	5	3,8
SSK	4	3,1
Emekli Sandığı	1	,8
Herhangi bir sağlık güvencem yok	1	,8
Toplam	130	100,0

Sosyal yardım alanlara herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olup olmadıkları sorulmuş ve %91,5 ile çoğunluğunun herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmamalarından ve yoksul olmalarından dolayı kendilerine Yeşil kart verilmiştir. Bunu sırasıyla, %3,8'i Genel Sağlık Sigortasından, %3,1'i SSK'dan yararlanmaktadır. Yoksullaşan sosyal kesimler, sosyal güvenlik ve dolayısıyla devletin sosyal koruma sistemlerinden birisi olan Yeşil Kart uygulamasından yararlanmaktadırlar. Böylece sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanırlar.

4. YOKSULLUK SONUCU OLUŞAN SOSYAL PROBLEMLER

4.1. Madde Bağımlılığı

Tablo 44: Sosyal Yardım Alanların Sigara, Alkol Gibi Alışkanlıkları Kullanma Durumu

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Sigara kullanan var	40	30,8
Alkol kullanan var	8	6,2
Kumar oynayan var	1	,8
Hiçbirini kullanmıyorum	81	62,3
Toplam	130	100,0

Yardım alanlara sigara, alkol kullanma ve kumar oynama durumları sorulmuş ve veriler Tablo 44'de gösterilmiştir. Sosyal yardım kullanıcıların %30,8'i sigara kullandıklarını, %6,2'si alkol kullandıklarını, %0,8'i kumar oynadıklarını belirtmişlerdir. %62,3'ü ise sigara, alkol gibi alışkanlıklarının olmadıklarını belirtmiştir. Sosyal yardım alanların içinde yaşadıkları sosyal, kültürel düzenden memnun olmamaları, sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olmaları ve mutsuz yaşantılarından dolayı alkol, sigara gibi alışkanlıklarının olduğu düşünülmektedir.

4.2. Aile İçi Şiddet ve İntihar Girişimi

Tablo 45: Hanede Aile içi Şiddet Uygulanıp Uygulanmadığı

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Evet	28	21,5
Hayır	102	78,5
Toplam	130	100,0

Sosyal yardım alanların %21,5'i hanesinde kendilerine ya da diğer aile üyelerine karşı şiddet uygulandığını, %78,5'i ise herhangi bir şiddet görmediklerini belirtmiştir. Aileiçi şiddette daha çok kadınlara karşı şiddet uygulandığı anlaşılmıştır. Hayat karşısında şansız kalmak, beklentilerinin karşılanamaması ve sosyo- ekonomik baskının da şiddet unsurları olduğu düşünülmektedir.

Tablo 46: Aile Bireylerinin Herhangi Birinin İntihar Girişiminde Bulunup Bulunmadığı

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Evet	7	5,4
Hayır	123	94,6
Toplam	130	100,0

Yoksulluk sadece bireylerin biyolojik olarak gelişimini etkilemez, bunun yanında sosyal, psikolojik olarak bireylerin varlıklarını etkileyebilir. Sosyal yardım alanlara aile bireylerinin herhangi birinin intihar girişiminde bulunup bulunmadığı sorulmuş ve % 94,6'sı ile çoğunluğu "hayır" cevabını vermiştir.

4.3. Suç İşleyen Altkültürler

Tablo 47: Aile Üyelerinin Önceden veya Şuan Cezaevinde Bulunup Bulunmadığı Durumu

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>
Hayır	113	86,9	90,4
Evet	12	9,2	9,6
<i>Ara Toplam</i>	125	96,2	100,0
<i>Kayıp veri</i> (Cevap alınamadı)	5	3,8	
Toplam	130	100,0	

Yardım alanlara önceden veya şu an aile üyelerinden herhangi birinin cezaevinde bulunup bulunulmadığı sorulmuş ve % 9,6'sı "evet" cevabını vermiştir. Cezaevinde bulunan %90,4'ü gibi çoğunluğu ise aile üyelerinden herhangi birinin cezaevinde bulunmadıklarını belirtmiştir. “Evet” cevabı verenlerin ise genellikle eşlerinin cezaevinde oldukları anlaşılmıştır. Hükümlülerin cezaevine düşmelerinden sonra ailelerinin ekonomik sorunları devam etmektedir. Ailelerinin geçimini dışarıda kalan yakın akrabalar tarafından da desteklendiği ancak yeterli olmadığı anlaşılmıştır.

4.4. Afet ve Doğal Yaşam

Tablo 48: Sosyal Yardım Alanların Afet Yaşayıp Yaşamadıkları

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Evet	13	10,0
Hayır	117	90,0
Toplam	130	100,0

Sosyal yardım alanlara hiç afet yaşayıp yaşamadıkları sorulmuş ve %90'ı afet yaşadıklarını, %10'u ise afet yaşamadıklarını belirtmiştir. Sosyal yardım alanların afetten dolayı yoksulluk içine düşmedikleri gözlemlenmiştir.

5. YOKSULLUK SÖYLEMİ VE SOSYAL YARDIMLAR

5.1. Maddi Yoksunluk Olarak Sağlık Eşitsizliği

Tablo 49: Sosyal Yardım Alan Hanelerde Engelli Birey Bulunma Durumu

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Evet	62	47,7
Hayır	68	52,3
Toplam	130	100,0

Tablo 49 incelendiğinde sosyal yardım alanların ailesinde engelli birey bulunduğunu belirtenlerin oranı %47,7'dir. Bu bulgu sosyal yardım alan hanelerde engelli birey oranının toplumun genelinden daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Sosyo-ekonomik kesimin bir bütün olarak yaşadığı yoksulluk sorunu engelliler için adeta kısır bir döngüye dönüşmektedir. Bireyin engelli olması yoksulluk riski ile karşı karşıya bırakabilmektedir. Engellilerin çok büyük çoğunluğunun toplumun yoksul kesimlerinden geldiği ve yoksulluk içinde yaşadıkları görülmüştür. Aileleri ve kendileri için sosyal yardıma daha çok ihtiyaç duyulmaktadır.

5.2. Sosyal Dayanışma Sistemleri

Tablo 50: Katılımcıların Yardım Aldıkları Kişi, Kurum ve Kuruluşlar

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
SYDV	83	63,8
Sosyal Hizmet Merkezi	1	,8
Belediye	1	,8
SYDV-Belediye	17	13,1
SYDV-SHM	10	7,7
SYDV- Hayırseverler	18	13,8
Toplam	130	100,0

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin çeşitli kurumlardan yardım aldıkları anlaşılmıştır. Yardım alınan kurumlar arasında ilk sırayı %63,8 ile SYDV gelmektedir. İkinci sırada %13,8'i SYDV ile hayırseverlerden alınan yardımlar, üçüncü sırada %13,1'i SYDV ve Belediye'den alınan yardımlar yer almaktadır. Dördüncü sırada ise %7,7 ile SYDV ve Sosyal Hizmet Merkezi'nden yararlananlar yer almaktadır. Bu kurumlar içerisinde SYDV sosyal yardım alanlar tarafından en fazla bilinen kurum olduğu söylenebilir.

5.3. Nakit Gelir Desteği ve Tüketim Toplumu

Tablo 51: Sosyal Yardım Alanların En Fazla İhtiyaç Duydukları Yardım Türü

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Gıda	2	1,5
Giyecek	1	,8
Yakacak	3	2,3
İlaç	2	1,5
Kira yardımı	9	6,9
Nakdi yardım	70	53,8
Ev eşyası	1	,8
Çocuk yardımı (Bez, mama)	3	2,3
Nakdi yardım-Çocuk yardımı	6	4,6
Nakdi yardım- Gıda	20	15,4
Nakdi yardım -Kira yardımı	10	7,7
Nakdi yardım-İlaç yardımı	1	,8
Çocuk yardımı-Kira yardımı	2	1,5
Toplam	130	100,0

Katılımcıların %53,8'i ile yarısından fazlasının en fazla ihtiyaç duydukları yardım türünün nakdi yardım ile ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada %15,4'ü Nakdi yardım ve gıda yardımı, üçüncü sırada ise nakdi yardım ve kira yardımına ihtiyaç

duydıkları belirlenmiştir. Bu bulgular yardım alanların daha çok nakdi (para) yardımlarına ihtiyaç duydıkları anlaşılmıştır. Tüketim toplumunda yoksul olma, yoksul tüketicilerin sahip oldukları yetersiz ekonomik kaynaklar nedeniyle tüketim tercihlerini sınırlandırmaktadır. Sosyal yardım alanların daha çok temel ve zorunlu ihtiyaçları karşılayacak yardım türlerine ihtiyaç duydıkları söylenebilir. Ayrıca yoksul kesimin gelir düzeyleri düşük olmasından dolayı, beslenme, barınma, giyinme gibi temel ihtiyaçları da yeteri derece karşılayamamaktadır.

5.4. Kronik ve Geçici Yoksulluk

Tablo 52: Sosyal Yardım Kullanıcıların Yardım Alma Nedenlerine İlişkin Görüşler

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
İşsizlik nedeniyle	28	21,5
Sağlık sorunları nedeniyle	49	37,7
Aylık/yıllık gelirim az olması nedeniyle	40	30,8
Ailemin kalabalık olması nedeniyle	7	5,4
Borçluluk nedeniyle	3	2,3
Diğer	3	2,3
Toplam	130	100,0

Sosyal yardımlardan yararlananlar birbirinden farklı nedenlerle yardıma ihtiyaç duyabilirler. Sosyal yardım alanların hangi nedenlerle yardım alma gereği duydıkları irdelendiğinde %37,7'si sağlık sorunları nedeniyle, %30,8'i aylık ya da yıllık gelirlerinin az olması nedeniyle, %21,5'i işsizlik nedeniyle yardım almaktadırlar. Ayrıca aile üye sayısının fazla olması, borçluluk diğer yardım alma sebeplerindendir. Sağlık hizmetlerinin kalitesinin yükseltilmesi yoksulluğu azaltıcı bir etkiye sahip olduğu düşünülebilir. Görüşülen kişilerin geneli şu cevapları da alınmıştır:

“Çocuklarım bana bakmıyor ki! Napayım!”

“İş arıyorum ama bulamıyorum, söyleyin hırsızlık mı yapayım ”

“Sağlığım elverse çalışırım, ama artık elim ayağım tutmuyor, yaşlandık”

“Çocuklarıma bakan olsa da çalışsam”. Verilen cevaplar neticesinde geneli yardım alma nedenlerine kendilerine ait bir sorumluluk yüklemedikleri dış faktörlerin etkili olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 53: Sosyal Yardım Alanların Geçmişteki ve Bugünkü Ekonomik Durumlarının Karşılaştırılması

	Sıklık (sayı)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde(%)	Birikimli Yüzde (%)
Daha kötü	59	45,4	45,4	45,4
Aynı	59	45,4	45,4	90,8
Daha iyi	12	9,2	9,2	100,0
Toplam	130	100,0	100,0	

Sosyal yardım alanlara bugünkü ekonomik durumlarının geçmişle karşılaştırılması istenmiş ve % 45,4'ü daha kötü, %45,4'ü ise aynı olduğunu söylemiştir. Buradan anlaşılabileceği üzere %90,8'i gibi grubun çoğunluğu geçmişteki ekonomik durumlarının bugünkünden daha iyi olmadıklarını söylemiştir. Bu bulgu yoksulluğun kronikleştiğini ve sosyal yardımlar fayda sahiplerinin yoksulluk sarmalından kurtulmalarına yetmemekle birlikte hanelerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasına dönük işlevi vardır hipotezini desteklemektedir.

Tablo 54: Bugünkü Ekonomik Durumlarının Geçmişle Karşılaştırılmasının Değerlendirilmesi ve İkamet Edilen Yerin Niteliği

			İkamet edilen yerin niteliği		Toplam
			Kentsel alan	Kırsal alan	
Ekonomik Durum	Daha kötü	Sayı	41	18	59
		Yüzde	58,6%	30,0%	45,4%
	Aynı	Sayı	24	35	59
		Yüzde	34,3%	58,3%	45,4%
	Daha iyi	Sayı	5	7	12
		Yüzde	7,1%	11,7%	9,2%
Toplam		Sayı	70	60	130
		Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Sosyal yardım alanların ikamet ettikleri yer ve bugünkü ekonomik durumlarının geçmişle karşılaştırılmasının analizi Tablo 54’de verilmiştir. Bu verilere göre kırsal alanda sosyal yardım alanların bugünkü ekonomik durumu geçmişteki ile karşılaştırılmasında bir değişiklik olmadıklarını "aynı" cevabını vermiştir. Kentsel alanda sosyal yardım alanlar ise bugünkü ekonomik durumlarını geçmişteki durumlarından "daha kötü" olduklarını belirtmişlerdir. Yoksul insanların yoksulluk kısılcısından kurtulamadıkları anlaşılmıştır.

5.5.Öğrenilmiş Çaresizlik

Tablo 55: Yardım Alanların Yaşamlarını Ne kadar Daha Sosyal Yardımlarla Sürdürecekleri

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Devlet sosyal yardım yaptığı sürece	56	43,1
Düzenli geliri olan iyi bir iş buluncaya kadar	32	24,6
Borçlarını kapatıncaya kadar	1	,8
Çocuklar büyüyüp çalışıncaya kadar	15	11,5
Evlenince	2	1,5
Ölene kadar	21	16,2
Diğer	3	2,3
Toplam	130	100,0

Araştırma bulgularına göre sosyal yardım alanların %43,1'i devlet yardım yaptığı sürece, %24,6'sı düzenli geliri olan iyi bir iş bulduklarında, %16,5'i ölene kadar, %11,5'i ise çocuklar büyüyüp çalışıncaya kadar yardım almaya devam edeceklerini ifade etmişlerdir. Bu bulgulardan sosyal yardım alanların yardımlara bağımlılık geliştirdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 56: Sosyal Yardım Alanların Ekonomik Durumunun Ne Kadar Sonra Düzelebileceğini ve Yardım Almaksızın Yaşamlarını Sürdürebilecekleri Hakkındaki Düşünceleri

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Birikimli Yüzde (%)</i>
1-2 yıl sonra	14	10,8	10,8	10,8
3-4 yıl sonra	12	9,2	9,2	20,0
5-6 yıl sonra	5	3,8	3,8	23,8
7 yıl ve daha fazla sürer	9	6,9	6,9	30,8
Umudum yok, düzelmez	63	48,5	48,5	79,2
Bilemiyorum	27	20,8	20,8	100,0
Toplam	130	100,0	100,0	

Araştırmanın en çarpıcı bulgularından birisi sosyal yardım alanların %48,5'i gibi büyük bir kısmı ekonomik durumlarının düzelebileceğine ilişkin umut taşımamaktadırlar. Bu kişiler için sosyal yardım bağımlısı ifadesi kullanılabilir. %20,8'i ise karamsarlık içinde olup herhangi bir süre belirtmemişlerdir. Sosyal yardım alanların gelecek konusunda oldukça karamsar oldukları görülmektedir. Bu bulgu, yardıma duyulan ihtiyacın kendileri için hayati bir önem taşıdığını göstermektedir.

Tablo 57: “Sosyal Yardımların Kesilebileceğini Düşünmek Bizi Endişelendiriyor” İle İlişkin Görüşler

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Birikimli Yüzde (%)</i>
Katılmıyorum	4	3,1	3,1	3,1
Kararsızım	1	,8	,8	3,8
Katılıyorum	41	31,5	31,5	35,4
Kesinlikle katılıyorum	84	64,6	64,6	100,0
Toplam	130	100,0	100,0	

Sosyal yardım alanların %64,6'sı yukarıdaki ifadeye "kesinlikle katılıyorum", %31,5'i "katılıyorum" diyerek % 93,8'i çoğunluğu sosyal yardımların kesilebileceği

düşüncesiyle endişelendiklerini bildirmişlerdir. Bu bulgular, sosyal yardımların bağımlılık yaptığı görüşünü destekler niteliktedir.

6. YOKSULLAR ARASI ETKİLEŞİM VE ÇEVRE OLUŞUMU

6.1. Beklenti, Bağımlılık ve Fırsat Eşitliği

Tablo 58: Sosyal Yardımlardan Memnuniyet Durumu

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Birikimli Yüzde (%)</i>
Bu tür uygulamalardan çok memnunum ve devam etmesini istiyorum	62	47,7	47,7	47,7
Bu tür uygulamaların genişletilmesini istiyorum	44	33,8	33,8	81,5
Kısmen memnunum	12	9,2	9,2	90,8
Memnun değilim	12	9,2	9,2	100,0
Toplam	130	100,0	100,0	

Sosyal yardımlardan yararlanan kişilere veya hanelere alınan yardımlardan memnun olup olmadıkları sorulmuş ve elde edilen veriler Tablo 58’de gösterilmiştir. Sosyal yardımlardan yararlanan kişilerin %47,7’si bu tür uygulamalardan çok memnun ve devam etmesini istemektedirler. %33,8’i ise bu tür uygulamaların genişletilmesini istemektedir. Bu durum yardım alanların beklenti düzeyini de göstermektedir. Sosyal yardım alanların %18,4’ü ise sosyal yardımlardan kısmen veya memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Görüşülen yoksullar daha fazla yardıma gereksinim duyduklarını bildirmişlerdir. Beklenti düzeyleri ile ilgili verilen diğer yanıtlar ise şöyledir:

“Suriyeli mi olalım? Hep onlara verin!”

“Yurt dışında maaş veriyorlarmış, oraya mı gidelim”

“Boşanmışlara maaş yok mu? Kocaları öldürelim mi?”

Tablo 59: Yardımların Kesintiye Uğraması Durumunda Yaşamlarının Nasıl Etkileyeceğine İlişkin Görüşler

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>
Çok fazla etkiler, yardımsız hiç yaşayamayız.	94	72,3	72,9
Biraz etkiler ama yinede yaşamamızı sürdürürüz.	30	23,1	23,3
Fazla etkilemez, sosyal yardımlar olmasa da hayatımızı sürdürebiliriz.	5	3,8	3,9
<i>Ara Toplam</i>	129	99,2	100,0
Kayıp veri (Cevap alınmadı)	1	,8	
Toplam	130	100,0	

Araştırmada, sosyal yardım alanların aldıkları yardımların ne derece önemli bir yere sahip olduğunu anlayabilmek amacıyla, yapılan yardımların kesilmesi durumunda hayatlarının nasıl etkileyeceği sorgulanmıştır. Elde edilen veriler Tablo 59’da verilmiştir. Araştırma bulguları sosyal yardım alanların çoğunluğu (%72,9) bu yardımlara aşırı düzeyde bağımlı olduğunu ortaya koymaktadır. Yardımların kesilmesi halinde yaşamlarının çok fazla etkileyeceklerini, yardımsız hiç yaşayamayacaklarını düşünmektedirler. Nitekim grubun %23,3’ü ise yardımların kesilmesinin hayatlarını biraz etkileyeceklerini ama yinede yaşamlarını idare ettirebileceklerini düşünmektedir. Bu bulgular sosyal yardım alan kişilerde bu uygulamaların bağımlılık yarattığı anlaşılmıştır.

Tablo 60: Çevrenizdekilerin Sosyal Yardımlardan Yararlanabilme Durumu

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Evet	64	49,2
Hayır	30	23,1
Kısmen	36	27,7
Toplam	130	100,0

Sosyal yardım alanların çevrelerinde ihtiyacı olan her aileye sosyal yardım yapılıp yapılmadığı sorulmuştur. Bu soruya sosyal yardım alanların %49,2'si “evet” derken, %27,7'si “kısmen” cevabını vermiştir. %23,1'i ise çevresindeki ailelerin yardım almadıklarını belirtmiştir. Burada önemli olan yardımlardan yararlananların yarısına yakını belirli bir çevreye değil de toplumun geneline yardımları dağıttığını düşünmektedir.

6.2. Yoksulluğun Dili: “Mağduruz”

Tablo 61: Kendilerinin Aldıkları Yardımlarla Başkalarının Aldıkları Yardımların Karşılaştırılması

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Biz başkalarına göre daha çok yardım alıyoruz	13	10,0
Biz de başkaları kadar yardım alıyoruz	59	45,4
Biz başkalarından daha az yardım alıyoruz	58	44,6
Toplam	130	100,0

Sosyal yardım alanların kendilerinin aldıkları yardımlarla başkalarının aldıkları yardımlar karşılaştırılması istendiğinde yardım alanların %45,4'ü diğer ailelerle hemen hemen aynı miktarda yardım aldıklarını belirtmişlerdir. Ancak, yardım alanların %44,6'sı gibi önemli bir bölümü, kendilerinin başkalarından daha az yardım aldığını belirtmiştir. Yapılan yardımların kendilerinin ihtiyaçlarını karşılamadığını ve başkalarına daha çok yardım yapıldığı düşüncesini benimsemektedirler. “*Mağdurum*”, “*İhtiyaç sahibiyim*”, “*Kendime değil çocuklarım için yardım istiyorum*”, “*Şanssızım*”, “*Garibanım*” söylemleri görüşmeler esnasında en yoğun şekilde başvurulan ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 62: İkamet Edilen Yerin Niteliği ve Başkalarına Göre Sosyal Yardım Alma Durumlarının Karşılaştırılması

			İkamet edilen yerin niteliği		Toplam
			Kentsel alan	Kırsal alan	
Başkalarına Göre Yardım Alma Durumu	Biz başkalarına göre daha çok yardım alıyoruz	Sayı	9	4	13
		Yüzde	12,9%	6,7%	10,0%
	Biz de başkaları kadar yardım alıyoruz	Sayı	27	32	59
		Yüzde	38,6%	53,3%	45,4%
	Biz başkalarından daha az yardım alıyoruz	Sayı	34	24	58
		Yüzde	48,6%	40,0%	44,6%
Toplam	Sayı	70	60	130	
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	

Kırsal alanda sosyal yardım alanların başkalarına göre sosyal yardım alma durumlarının ilişkisine bakıldığında "Biz de başkaları kadar yardım alıyoruz" cevabını verenlerin oranı %53,3'dür. Kentsel alanda sosyal yardım alanların % 48,6'sı ise başkalarından daha az yardım aldıklarını belirtmişlerdir.

7. DİN, DEVLET VE SINIF MÜCADELESİ

7.1. Kader Mahkûmları ve Din

Tablo 63: "Yoksulluk Bazı Kişilerin Kaderidir" İle İlişkin Görüşler

	Sıklık (sayı)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Birikimli Yüzde (%)
Kesinlikle katılmıyorum	3	2,3	2,3	2,3
Katılmıyorum	14	10,8	10,8	13,1
Kararsızım	1	,8	,8	13,8
Katılıyorum	40	30,8	30,8	44,6
Kesinlikle katılıyorum	72	55,4	55,4	100,0
Toplam	130	100,0	100,0	

Yoksullukla mücadelede din önemli bir direnç noktasını oluşturmaktadır. Çünkü tarih boyunca İslam dünyasında yoksulluğun giderilmesinde İslam dini önemli roller üstlenmiştir. İslam dini, başkalarına muhtaç olmamayı, geçimini sağlamak için çalışmayı, mal konusunda ihtiraslı olunmamasını, lüks ve israf içinde bir hayat sürdürülmemesini vurgular. Kadercilik, yoksulluğun nedeni olarak kaderi, şanssızlığı ya da hastalık gibi faktörleri suçlamayı içermektedir. Araştırmada sosyal yardım alanlara "yoksulluk bazı kişilerin kaderi midir?" diye sorulmuş ve bu ifadeye % 55,4'ü "kesinlikle katılıyorum", % 30,8'i "katılıyorum" diyerek toplam % 86,2'si yoksulluğun bir kader olduğunu düşünmektedirler. Yığılmalı yüzdesi %13,1 olan küçük bir grup ise yoksulluğun kader olmadığını belirtmiştir.

Tablo 64: “ Allah Bazı Kullarını Yoksullukla İmtihan Ettiği İçin Allah'tan Gelen Bir Şeydir” İle İlişkin Görüşler

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Birikimli Yüzde (%)</i>
Kesinlikle katılmıyorum	2	1,5	1,5	1,5
Katılmıyorum	10	7,7	7,7	9,2
Kararsızım	1	,8	,8	10,0
Katılıyorum	39	30,0	30,0	40,0
Kesinlikle katılıyorum	78	60,0	60,0	100,0
Toplam	130	100,0	100,0	

İslam dininde mülk Allah'ındır, insan geçimini temin için çalışmalıdır. Kur'ana göre zenginlik, Allah'ın bir emaneti sayılır; zengin Allah'ın emrettiği şekilde ondan bir kısmını fakirlere vermek zorundadır. Sosyal yardım alanların aşağıdaki ifadeye %60'ı "kesinlikle katılıyorum", %30'u "katılıyorum" diyerek çoğunluğu "Allah bazı kullarını yoksullukla imtihan ettiği için Allah'tan gelen bir şeydir" görüşünü belirtmektedir. Yoksullar kendi konumlarını dinsel kavramlar ile açıklamaya çalışmıştır.

7.2. Kimsesizlerin Kimsesi: Devlet “Baba”

Tablo 65: “Yoksullara ve İhtiyaç Sahiplerine Karşılıksız Yardım Dağıtmak Devletin Görevidir” İle İlişkin Görüşler

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Birikimli Yüzde (%)</i>
Katılmıyorum	4	3,1	3,1	3,1
Kararsızım	2	1,5	1,5	4,6
Katılıyorum	35	26,9	26,9	31,5
Kesinlikle katılıyorum	89	68,5	68,5	100,0
Toplam	130	100,0	100,0	

Sosyal yardım alanların %68,5'i aşağıdaki ifadeye "kesinlikle katılıyorum", %26,9'u "katılıyorum" diyerek toplamda %95,4'ü yoksullara ve ihtiyaç sahiplerine karşılıksız yardım dağıtmanın devletin görevi olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Grubun %3,1'i ise bu ifadeye katılmadıklarını belirtmiştir. Bu bulgular, sosyal yardım alanların yoksullara ve ihtiyaç sahiplerine karşılıksız yardım görevinin devlete ait olduğu düşüncesine sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 66: “Devlet Sağ Olsun; Sosyal Yardımlar Olmasaydı Çok Büyük Zorluklar Yaşardık” İle İlişkin Görüşler

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Birikimli Yüzde (%)</i>
Kesinlikle katılmıyorum	1	,8	,8	,8
Katılmıyorum	7	5,4	5,4	6,2
Katılıyorum	42	32,3	32,3	38,5
Kesinlikle katılıyorum	80	61,5	61,5	100,0
Toplam	130	100,0	100,0	

Sosyal yardım alanların %61,5'i "devlet sağ olsun; sosyal yardımlar olmasaydı çok büyük zorluklar yaşardık" ifadesine "kesinlikle katılıyorum", %32,3'ü ise "katılıyorum" diyerek toplam %93,8'i sosyal yardımlar olmasaydı ailelerinin çok büyük zorluklarla karşılayacağını düşünmektedir. Bu konuda yığılmalı yüzdeleri %6,2 olan grup ise yukarıdaki ifadeye katılmadıklarını ifade etmişlerdir.

Yoksulların ifadelerinde vurguladığı; *devlet “baba”, Tayyip “baba”, “Allah devlet babadan razı olsun”, “devletimize zeval vermesin, zaten vereceğı kadar veriyor, vermese de sağ olsun”* söylemleri onların sosyal devlet karşısındaki olan düşüncelerini net bir şekilde özetlemektedir. Ayrıca Ak Parti hükümetine karşı minnet duygusunun yaşandığı da anlaşılmıştır. *“Önceden dullara maaş mı veriyorlardı, engellilere maaş mı vardı? Hepsini Başbakanımız yaptı. Allah razı olsun ondan”* ifadeleri görüşülenlerin sıklıkla vurguladığı söylemler olarak belirtilmiştir.

7.3. Yoksullukla Savaşım: Sorunlar ve Çözüm Arayışı

Tablo 67: Sosyal Yardım Alanların Son Yıllarda Yaşadıkları Sorunların Analizi

	Sıklık (sayı)	Yüzde (%)
Eğitim ile ilgili konularda para bulamamak	23	17,7
Hanede yaşayanların herhangi birinin sağlık sorununu çözmek için para bulamamak	16	12,3
Komşulara, akrabalara veya şahıslara olan borcu ödeyememek	27	20,8
Kredi kartı borcunu ödeyememek	3	2,3
Kredi borcu ödeyememek	1	,8
Haciz gelmesi	7	5,4
Yeterli yiyecek almak için para bulamamak	9	6,9
Ekonomik sıkıntı nedeniyle aile içi çatışma	5	3,8
Ekonomik sıkıntı nedeniyle boşanma, ayrılma	4	3,1
Hanede yaşayan herhangi birinin sağlık sorununu çözmek için para bulamamak- Komşulara, akrabalara ya da şahıslara olan borcu ödeyememek	14	10,8
Eğitim ile ilgili konularda para bulamamak-Komşulara, akrabalara ya da şahıslara olan borcu ödeyememek	9	6,9
Eğitim gibi konularda para bulamamak-Yeterli yiyecek almak için para bulamamak	6	4,6
Eğitim ile ilgili konularda para bulamamak-Ekonomik sıkıntı nedeniyle aile içi çatışma	6	4,6
Toplam	130	100,0

Sosyal yardım kullanıcılarına son yıllarda yaşadıkları belli başlı sorunlar sorulmuş ve bu veriler Tablo 67’de gösterilmiştir. Yardım alanların %20,8’i komşulara, akrabalara veya şahıslara olan borcu ödeyemediklerini, %17,7’si eğitim ile ilgili konularda para bulamadıklarını, %12,3’ü hanede yaşayan herhangi birinin sağlık sorununu çözmek için para bulamadıklarını, %10,8’i hem sağlık sorunları için hem de borçlarını ödeyemediklerini belirtmişlerdir. Yoksullar, kendilerini ve ailelerini sıkıntıya düşürecek pek çok sorunla karşı karşıya kalabilmektedir. Ayrıca yardım alanların kredi ve kredi kartı borcunu ödeyemedikleri, evlerine haciz geldiğini, yeterli yiyecek almak

için para bulamadıklarını, ekonomik sıkıntı nedeniyle aile içi çatışma, boşanma, ayrılma gibi durumlar yaşadıklarını söylemişlerdir.

Tablo 68: Sosyal Yardım Alanların Yoksulluğun Çözümü İle İlgili Görüşleri

	<i>Sıklık (sayı)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Yoksulluk sorunu çocuklarımıza daha iyi bir eğitim verilince çözülür	21	16,2
Yoksulluk sorunu devlet yoksullara iş verilince çözülür	47	36,2
Yoksulluk sorunu sağlık hizmetlerinin kalitesi arttırınca çözülür	4	3,1
Yoksulluk sorunu devlet yoksullara maaş bağlayınca çözülür	51	39,2
Diğer	7	5,4
Toplam	130	100,0

Sosyal yardım alanlara yoksulluk sorunun azaltılması veya çözümü ile ilgili soru sorulmuş ve bu veriler Tablo 68’de gösterilmiştir. Yardım alanların %39,2’si yoksulluk sorununun devlet yoksullara maaş bağlayınca çözüleceğini, %36,2’si ise devlet yoksullara iş verilince çözüleceğini belirtmiştir. Ayrıca çocuklarına daha iyi bir eğitim verilince yoksulluk sorununun çözüleceğini düşünenlerin oranı ise %16,2’dir. Yoksulluğun önlenmesine yönelik politikalar, ekonomik ve sosyal boyutlarıyla ele alınabilir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tarihsel olarak baktığımızda, Türk toplum yapısı yardımlaşma ve dayanışmaya önem veren bir yapıya sahiptir. Ülkemizde geniş kapsamlı kamusal sosyal yardım programı 1986 yılında kabul edilen 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Yasası ile gerçekleştirilmiştir. SYDGM tüm sosyal yardım faaliyetlerini 973 birim sayesinde il ve ilçelerde, her ilde vali ve her ilçede kaymakam'ın başkanlığında oluşturduğu SYD Vakıfları aracılığıyla yürütmektedir. Bu araştırma, yoksullukla mücadelede de SYD Vakıfları aracılığıyla yapılan yardımların oynadığı rolün ne olduğunu ortaya çıkarmayı hedeflemiştir.

Bu çalışmanın bulguları, mutlak yoksulların eğitimsiz olmak, kadın olmak, çok çocuklu olmak, dul yada boşanmış olmak, genellikle çalışabilir yaşta olmak, işsizlik, düşük ücretli gündelik yada geçici işlerde çalışmak, yaşlı, sakat ya da hasta olmak nedenlerle mutlak yoksulluğa düştüklerine işaret etmektedir.

Araştırma verilerine bakıldığında Tablo 53'de yardım kullanıcılarının ekonomik durumlarının geçmişteki durumları ve bugünkü durumlarının karşılaştırılması istendiğinde % 45,4'ü daha kötü, %45,4'ü ise aynı olduğunu söylemiştir. Araştırma grubunun %90,8'i yoksulluk sarmalından kurtulamadığı anlaşılmıştır. Böylece çalışmanın birinci hipotezi olan “ *Sosyal yardımlar, fayda sahiplerinin yoksulluk sarmalından kurtulmalarına yetmemektedir. Sosyal yardımlar hanenin temel ihtiyaçlarını karşılanmasına dönük işlevi vardır*” şeklindeki hipotezi doğrulamaktadır.

Çalışanların ve emeklilerinin gelirlerinin düşük olması, çok çocuklu anneler ve öğrenci çocuklar gibi, aslında çalışmak istemeyen aile fertlerinin zorunlu olarak çalışmasını geciktirmiş, sonuçta, işsiz aile reisi sayısı ve dolayısıyla sosyal yardım ihtiyacı daha da artmıştır (Üçışık, 2013:13-14).

Araştırma verilerine göre sosyal yardım alan hanelerin yarsısından fazlası %52,3'ünün herhangi bir işte aktif olarak çalışmamaktadır (Tablo 32). %91,5'inin bir mesleği yoktur (Tablo 34). Herhangi bir gelir getiren işte çalışanların ise mevsimlik işçi, hurdacı, temizlikçi ve özel sektörde işçi olarak genelde vasıfsız işlerde çalışmaktadır (Tablo 36). Bu veriler doğrultusunda yoksulluk ve işsizlik arasındaki ilişkiyi

desteklemektedir. Ayrıca düzenli bir işte çalışmayanların %83,8'i şu an iş aramadıklarını ve yoksulluk çemberini kırmak için herhangi bir uğraş göstermemektedirler (Tablo 41). Çalışmanın *"Düzenli nakdi yardımlar, yardım alan kişileri tembelliğe iterek iş gücüne katılmaktan alıkoymaktadır."* şeklinde oluşturulan ikinci hipotezi desteklemektedir.

Tablo 55'deki verilere göre sosyal yardım alanların %43,1'i devlet yaptığı sürece, % 16,2'i ölene kadar yardım almaya devam edeceğini belirterek yardımlara bağımlılık geliştirdikleri anlaşılmıştır. %48,5'i gibi yarısına yakını ekonomik durumlarının düzelebileceğine ilişkin bir umut taşımamaktadırlar (Tablo 56). Ayrıca %72,9'u yardımların kesilmesi durumunda yaşamlarını çok fazla etkileyeceğini ve yardımsız hiç yaşayamayacaklarını belirtmişlerdir (Tablo 59). Böylece çalışmanın *"Gelir düzeyi düştükçe yoksullar daha çok yardım alır ve yardıma bağımlı hale gelirler."* şeklinde oluşturulan üçüncü araştırma hipotezi doğrulanmaktadır.

TÜİK tarafından yayınlanan 2009 yoksulluk verilerine göre Türkiye'de kentlerde yaşayanların %9'u yoksul iken kırsalda bu oran yaklaşık %39'dur. Bu veriler kırsalda yaşayanlarda yoksulluk riskinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Memnuniyet açısından kentsel alanda sosyal yardım alanların %48,6'sı başkalarından daha az yardım aldıklarını, kırsal alanda yaşayanların %53,3'ü ise başkaları kadar yardım aldıklarını belirtmişlerdir. Kentsel alanda yaşanların beklentilerinin daha fazla olduğu anlaşılmıştır (Tablo 62). Buradan çalışmanın *"Kent yoksullarının kamu kurumlarından hizmet ve yardım beklentileri giderek artmaktadır."* yönünde oluşturulan dördüncü hipotez doğrulanmaktadır.

Dünyadaki yoksulluğun gelecekte nasıl bir eğilim içinde olacağını şimdiden kestirmek çok güçtür. Gerek kentsel gerek kırsal alanlarda gözlenen yoksulluğun, nedenleri, boyutları ve derecesi açısından ülkeler arasında ve hatta aynı ülke içinde, bir yerleşim yerinden diğerine ve zaman içinde önemli farklılıklar göstermesi bulgu ve gözlemlerin genelleştirilmesini güçleştirmektedir. Bu farklılıklar, aynı gelişmişlik düzeyindeki ülkeler arasında bile önemli boyutlara ulaşmaktadır (Şenses, 2013:318).

Yoksulluk evrenseldir; kıtadan kıtaya ülkelerden ülkeye hatta şehirlerden şehirlere yoksulluğun artmasının veya azalmasının sebebi içinde yaşanan toplumsal

yapısıdır. Toplumsal yapının içinde o ülkenin sosyo-ekonomik yapısı, kültürel değerleri, demografik özellikleri, coğrafi şartları ve konumu yoksulluğu etkilemektedir. Araştırmanın konusunu oluşturan sosyal yardımlar bir ailenin veya fertlerin sosyal ve ekonomik hayatta yer almalarını sağlayarak, yaşam kalitesini ve refah düzeylerini yükseltmesini sağlamaktadır. Sonuç olarak; sosyal yardımlar yoksulluğun aşılmasında önemli bir araçtır.

Öneri olarak sunabileceğimiz sosyal yardımların merkezi idare tarafından bütünleştirilerek uygulanmalıdır. Aynı kuruluşlarca, başvuruda bulunan haneler veya kişiler, birbirinden bağımsız olmayacak, birbiriyle etkileşim içinde olacaktır. Hanenin dar gelirli veya hiçbir geliri olmadığı tespit edildiği durumlarda, defalarca araştırılmasına gerek kalmadan yardımlar belirli bir süre tekrarlanmalıdır. Sosyal yardımlar sadece Yeşil kartlı hane sahiplerine değil üniversite öğrencilerine, evlenecek olan bireylere, asgari ücretli çalışanlar, emekliler, dar gelirli gibi toplumdan ekonomik olarak dışlanmış toplumun tüm kesimlerine yönelik verilmelidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- AYDIN, Mustafa (2011), *Kültür Sosyolojisi*, (ed. Köksal Alver ve Necmettin Doğan), Hece Yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- BAHAR, İ. Halil. (2009), *Sosyoloji*, Usak Yayınları, 3. Baskı, Ankara.
- BAUMAN, Zygmunt. (1999), *Çalışma Tüketici ve Yeni Yoksullar*, (Çev. Ümit Öktem), Sarmal Yayınevi, İstanbul.
- BİLTON, Tony ve diğerleri. (2008), *Sosyoloji*, Çev. Editörü: Kemal İnal, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- ES, Muharrem. (2007), *Kent Üzerine Düşünceler*, Okutan Yayıncılık, İstanbul.
- GIDDENS, Anthony. (2002), *Sağ ve Solun Ötesinde*, Metis Yayınları, İstanbul.
- GÜL, B. Zafer. (2008), *Gelir Dağılımı, Ekonomik Kurumlar ve Kavramlar Sözlüğü Eleştirel Bir Giriş*, (ed. Fikret Başkaya, Aydın Ördek), Özgür Üniversite Kitaplığı, Türkiye ve Orta-Doğu Formu Vakfı, Maki Basın Yayın, Ekim.
- İŞİK, Oğuz; PINARCIOĞLU, M. Melih. (2013), *Nöbetleşe Yoksulluk Sultanbeyli Örneği*, İletişim Yayıncılık, 9. Baskı, İstanbul.
- LEWIS, Oscar. (1979), *İşte Hayat*, E Yayınları, İstanbul.
- MARSHALL, Gordon. (1999), *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü. s.246 Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Orhan Kurmuş ve diğerleri. *Doğu ve Güneydoğu Anadolu' da Sosyal ve Ekonomik Öncelikler*, s.34-35. TESEV Yayınları, Eylül 2006.
- ORHAN, Türkdoğan. (1974), *Yoksulluk Kültürü: Gecekonduların Toplumsal Yapısı*, Dedekorkut Yayınları, İstanbul.
- SAMIRKAŞ, Meryem; BAHAR, Ozan. (2013), *Turizm, Yoksulluk ve Bölgesel Gelişmişlik Farklılıkları*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- SAPANCALI, Faruk. (2005), *Sosyal Dışlanma*, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir.
- ŞENSES, Fikret. (2013), *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*, İletişim Yayınları, 6. Baskı, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, Erol; ÖZGÜÇ, Nazmiye. (2006), *Beşeri Coğrafya İnsan. Kültür. Mekan*, Çantay Kitapevi.
- ÜÇİŞİK, H. Fehim (2013), *Sosyal Yardımlarda Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Makaleler

AÇIKGÖZ, Reşat; YUSUFOĞLU, Ö. Şükrü. (2012), “Türkiye’de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımaları”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, ss. 76-117.

ÇİZAKÇA, Murat, "Osmanlı Dönemi Vakıflarının Tarihsel ve Ekonomik Boyutları", *Bahçeşehir Üniversitesi*, İstanbul.

ERDEM, Tevfik. "Yoksulluk Kimin Sorunudur?", *Ekonomik Yaklaşım*.

_____, (2009), “Yoksulluk”, *Feodaliteden Küreselleşmeye Temel Kavram ve Süreçler*, Lotus Yayınları, İstanbul.

DİCLELİ, Vedat. (1946), "Yoksulluk ve Sosyal Yardım Şekilleri", *Hukuk Fakültesi Mecmuası* 8 .

GERAY, Cevat. “Kırsal Kalkınma Yöneltileri (1999), İlçe Yerel Yönetimi ve “İlçe Köy Birlikleri.” Önerisi.” *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, ss.11-42.

GÜL, Hüseyin; GÜL, S. Songül. (2007), "Sosyal Devletten Çalışma Refahına Geçişte Sosyal Haklar ve Yoksullar", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 40, Sayı 3, ss. 1-30.

GÜNDOĞAN, Naci. (2008), "Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele", *Ankara Sanayi Odası*, ss. 42-56.

KAPAR, Recep. (2005), “Çalışan Yoksullar”, *Sendikal Notlar*, Aralık.

KOLUKIRIK, Suat. (2014), “Uluslararası Göç ve Türkiye: Yerel Uygulamalar ve Görünümler”, *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, Vol: 6, No: 2, ss. 37-53.

KÖSE, H.Ahmet; BAHÇE, Serdal, "Yoksulluk" Yazınının Yoksulluğu: Toplumsal Sınıflarla Düşünmek, *Praksis* 19 , ss.385-419.

ORHAN, Türkdogan. (2007), "Kimlik- Göç- Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği, *Türk Dünyası Tarih*.

ÖZBEK, Nadir. (2002), "Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Sosyal Devlet", *Toplum ve Bilim* 92.

ÖZEN N. Efşan; ÖZDEMİR, Damla. (2012), "Türkiye’de İhmal Edilen Yoksulluk Endonezya’dan Ne Öğrenmeliyiz?", *Türkiye Ekonomi Politikaları*, Araştırma Vakfı, Ekim.

ÖZTÜRK, Şinasi. (2008), "Kırsal Yoksulluk ve Neo-Liberal Ekonomi Politikaları, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 1/5.

PARİN, Suat. (2010/1), "Dilencilik Yoksulluk İlişkisi, *Sosyoloji Dergisi*, Sayı 3, 3. Dizi.

ŞENTÜRK, Murat. (2009/1), "Türkiye'de Yoksulluk Çalışmaları, *Sosyoloji Dergisi*, Sayı 20, 3. Dizi.

TEKELİ, İlhan. (2000), "Kent Yoksulluğu ve Modernite'nin Bu Soruya Yaklaşım Seçenekleri Üzerine", *Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı*, İstanbul.

VATANDAŞ, Celalettin, "Dilenciler ve Dilencilik (Sosyolojik Bir Araştırma)", *Sosyal Bilimler Dergisi*.

YANIK, Celalettin. (2013/20), "Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi", *Kaygı*, Araştırma Makalesi.

Derleme Yayınlar

AKTAN, C. Coşkun. (2002a), "Niçin Bazı Milletler Zengin, Bazıları Yoksul?", (ed. Coşkun C. Aktan), *Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak- İş Konfederasyonu Yayını*.

_____, (2002b), "Global Ekonomik Krizler ve Yoksulluk", (ed. Coşkun C. Aktan), *Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak- İş Konfederasyonu Yayını*.

AKTAN, C. Coşkun; VURAL, Y. İstiklal. (2002a), "Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri", (ed. Coşkun Can Aktan), *Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara : Hak-İş Konfederasyonu Yayınları*.

_____, (2002b), "Makro-Ekonomik Politikalar", (ed. Coşkun Can Aktan), *Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara : Hak-İş Konfederasyonu Yayınları*.

CÖMERTLER, Necmiye. (2003), "Yoksulluk ve Kadın", (ed. Ahmet Emre Bilgili, İbrahim Altan), *Yoksulluk Sempozyumu*, Deniz Feneri Yayınları, İstanbul.

GÜRDOĞAN, Nazif. (2003), "Yoksulluğun Çelik Çemberini Kırarak", *Yoksulluk Sempozyumu*, (ed. Ahmet Emre Bilgili, İbrahim Altan), Deniz Feneri Yayınları, İstanbul.

HIZ, Gülay; HIZ, Koşar. (2010), "Yoksulluk ve Yoksunluk Penceresinden Tüketimi, Lüks Tüketimi ve Tüketim Toplumunu İzleme", (ed. Mahmut Kardaş), *Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu:Deneyimler ve Yeni Fikirler,Bildiriler Kitabı*, SYDGM, 13-15 Ekim, İstanbul.

KALE, Nesrin. (2003), "İnsan Hakları Bağlamında Yoksulluk", *Yoksulluk Sempozyumu*, *Deniz Feneri Yayınları*, 1.Cilt, İstanbul.

KARTAL, Nazım; DEMİRHAN Yılmaz (2010), "Kırsal Yoksulluktan Kentsel Yoksulluğa", (ed. Mahmut Kardaş), *Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu:Deneyimler ve Yeni Fikirler,Bildiriler Kitabı*, SYDGM, 13-15 Ekim, İstanbul

ÖZEY, Ramazan. (2003), *Yoksulluk Coğrafyası*, *Yoksulluk Sempozyumu*, (ed. Ahmet Emre Bilgili, İbrahim Altan), Deniz Feneri Yayınları, İstanbul.

ŞENSES, Fikret. (2003), “Yoksullukla Mücadelenin Neresindeyiz? Gözlemler ve Öneriler”, *İktisat Üzerine Yazılar I*, Küresel Düzen: Birikim, Devlet ve Sınıflar, Korkut Boratav’a Armağan, İletişim Yayınları, İstanbul.

Raporlar

BUĞRA, Ayşe; KEYDER, Çağlar. (2003), "Yeni Yoksulluk ve Türkiye'nin Değişen Refah Rejimi", *Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İçin Hazırlanan Proje Raporu*, UNDP Ankara.

DPT (2006), 2006 Yılı Programı, http://www.bilgitoplumu.gov.tr/wp-content/uploads/2014/04/2006_Yili_Programi.pdf

DPT, Dokuzuncu Kalkınma Planı, Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2007.

SYGM, *Haziran 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni*, Araştırma- Geliştirme ve Tanıtım Dairesi Başkanlığı.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, *2011 Yılı Faaliyet Raporu*, SYGM, Nisan 2011.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, *2013 Yılı Faaliyet Raporu*.

T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010), *Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü*, Ermat Yayıncılık, Ankara.

T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (2009), *Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu Raporu*, Kentleşme Şuarası 2009, Ankara.

TÜİK, 2006 Yoksulluk Çalışması Sonuçları, Sayı:206 <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=626> - (26 Aralık 2007).

TÜİK, 2009 Yoksulluk Çalışması Sonuçları, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013.

TÜİK,(2013), Hane halkı İşgücü İstatistikleri, Sayı:16003, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16003>

TÜİK, (2012), Yoksulluk Çalışması, Sayı:16023.

TÜİK (2013), Türkiye İstatistik Yıllığı (www.tuik.gov.tr/yayinupload/katalog.pdf).

İnternet Kaynakları

AKSU, Bora, *Yoksul Çocukların Medyada Temsili*.

<http://www.bianet.org/bianet/cocuk/70342-yoksul-cocukların-medyada-temsili>
(Erişim: 28.01.2015)

Alanya Belediyesi, *2006-2010 Stratejik Plan*, Antalya.

<http://www.alanya.bel.tr/documents/stratejik/2010-2014/3-1-bolum-stratejik-planlama-calismalari-ve-temel-kavramlari.pdf>

BETAM, *Araştırma Notu 12/134*, <http://betam.bahcesehir.edu.tr/tr/wp-content/uploads/2012/06/ArastirmaNotu134.pdf>

BİBER, Nizamettin, Osmanlı'da Sadaka Taşları, 09 Aralık 2013, <http://blog.milliyet.com.tr/osmanli-da-sadaka-taslari/Blog/?BlogNo=439809>, (15 Ocak 2014).

T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü, *Bir Medeniyetin İz Düşümü: Vakıflar*.

<http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id=3>

Tezler

AYDIN, Aykut (2013), Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Etkileri :Kırklareli İli Örneği, *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.

BOYBEK, Semiha. (2009), Sosyal Yardım Uygulamaları ve Çocuk İşçiliği Arasındaki İlişki: Keçiören Örneği, Başbakanlık SYDGM, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.

BOZ, Erdoğan. (2010), Çerkes Etnik Kimliğinin Yeniden İnşasında Akrabalık, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

HACİMAHMUTOĞLU, Hande (2009), “Türkiye’deki Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi”, DPT Uzmanlık Tezi, Yayın No: 2803, Ankara.

ODABAŞI, Ferhat. (2009), Yoksullukla Mücadelede İstihdamın Rolü, Ankara: *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü*, (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi).

ÖZDOĞAN, Fatih. (2009), Yoksulluk Kültürü Yaklaşımına Eleştirel Bir Bakış, Ankara: *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü*, (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi).

ŞAHİN, Tijen. (2009), Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi, Ankara: *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü*, (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi).

Yabancı Kaynaklar

OSMANI, S.R., (2002) "Exploring The Employment Nexus: Topics in Employment and Poverty", *A report Prepared fort he Task Force on the Joint ILO-UNDP Programme on employment and Poverty*, UNDP, New York, ILO, Geneva,

Ek: Yoksulluğun Sosyolojik Görünümü Anket Örneği				
Değerli katılımcı; Bu anket, "Türkiye'de Yoksulluk ve Sosyal Yardımlar: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Üzerine Bir Araştırma" ismiyle tasarlanmış yüksek lisans tezimiz için hazırlanmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, görüşme yapılan kişilerin kişisel özellikleri ve aile yapıları ile ilgili sorular yer almaktadır. İkinci bölümde, yoksulluğun nedenleri konusunda sosyal yardım alanların görüşlerini ortaya koymak, yardımların yoksulluğu azaltmasındaki etkisini ölçmeye yöneliktir. Verdiğiniz bilgiler hiçbir şekilde 3. kişilerle paylaşılmayacaktır. Çalışmamızda verdiğiniz cevapların güvenilir olması çalışmanın doğru sonuçlara ulaşması açısından son derece önemlidir. Aşağıda yer alan sorular içerisinde size en uygun olan seçeneklere çarpı (x) işareti koyunuz. Şimdiden, ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Hazırlayan: Arzu YILMAZ				
Anketi uygulama Tarihi:.....		Anket No:.....		
KİŞİSEL BİLGİLER VE AİLE YAPILARI				
1. Cinsiyet	[1] Kadın	[2] Erkek		
2. Yaş	[1] 17-29	[2] 30-49	[3] 50-64	[4] 65 ve üzeri
3. Medeni durum	[1] Evli [4] Bekar	[2] Eşi vefat etmiş [5] Boşanmış	[3] Evli ama eşi terk etmiş [6] Diğer.....	
4. Eğitim durumu	[1] Okur-Yazar [4] Ortaokul Mezunu	[2] İlkokul mezunu [5] Okur-Yazar değil	[3] Lise ve dengi okul mezunu [6] Üniversite mezunu	[7] Diğer.....
5. Ailenizde kimlerle birlikte yaşıyorsunuz?				
[1] Yalnız yaşıyor [2] Eşiyle [3] Eşi ve çocuklarıyla [4] Bekar çocuklarıyla [5] Evli oğlu veya kızı [6] Kayınvalide/Kayınbaba [7] Eşi, çocukları ve kayınvalide/ kayınbabası ile [8] Diğer.....				
6. Ne kadar süredir Alanya'da yaşamaktasınız?				
[1] Alanya doğumluyum [2] 2 yıldan az [3] 2-5 yıldır [4] 6-10 yıldır [5] 11-20 yıldır [6] 21 yıl ve üzeri				
6.a Şu anda ikamet edilen yerin niteliğini belirtiniz?				
[1] Kentsel alan [2] Kırsal alan (Köy)				
7. Ne tür bir evde oturuyorsunuz?				
[1] Müstakil ev [2] Apartman dairesi [3] Gecekondu (Sağlıksız, oturulamayacak durumda) [4] Baraka [5] Diğer.....				
8. Oturduğunuz evin mülkiyet durumu nedir?				
[1] Kendi evimiz [2] Kira [3] Kira ödemedi kullanan [4] Lojman [5] Aile üyelerine ait				
9. Hanedeki çocuk sayısı (-18) [1] 0 [2] 1 [3] 2 [4] 3 [5] 4 ve üzeri				
10. Okula giden çocuk sayısı				
11. Çalışan çocuk sayısı				
12. Hanedeki potansiyel işgücü sayısı				
13. Hanedeki aktif işgücü sayısı				
14. Belli bir mesleğiniz var mı? ("Evet" ise mesleğin ismini yazınız) [1] Evet,..... [2] Hayır				
15. Şu anda gelir getiren bir işte çalışıyor musunuz? [1] Evet [2] Hayır				
15a. "Evet" ise ne iş yapıyorsunuz? [1] Memur [2] Mevsimlik işçi [3] Kendi adına çalışıyor (Esnaf) [4] Özel sektörde işçi [5] Diğer.....				
15b. "Hayır" ise ne zamandan beri işsiz olduğunuzu yıl/ay olarak belirtiniz:.....				
16. Şu anda iş arıyor musunuz? [1] Evet [2] Hayır				
17. Aile üyeleri arasında engelli/kronik hasta var mı? [1] Evet [2] Hayır				
18. Hanede önceden suçla karışan veya şuan cezaevinde olan birey var mıdır? [1] Hayır, yok [2] Evet, var				
19. Aile bireyleri arasında sigara, alkol, uyuşturucu madde kullanan var mıdır?				
[1] Sigara kullanan var [2] Alkol kullanan var [3] Uyuşturucu kullanan var [4] Kumar oynayan var [5] Hiçbirini kullanmıyorum				
20. Aile üyeleri arasında intihar girişiminde bulunan mu? [1] Evet [2] Hayır				
21. Ailede şiddet (fiziksel, psikolojik, ekonomik vb.) var mı? [1] Evet [2] Hayır				
22. Hiç afet yaşadınız mı? [1] Evet [2] Hayır				
23. Bağlı olduğunuz sosyal güvenlik kurumu hangisidir?				
[1] G0/Yeşil kart [2] GSS(G ₁ ,G ₂ ,G ₃) [3] SSK [4] Bağ-Kur [5] Bireysel Sigorta [6] Emekli Sandığı [7] Ek-5 Tarım Bağ-Kur [8] Herhangi bir sağlık güvencem yok				
23a. Bağ-Kur yanıtı verilenlere sorulacak: Primlerinizi düzenli olarak ödeyebiliyor musunuz? [1] Evet [2] Hayır				
23b. GSS yanıtı verilenlere sorulacak: Primlerinizi düzenli olarak ödeyebiliyor musunuz? [1] Evet [2] Hayır				

SOSYAL YARDIM ALGISI	
24. Sosyal yardımı hangi kişi, kurum ve kuruluşlardan almaktasınız? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir) [1] Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı [2] Sosyal Hizmet Merkezi (SHM) [3] Belediye [4] Dernekler [5] Hayırseverler [6] Diğer.....	
25. En çok hangi tür yardıma ihtiyacınız var?(Birden fazla seçenek işaretlenebilir) [1] Gıda [2] Giyecek [3] Yakacak [4] İlaç [5] Kira yardımı [6] Nakdi yardım [7] Ev eşyası [8] Çocuk yardımı (Bez, mama) [9] Diğer	
26. Aşağıdakilerden hangisi nedeniyle sosyal yardım alma gereği duyuyorsunuz?Sizin için en önemli olan seçeneği işaretleyiniz. [1] İşsizlik nedeniyle [2] Sağlık sorunları nedeniyle [3] Aylık/yıllık gelirimin az olması nedeniyle [4] Ailemin kalabalık olması nedeniyle [5] Borçluluk nedeniyle [6] Diğer	
27. Ne zamana kadar sosyal yardım almayı düşünüyorsunuz? [1] Devlet sosyal yardım yaptığı sürece [2] Düzenli geliri olan iyi bir iş buluncaya kadar [3] Borçlarımı kapatıncaya kadar [4] Çocuklar büyüyüp çalışıncaya kadar [5] Evlenince [6] Ölene kadar [7] Diğer.....	
28. Ailenizin ekonomik durumunun ne kadar süre sonra düzeleceğini ve artık sosyal yardım almadan yaşayabileceğinizi tahmin ediyorsunuz? [1] 1-2 yıl sonra [2] 3-4 yıl sonra [3] 5-6 yıl sonra [4] 7 yıl ve daha fazla sürer [5] Umudum yok, düzelmez [6] Bilemiyorum	
29. Almış olduğunuz sosyal yardımlardan ne kadar memnunsunuz? [1] Bu tür uygulamalardan çok memnunum ve devam etmesini istiyorum [2] Bu tür uygulamaların genişletilmesini istiyorum [3] Kısmen memnunum [4] Memnun değilim	
30. Aldığınız sosyal yardımların kesilmesi hayatınızı ne kadar etkiler? [1] Çok fazla etkiler, yardımsız hiç yaşayamayız [2] Biraz etkiler ama yine de yaşamımızı sürdürürüz [3] Fazla etkilemez, sosyal yardımlar olmasa da hayatımızı sürdürebiliriz	
31. Çevrenizde ihtiyacı olan her aileye sosyal yardım yapıyor mu? [1] Evet [2] Hayır [3] Kısmen	
32. Aldığınız sosyal yardımlarla başkalarının aldığı sosyal yardımları karşılaştırdığınızda, aşağıdakilerden hangisini söyleyebilirsiniz? [1] Biz başkalarına göre daha çok yardım alıyoruz [2] Biz de başkaları kadar yardım alıyoruz [3] Biz başkalarından daha az yardım alıyoruz	
33. Yoksulluk sorunu sizce nasıl çözülür? Sizin için en önemli olan seçeneği işaretleyiniz. [1] Yoksulluk sorunu çocuklarımıza daha iyi bir eğitim verilince çözülür [2] Yoksulluk sorunu devlet yoksullara iş verilince çözülür [3] Yoksulluk sorunu sağlık hizmetlerinin kalitesi arttırınca çözülür [4] Yoksulluk sorunu devlet yoksullara maaş bağlayınca çözülür [5] Diğer.....	

34. Bugünkü ekonomik durumunuzu geçmişle karşılaştırınca nasıl değerlendiriyorsunuz?

[1] Daha kötü

[2] Aynı

[3] Daha iyi

35. Aşağıdaki maddelerde yoksulluğun nedenleri ve sosyal yardımlarla ilgili çeşitli ifadeler yer almaktadır. Bu ifadelerin bulunduğu kutucuğa (X) işareti koyarak belirtiniz.

Madde No	YOKSULLUĞUN NEDENLERİ VE SOSYAL YARDIMLARLA İLGİLİ GÖRÜŞLER	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Yoksulluğun nedeni, kişinin tembel olması veya yeterince çaba göstermemesidir.					
2.	Yoksulluğun ana sebebi işsizliktir.					
3.	İyi bir iş bulursam sosyal yardım almam.					
4.	Yoksulluğun nedeni, ülke ekonomisinin zayıf olmasıdır.					
5.	Yoksulluk bazı kişilerin kaderidir.					
6.	Allah bazı kullarını yoksullukla imtihan ettiği için Allah'tan gelen bir şeydir.					
7.	Yoksullara ve ihtiyaç sahiplerine karşılıksız yardım dağıtmak devletin görevidir.					
8.	Devlet sağ olsun; sosyal yardımlar olmasaydı çok büyük zorluklar yaşırdık.					
9.	Sosyal yardımların kesilebileceğini düşünmek bizi endişelendiriyor.					

36. Son yıllarda aşağıdaki sorunlardan hangilerini yaşadınız? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

- [1] Eğitim ile ilgili konularda para bulamamak
- [2] Hanede yaşayanların herhangi birinin sağlık sorununu çözmek için para bulamamak
- [3] Komşulara, akrabalara ya da şahıslara olan borcu ödeyememek
- [4] Kredi kartı borcunu ödeyememek
- [5] Sigorta taksini ödeyememek (GSS, SSK, BAĞKUR, İsteğe Bağlı Sigorta)
- [6] Kredi borcu ödeyememek
- [7] Haciz gelmesi
- [8] Yeterli yiyecek almak için para bulamamak
- [9] Ekonomik sıkıntı nedeniyle aile içi çatışma,
- [10] Ekonomik sıkıntı nedeniyle boşanma, ayrılma
- [11] Diğer.....

GÖRÜŞ VE EK NOTLAR

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı: ARZU YILMAZ

Doğum Yeri: ALANYA

Medeni Hali: Bekar

Eğitim Durumu:

Lise: 2004-2008 Alanya Lisesi

Lisans: 2008-2014 Süleyman Demirel Üniversitesi

Yabancı Dil ve Düzeyi:

İngilizce-Orta

İş Deneyimi:

2013-..... Alanya Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
Büro Görevlisi